

13
N-652
GUY DE MAUPASSANT

A
RONDOLI
NŐVÉREK

FORDITOTTA
JERFY ADOLF

BUDAPEST, 1920
A TÁLTOS BIZOMÁNYA.

M49



922763T



A fordító minden jogát fenntartja.

Central Jewish City
Bibliotecă Județeană
"Octavian Goga"

LÉGRÁDY TESTVÉREK NYOMÁSA, BUDAPEST.

€1 / M49

A RONDOLI NŐVÉREK

Georges de Porto-Riche-nek.

I.

Nem — mondta Pierre Jouvenet — nem ismerem Olaszországot, bár kétizben ugy volt már, hogy odautazom; a határnál azonban valamiképpen mindig elakadtam és lehetetlenség volt továbbjutnom. Ez a két kísérlet mégis bájos fogalmat adott e szép ország erkölcseiről. De a városokat, a muzeumokat, a műremekeket is meg kell ismernem, melyekben ez a föld bővelkedik. Amint lehet, újból megkísérlem kitenni magam a veszélynek, hogy erre az elérhetetlen földre kerüljek.

Nem értesz, ugye? — Megmagyarázom.

1874-ben fogott el a vágy, hogy megnézzem Velencét, Flórencet, Rómát és Nápolyt. Ez a kedvem ugy junius 15-e felé támadt, mikor a tavasz hatalmas pezsgése az utazás és a szerelem forró megkivánásával telíti meg a sziveket.

Pedig nem is vagyok igazi utazó. Helyet változtatni, haszontalan és fáradságos cselekvésnek tünik föl előttem. Az éjjelek a vonaton, az alvások a vagonok rázásáiban, fejfájással és a tagok összezuzottságával sulyosbitva, a kinos ébredések ebben a mozgó szekrényben, a piszok érzése a bőrön, a szálló por,

mely ellepi a szemet és a haját, a szénszag, mellyel az ember egészen betelik, a förtelmes ebédezések a lég-huzatos éttermekben: véleményem szerint, keserves kezdetei a kējutazásnak.

A gyorsvonat e bevezetése után jönnek a fogadók kellemetlenségei, a népes fogadóké, melyek mégis oly üresek, az idegen, vigasztalan szoba, a kétes tisztaságu ágy. Az ágyamra legtöbbet adok. Ez az élet megszentelt helye. Átadjuk neki fáradt, meztelen testünket, hogy elpihentesse és új életre keltse a vásznak fehérségében és a tollaspárnák melegében.

Benne éljük át legédesebb óráit létünknek, a szerelem és az álom óráit. Az ágy megszentelt. Becsülnünk, tisztelnünk és szeretnünk kell, mint olyant, mely a legjobb és a legédesebbet nyújtja nekünk az életben.

Nem tudok fölhajtani egy fogadói lepedőt utálattól való borzongás nélkül. Mit csináltak itt a múlt éjszakán? Micsoda tisztátalan, utálatos emberek aludtak ezeken a matracokon? Rágondolok arra a sok ronda lényre, ki mellett naponta elmegy az ember, a förtelmes pupokra, a pattanásos bőrre, a mocskos kezekre, melyekről a lábakra következtet az ember, meg más egyébre. Rágondolok azokra, kikkel találkoztomban undorító foghagyma vagy verejtékszag üti meg az orromat. Rágondolok a torzalakokra, a genyesekre, a betegek izzadására, az ember minden ocsmányságára és tisztátalanságára.

Mindez ott volt az ágyban, melybe befeküdnöm kell. Rosszul leszek, midőn lábaimat bebujtatom.

És a fogadóbeli ebédek, a hosszú table d'hôte-k, azok között az unalmas és torz emberek között; és azok az utálatos egyedülvaló ebédelések a vendéglők kis asztalainál, az ernyővel takart nyomoruságos lámpák fényénél!

És azok a szomorú esték az ismeretlen helyeken! Van valami siralmasabb, mint egy idegen városra rászakadó éjszaka? Megy az ember előre a mozgalmasságban, a tömeghullámban, ami oly különösnek tűnik föl mint egy álom. Nézi ezeket a figurákat, kiket sohse látott, kiket sohse fog újra látni, hallgatja a hangokat közömbös dolgokról beszélni, oly nyelven, melyet nem is ért. Mint egy elveszett lénynek, olyan érzései vannak az embernek. Szíve összeszorul, lábai meg-megrogynak, lelke elgyöngül. Mintha szöknék, úgy megy az ember, járkál, hogy ne kelljen a fogadóba visszatérnie, hol még elveszettebbnek érezné magát: mert otthon van, mindenkitől megfizethető otthonban s végre lerogyik egy székre egy kivilágított kávéházban, melynek aranyozásai és fénye ezerszerre jobban ráfeküsznek az utcák sötétségénél. Ekkor, a maszatos sörös pohár előtt, melyet a futkosó pincér tett elébe, oly iszonytatóan egyedül érzi magát, hogy valami örület keríti hatalmába, vágy, hogy szökjék innen, valahova máshova, akárhova, csak hogy ott ne kelljen maradnia, az előtt a márványasztal előtt s az alatt a csillogó fény alatt. És hirtelen arra ébred az ember, hogy valósággal, mindig és mindenütt egyedül van a világon és mindennapos érintkezései az ismerős helyeken csupán illúzióját keltik az emberi testvériségnek. Az elhagyatottság, a távoli

helyeken töltött mély magány ez óráiban bővül, világosodik és mélyül igazán az ember gondolkodása. Ilyenkor, egy szempillantás alatt látja meg igazán az egész életet, tul az örökös reménykedések távlatán, anélkül, hogy tévutra vezetnék megismerései és a mindig csak álmodott boldogság várása.

Ilyenkor, mikor a távolba megy az ember, érti meg igazán, hogy mennyire közeli, rövid és üres minden; mikor az ismeretlent kutatja, veszi észre igazán, mennyire kicsinyes és hamar eliramló minden; mikor bekóborolja a földet, látja meg igazán, milyen kicsiny az és mindenütt körülbelül egyforma.

Ó! céltalan járással ismeretlen utcákban töltött komor esték, de ismerlek benneteket. Jobban félek tőletek bárminél.

Miután semmiért se akartam egyedül erre az olaszországi utra vállalkozni, elhatároztam tehát, hogy magammal viszem Paul Pavilly barátomat.

Ismeri Paul-t. Neki a világ, az élet: a nők. Sok van ebből az emberfajtából. Létét költői, ragyogó színben tünteti föl a nők jelenléte. A földön csak azért lehetséges meglakni, mert ők is ott vannak; a napfény, meleg és ragyogó, mert megvilágítja őket. Édes beszívni a levegőt, mert az arcukat cirógatja és játszadozik kis hajfürteikkel a halántékukon. Bájos a hold, mert álmodozásokba ringatja őket és epedő bájt lop a szerelmükbe. Bizonyos, Paul minden cselekvését a nők irányítják; minden gondolata az övék, csakugy mint minden törekvése és minden reménykedése.

Egy költő kissé leszólta ezt az emberfajtát:

Jaj, ki nem állhatom a nedves szemü bárdot,
Ki csillagokba néz és egy nevet susog,
S akinek még a szent természet is megártott,
Ha nem rikolt veled: Lolók és Mucusok!

Igy mondják szépen ők s buzgalmuk szinte fáj ám:
Ez a cudar világ csak úgy ér valamit,
Ha alsó szoknya leng a róna mind e fáján,
S a zöld bokron fehér kis főkötő vakit.

Meg csak az értheti zenédet, hü pajtásom,
Természet, akinek nótája annyi van:
Ki nem magába jár a göröngyös csapáson
S egy nőről álmodik lomb suttogásiban.*)

Mikor szóbahoztam Paulnak Olaszországot, eleinte kézzel-lábbal tiltakozott, hogy Párist elhagyja: de kezdtem neki utikalandokról mesélni, meg hogy milyen kedves 'hirük van az olasz nőknek; raffinált gyönyöröket helyeztem kilátásba Nápolyban, hála egy ajánlásnak, melyet egy bizonyos signor Michel Amoroso-tól kaptam, kinek összeköttetései fölötté hasznosak az utasoknak és Paul el hagyta csábittatni magát.

II.

Junius 26-án, egy csütörtök estén ültünk a gyorsvonatra. Nem igen utaznak délre ebben az időszakban; egyedül voltunk a fülkében, mind a ketten rossz hangulatban; boszantott bennünket, hogy Párist elhagyjuk; sajnáltuk, hogy engedtünk az utazás vágyának; fájó szívvel gondoltunk az üde Marly-ra, a szép Szajnára, a bájos partokra, a csónakkal való kóborlás

*) Györi Károly fordítása.

kedves napjaira, az álmos semmittevésben töltött jó estékre a partokon, várván az éjszaka lerobbanását.

Paul az egyik szögletbe huzódott s mikor a vonat megindult, azt mondta: „De nagy ostobaság elmenni.”

Minthogy késő volt már, hogy véleményét megváltoztassa, azt feleltem neki: „Nem kellett volna eljönnöd.”

Nem válaszolt semmit. De nagy nevetnékém támadt, midőn dühös arcára ránéztem. Határozottan mókushoz hasonlított. Emberi vonásaink alól mind-egyikünknel valamely állat-típus nyomai ütköznek ki eredeti fajtánk jeleként. Hány embernek van bulldogszája, kecske-, nyul-, róka-, ló- vagy ökör-feje! Paul emberré változott mókus. Mint ennek az állatnak, oly élénk a szeme, vöröses a haja, hegyes az orra, kicsiny, finom és hajlékony a teste és egész mozgásában is van valami, ami ráemlékeztet. Tudom is én mi? a taglejtések, a mozdulatok, a testtartás idézik föl mindenesetre ezt a hasonlatosságot.

Nagysokára mind a ketten elaludtunk, a vasuti alvások zaklatott álmát aludtuk, melyet rettenetes görcsök a karokban és a nyakban és a vonat hirtelen megállásai szakítanak meg.

Mikor a Rhône mentén haladtunk, fölébredtünk. És az ablakon át behallatszó tücsökcirpelés, mely mintha a meleg föld szava, Provence dala lenne, a Délvidék vidám derűjét, a napégette föld, a hamvaszöld lombu törpe olajfák köves, napjárta hazájának illatát sugározta az arcunkra, a keblünkbe és a lelkünkbe.

Amikor a vonat megint megállt, egy vasutas

szaladt végig a kocsisor előtt és csengő hangon kiáltotta Valence-ot, egy igazi Valence-ot, szóval a Valence-ot teljes tájszóval, mely ismét a testünkbe adta Provence ízét, melyből már a tücskök hangos zenéje kostólót adott.

Marseille-ig semmi különös nem történt.

Leszálltunk és reggelizni mentünk az étterembe.

Mikor ismét beszálltunk, egy nő ült a fülkénkben.

Paul örömteli pillantást vetett rám; és gépies mozdulattal pödörte meg rövid bajuszát s megemelve kalapját, szétnyitott öt ujját mint a fésüt csusztatta haja közé, melyet szédült az éjjeli utazás. És leült szembe az ismeretlen nővel.

Bárhányszor, akár uton, akár társaságban új arc kerül eléem, zaklat annak a megismerése, vajjon milyen lélek, milyen értelem, milyen jellem bujik meg a vonásai mögött.

Fiatal nő volt, nagyon fiatal és nagyon csinos, Délvidék-lánya mindenesetre. Fölséges szeme volt, kissé göndör, hullámos, csodálatos fekete haja, mely annyira tömött, erős, hosszú volt és sulyosnak látszott, hogy szinte érezte az ember mily nehéz lehet a fejnek. Elegáns és bizonyos délvidékiek, rosszizlésű öltözkéiben kissé közönségesnek látszott. Arca szabályos vonásainak nem volt meg az a finomsága és kelleme, mely az előkelő fajokat jellemzi, az a könnyed bájossága, ami veleszületik az arisztokrata lánnyal, átöröklött jegyeként higabb vérének.

Karperecei tul vastagok voltak, semhogy aranyból lehettek volna, fülbevalóinak átlátszó kövei tul nagyok, semhogy gyémántok lehettek volna; és tudom

is én, valami parasztos volt egész lényén. Elgondolta az ember, milyen hangosan beszélhet és kiabálhat minden ok nélkül, miközben kezével handabandáz.

A vonat elindult.

Maga elé meredő szemmel ült a helyén mozduatlanul, a haragvó nő senkire ügyet nem vető pózában.

Paul beszélni kezdett velem, kieszelt dolgokat mondva, hogy hatást érjen el s ez a hatáskeltést célzó társalgás olybá tünt föl, mint mikor a kereskedő közszemlére bocsájtja kiválasztott áruit, hogy vágyakat ébresszen.

A nő azonban nem látszott odafigyelni.

— Toulon! Tíz perc! Étkező! — kiáltotta a vasutas.

Paul jelt adott a leszállásra és amint a perronra értünk, így szólt: „Mondd, miféle nő lehet?”

Elnevettem magamat: „Én nem tudom. Nekem oly mindegy.”

Paul nagyon begyulladt: „Fene csinos és friss az a lány. Milyen szemei vannak! De mintha haragudnék valamiért. Mintha boszantaná valami; semmi se érdekli.”

— Hiába izgatod csak magadat, mormoltam.

Megharagudott: „Én nem izgatom magamat, kedvesem; tetszik ez a nő, ez az egész. Csak beszélni tudnék vele. De hogyan kezdjemel? Nincs egy eszméd, mondd? Nem sejtet, miféle nő lehet?”

— Szavamra, nem. De erős a gyanum, hogy vándorszínésznő, ki a társulata után megy egy kis szerelmi kitérés után.

Megsértődött, mintha valami bántó dolgot mondtam volna és folytatta: „Miből látod ezt? Én ellenkezően egész rendes nőnek tartom.“

— Nézd csak meg a karpereceit, kedvesem — válaszoltam — és a fülbevalóit, meg a ruháját. Azon se csodálkoznám, ha táncosnő lenne vagy talán lovarnő, de inkább táncosnő. Egész személyében van olyasvalami, ami a színház után szaglik.

Ez a föltevés határozottan kellemetlenül érintette: „Nagyon fiatal, kedvesem, alig husz éves.“

— De pajtás, sok mindenfélét lehet csinálni a husz év előtt, ilyen a tánc, a szavalás, nem számítva még egyebet, amit talán egyedül végez.

— Kérem az utasokat Nizzā, Vintimille felé be szállni, gyorsvonat! — kiáltotta a kalauz.

Be kellett szállnunk. Utitársunk narancsot evett. Biztos, hogy nem volt valami finom nő. Zsebkendőjét a térdére terítette és ahogy a narancsot hámozte, száját eltátotta, hogy bekapjon egy negyed-narancsot és ahogy a magokat az ablakon kiköpte, a közönséges viselkedés egész sorát bemutatta.

Egyébként most még mogorvábbnak látszott, mint azelőtt és valami egész furcsa dühvel falta be gyorsan a gyümölcsöt.

Paul majd elnyelte a tekintetével: egyre azon járt az esze, hogy mivel kelthetné föl a figyelmét és ébreszthetné föl a kíváncsiságát. És megint beszélni kezdett velem, magasabb színvonalu gondolatok egész tömegét fölvonultatta, ismert nevek bizalmas emlegetésével. A nő egyáltalán figyelembe se vette igyekezetét.

Elhagytuk Fréjus-t, Saint-Raphael-t. A vonat kertben robogott, rózsák paradicsomában, viruló narancs és citromfák erdejében, melyek fehér virágaik mellett aranyos gyümölcszeit is már mutatták, az illatok birodalmában, a virágok hazájában, azon a csodálatos parton, mely Marseille-től Genuáig húzódik.

Juniusban kell erre a partra jönni, hol szabadon, vadon a szűk völgyekben, a dombok lejtőin nyílnak a világ legszebb virágai. És lépten-nyomon rózsák, mezők, síkok, sövények, ligetek, megannyi rózsák. Fölkusznak a falakra, nyílnak a tetőkön, föl-szaladnak a fákra s a lombok közül villannak ki a fehér, a piros, a sárga rózsák, kicsinyek vagy hatalmas nagyok, vékonyak egyszerű sima ruhácskájukban, vagy terjedelmesek nehéz és ragyogó öltözékükben.

És hatalmas, egyre áradó illatuk megsűrüsíti a levegőt, bódítóvá és bágyasztóvá teszi. És a narancs-ligetek még áthatóbb illata mintha még édesebbé tenné a belélegzést s mintha nyalánksággal akarna kedvezni a szaglásnak.

A magas barnasziklás part a mozdulatlan Földközi-tengerben fürdik. A bős nyári nap tüzes sugarakkal lepi el egyvégben a hegyeket, a hosszú homokpartot, a kemény kékségű, megalvadt tengert. A vonat csak megy, alagutakba hatol, hogy átfurja a hegyfokokat, végigsiklik a dombok hullámain, a víz fölé kerül a meredek sziklafalakon; és valami kellemes sós szag, a száradó moszat szaga vegyült néha a virágok hatalmas és izgató illatába.

De Paul semmit se látott, semmit se nézett, semmit se érzett. Minden figyelmét az utitárs kötötte le.

Cannes-ban ismét valamit megbeszélni akarván velem, jelt adott, hogy szálljunk le a vonatról.

Alig, hogy kint voltunk, karonfogott.

— Te, de milyen elragadó. Nézd csak meg a szemét. És a haját, kedvesem, sohse láttam olyat!

Mondtam neki: „Ugyan, csillapodj; vagy pedig ostromold meg, ha az a szándékod. Nem látszik bevehetetlennek, bár kissé haragos.“

Paul folytatta: „Nem szólithatnád meg te? Én nem tudom, hogy kezdjem. Ostoba és bátortalan vagyok a kezdetnél. Sohse tudtam, hogy közeledjem egy nőhöz az utcán. Követem őket, forgolódom körülöttük, közeledem hozzájuk, de sohse jutnak eszembe a szükséges szavak. Csupán egyszer tettem kísérletet társalgásra. Midőn nyilvánvaló módon láttam, hogy a vallomásomat várja és midőn mindenkép mondani kellett neki valamit, azt dadogtam: Hogy érzi magát, asszonyom? Az arcomba nevetett, én meg odébb álltam.“

Megigértem Paulnak, hogy minden ügyességemet összeszedem, hogy társalgást kezdjek a nővel és mi-kor visszaültünk a helyünkre, illedelmesen kérdeztem tőle: „Nem zavarja a dohányfüst, kisasszony?“

„Non capisco“, — válaszolta.

Olasz volt! Bolond nevetésvágyam támadt. Mint-hogy Paul egy szót sem ért ezen a nyelven, nekem kell tehát a közvetítést vállalnom. Hozzáfogtam a szerepemhez. Olaszul mondtam a következőket:

„Kérem kisasszony, nem zavarja a legkisebb mértékben is a dohányzás?“

Mérgesen kiáltotta: „Che mi fa!“

Se a fejét felém nem fordította, se rám nem nézett és én egészen elképedtem, nem tudván mire magyarázni ezt a „mi közöm hozzá“-t? beleegyezésnek-e, vagy visszautasításnak, tökéletes közömböségnek-e vagy egyszerű „hagyjon békén“-nek.

Megint kezdtem: „Kisasszony, ha a füst a legcsekélyebben is zavarja . . .?“

Erre azt mondta: „mica“, olyan hangsúlyozással, ami azt jelentette: „Menjen a pokolba!“ De mégis beleegyezés volt és mondtam Paulnak: „Rágyujthatsz.“ Csodálkozva nézett rám, mint aki meg akarja érteni az embereket, kik idegen nyelven beszélnek előtte. Egész furán kérdezte:

— Mit mondtál neki?

— Azt kérdeztem tőle, hogy szabad-e dohányozni.

— Hát nem tud franciául?

— Egy szót se.

— Mit válaszolt?

— Azt mondta, tegyünk ahogy tetszik.

Én rágyujtottam a szivaromra.

Paul tovább füzte: „Csak ennyit mondott?“

— Kedvesem, ha megolvastad a szavait, megjegyezhetted, hogy éppen hat szót mondott, ezek közül kettővel azt értette meg velem, hogy nem ért franciául. Marad még négy. Nos, négy szóval igazán nem lehet sokat mondani.

Paul egész szerencsétlennek, csalódottnak, megzavarodottnak látszott.

Hirtelen azonban az olasz nő ugyanazon elégedetlen hangon, mely — úgy látszott — nála természetes volt, azt kérdezte tőlem: „Tudja, mikor érünk Genuába?”

— Este tizenegy órakor, kisasszony, — válaszoltam neki. Aztán egy percnyi szünet után így folytattam: „Én meg a barátom éppen Genuába megyünk és ha utközben bármiképp segítségére lehetnénk, higgye meg, nagyon boldoggá tenne bennünket.”

Minthogy nem felelt, tovább beszéltem: „Kegyed egyedül van s ha szolgálatainkat elfogadná...” Megint egy „micá”-t mondott, de oly keményen, hogy egyszeribe elhallgattam.

— Mit mondott? — kérdezte Paul.

— Azt mondta, hogy nagyon kedves vagy.

De nem volt tréfás kedvében és ridegen arra kért, hogy ne mókázzak vele. Erre lefordítottam neki a fiatal nő kérdését és az én udvarias ajánlatomat, melyet ő kereken visszautasított.

Paul valóban olyan izgatott volt, mint a mókus a kalickában. Azt mondta: „Ha megtudhatnók, hogy melyik fogadóba száll Genuában, mi is abba szállnánk. Próbáld valahogy ügyesen megkérdezni, hogy aztán ujjabb ok legyen a beszédre.”

Ez igazán nem volt könnyű és nem tudtam, mit találjak ki, bár magam is nagyon rajta voltam, hogy ismeretséget köthessek ezzel a nehéz személyiséggel.

Jött Nizza, Monaco, Menton és a vonat megállt a határnál a podgyászvizsgálat végett.

Bár iszonyodom olyan neveletlen emberektől, kik a vonatban reggeliznek és ebédelnek, mégis egy rakományra való ennivalót összevásároltam avégből, hogy utitársnőnk nyalánkságát erős próbára tegyem. Jól tudtam, hogy bár közönséges ez a lány, de azért nem lehet kellemetlen. Valami fölbozantotta és talán csak egy semmiség, egy szó, vágykeltés, jól eszelt ajánlat kell ahhoz, hogy fölvidítsam, — fölvidítsam és meghódítsam.

Tovább mentünk. Mindig csak hármásban. Kiválasztottam az élelmiszereket az ülésen, szétszeltem a jércét, szépen elrendeztem a sonkaszeleteket egy papíron, aztán egészen a fiatal nő közelségébe raktam a csemegéket: epret, szilvát, cseresznyét, süteményt és cukorkát.

Mikor látta, hogy az evéshez fogunk, ő is kivett a táskájából egy darab csokoládét és két kiflit és kezdte ropogtatni szép, hegyes fogaival a kemény süteményt és a csokoládétáblácskát.

Paul suttozta:

— Kináld meg.

— Nekem is az a szándékom, kedvesem, de nem könnyű a kezdet.

Néha-néha oldalpillantásokat vetett készletünkre és én jól tudtam, hogy éhes lesz, ha a két kiflit bekebelezi is. Hagytam hát, hogy bevégezze egyszerű ebédjét s ekkor így szóltam:

— Igazán kedves lenne kisasszony, ha elfogadna tőlünk valami gyümölcsöt.

Megint egy „micá“-val válaszolt, de nem oly haragos hangon, mint eddig és én nem tágitottam: „Akkor engedje meg, hogy egy kis borral megkináljam. Láttam, hogy semmit sem ivott. Ez a bor a kegyed hazájából való, olasz bor és minthogy mi most a kegyed hazájában vagyunk, nagyon kellemes látvány lenne, ha egy szép olasz száj elfogadna valamit tőlünk franciáktól, a szomszédaitól.“

„Nem“-et intett a fejével, lassan, a visszautasítás akarásával és az elfogadás vágyával és ismét azt mondta „mica,“ de ez a „mica“ már majdnem kedvesen hangzott. Kezembe fogtam a kis üveget, mely olasz módra szalmafonatba volt öltöztetve, töltöttem egy pohárral és odanyújtottam neki.

— Igyék, mondám, mi ezt üdvözlésnek vesszük kegyedtől, a kegyed hazájában.

Elégedetlen arccal vette kezébe a poharat és egy kortyra kiitta a bort, mint az olyan nő, kit a szomjuság kinez, aztán köszönet nélkül visszaadta.

Ekkor cseresznyével kínáltam: „Tessék, kisaszszony. Láthatja, hogy milyen nagy örömet okoz nekünk.“

Oldalpillantást vetett a mellette kirakott gyümölcsökre s oly gyorsan, hogy alig tudtam megérteni, hadarta: „A me non piacciono, ne le ciliegie, ne le susine; amo soltante le fragole.“

— Mit mondott? — kérdezte rögtön Paul.

— Azt mondta, hogy nem szereti se a cseresznyét, se a szilvát, csak az epret.

És én a térdére tettem az ujságot egy rakás eperrel. Azonnal hozzálátott, mohón ette, ujja hegyei-

vel fogta meg az eper bogyókat és úgy dobta őket kissé messzebről a szájába, mely valami kacéran és kedvesen nyílt szét a gyümölcs befogására.

Mikor végére járt a kis piros rakásnak, melyet néhány perc alatt kisebbedni, fogyni, eltűnni láttunk keze szapora mozdulatai nyomán, azt kérdeztem tőle: „És most mivel szolgálhatok?”

— Egy kis csibehust szeretnék, válaszolta.

És biztos, hogy befalta felét a szárnyasnak, melyet állkapcsai hatalmas közreműködésével rágott szét, a husevő állatok módjára. Aztán eltökélte magát, hogy cseresznyét is eszik, amit nem szeret, meg szilvát és süteményt s végül azt mondta: „Elég volt” és beült a szögletébe.

Kezdett mulattatni a dolog, szerettem volna, ha még ennék és egyre kínálgatva s ajánlgatva rá akartam birni. De hirtelen megint dühbe jött és egy „mica“-t kiáltott felém, de oly rettenetes hangon, hogy nem kockáztattam tovább emésztését zavarni.

Barátomhoz fordultam: „Szegény Paul barátom, én azt hiszem, erre mi ráfizetünk”.

Beállt az éjszaka, meleg nyári éjszaka, mely lassan ereszkedett alá, a forró és fáradt földre teregette langyos árnyait. Messze, itt is, ott is, a tenger fölött fények gyultak ki a hegyfokokon, a szirtek csucsán és kezdtek a csillagok is előbukkanni a besötétedett látóhatáron, melyeknek fényét néha összetévesztettem a világitótornyokéval.

A narancsfák illata egyre erősebb lett; mámorosan szitta be az ember, kitágított tüdővel, hogy annál

többet vehessen be belőle. Valami édes, gyönyörűség, isteni szálldogált a balzsamos levegőben.

És egyszer csak a fák alatt, a vasut mentén, mindenütt a már egész fekete árnyékban, mintha csillag-
esőt láttam volna. Olyan volt mintha ugráló, ide-oda
szálló, a lombok közt futkározó és játszadozó fény-
pontocskák lennének, az égből a földre vendégekként
leszállott kis csillagocskák. Szentjánosbogarak vol-
tak, ezek a fényes legyecskék, amint sajtószerű tü-
záncukat járják az illatos levegőben.

Egy ilyen bogár véletlenül a fülkénkbe szállt s
erre-arra röpködött hol kialvó, hol ismét kigyuló fé-
nyével. Lehúztam a lámpára kék takaróját és elnéz-
tem a fantasztikus légy jöttét-mentét, tűzvonalat
huzó röptének szeszélyét. Egyszerre csak az ebéd
után kissé bóbiskoló utitársunk fekete hajára szállt.
És Paul el volt ragadtatva, szemét erre a ragyogó
pontra meresztette, mely szikrázott, mint egy élő
ékszer az alvó nő homlokán.

Az olasz nő háromnegyed tizenegy óra tájban
fölébredt. A fényes bogár még mindig a haján ült.
Miután láttam, hogy megmozdult, mondtam neki:
„Mindjárt Génúában leszünk, kisasszony“. Válasz
helyett, mint akit boszantó és megrögzött gondolat
zaklat, mormogta: „Mit tegyek most?“

Aztán hirtelen azt kérdezte tőlem:

— Akarja, hogy magával menjek?

Én annyira elbámultam, hogy meg se értettem
jól.

— Hogyan, velünk? Mit akar ezzel mondani?
Mindinkább haragosabban ismételte:

— Akarja, hogy mindjárt magával menjek ?

— Persze, hogy akarom, de hova akar menni ?

A legnagyobb közömbösséggel vonogatta a vállait.

— Ahova maga akar ! Nekem mindegy.

És kétszer is mondta : „Che mi fa ?“

— De mi fogadóba megyünk.

A legkicsinylőbb hangon mondta : „Jó ! menjünk fogadóba.“

Paul felé fordultam :

— Azt kérdi, akarjuk-e, hogy velünk jöjjön.

Barátom rémült hűledezésére visszanyertem hidegvéremet. Ő csak dadogott:

— Velünk ? Hová ? Miért ? Hogyan ?

— Én nem tudom ! A legingerültebb hangon tette nekem az imént ezt az ajánlatot. Én azt mondtam, hogy mi fogadóba megyünk ; ő erre azt mondta: „Jó, menjünk fogadóba !“ Talán egy garasa sincs. Mindenesetre különös módja ez az ismerkedésnek.

Paul izgatottan és remegve kiáltotta: „Hogyne, hogyne akarnám, mondd neki, odavisszük ahova neki tetszik“. Aztán egy pillanatig habozott és nyugtalan hangon folytatta : „Csak azt kellene megtudni, hogy kivel akar menni ? Veled-e, vagy velem ?“

Az olasz nő felé fordultam, ki visszaesett teljes nemtörődömségébe, s uglátszott ügyet se vet a beszélgetésünkre és így szóltam hozzá: „Nagyon boldogok leszünk, ha velünk jön, kisasszony. Barátom csak azt szeretné tudni, vajjon az ő karját, vagy az enyémet fogadja-e el támaszul ?“

Rámnyitotta nagy, fekete szemeit és kissé meglepődve válaszolta: „Che mi fa ?“

Kimagyaráztam magamat: „Ugy hiszem Olaszországban az olyan barátot, ki egy hölgy minden kívánságát teljesíti, mindenben rendelkezésére áll és minden szeszélyét kielégíti, patito-nak hívják. Melyikünket akarja hát patitójának?”

Habozás nélkül válaszolta: „Magát!”

Paul felé fordultam: „Engem választott, kedves barátom, nincs szerencséd.”

Indulatosan mondta: „Annál jobb neked.”

És pár percnyi gondolkozás után: „Hát komolyan el akarod hozni ezt a libát? El fogja rontani az utazásunkat. Mit kezdünk ezzel a nővel, ki tudom is én miféle? Be se engednek majd valamirevaló fogadóba!”

De én kezdtem éppen rájönni, hogy az olasz nő sokkal jobban tetszik, mint ahogy eleinte gondoltam; és komolyan, igen, komolyan el akartam most hozni. Sőt el voltam ragadtatva ettől a gondolattól s már azokat a vágyszülte remegéseket éreztem, melyek a szerelmi éjszaka kilátására futnak végig rajtunk.

Azt válaszoltam: „Kedvesem, elkezdtek. Most már nem hátrálhatunk meg. Te vettél rá először is, hogy igent mondjak.”

Dörmögött: „Szamárság! Különben tégy ahogy jól esik.”

A vonat fütyölt, lassított; megérkeztünk.

Kiszálltam a kocsiból és kezemet nyujtottam új társamnak. Nehézkesen ugrott le és én a karomat ajánlottam föl, amit ő mintha némi idegenkedéssel fogadott volna. Kiváltottuk podgyászainkat és mentünk be a városba. Paul szótlanul, idegesen lépegetett.

— Melyik fogadóba menjünk? szoltam hozzá.

Talán nem is tanácsos a „Páris“-ba menni nővel, főként ezzel az olasszal?

Paul félbeszakított: „Igen, egy olasszal, ki inkább utcalánynak látszik, mint hercegnőnek. Különböben semmi közöm hozzá. Tégy, ahogy a kedved tartja!”

Tanácsstalan voltam. Irtam volt a „Páris“-ba, hogy tartsanak fenn számunkra szobát . . . és most . . . nem tudtam mire határozzam el magamat.

Két hordár jött utánunk a podgyással. „Te előre mehetnél, folytattam. Beszólhatnál, hogy megérkeztünk. Meg is értethetnéd a gazdával, hogy én egy . . . barátnővel vagyok és egész különálló lakást szeretnék, hármunk részére, hogy ne legyünk más utasok szomszédságában. Meg fogja érteni és a válasz után majd határozunk.”

Paul dörmögte: „Köszönöm, ezt a megbízást és szerepet nem vállalom. Nem azért jöttem ide, hogy a te lakosztályaidat és szórakozásaidat rendezzem.”

De én nem tágitottam: „Ugyan kedves barátom, ne haragudj. Mindenesetre jobb egy jó fogadóban megszállni, mint egy rosszban s csak nem oly terhes megkérdezni a gazdát, van-e három külön szobája egy ebédlővel.”

Megnyomtam a „három“ szót és ez elhatározásra bírta.

Paul tehát előrement és láttam, amint belép egy szép fogadó kapuján, mialatt én az utca tulsó során maradtam a néma olasz nővel a karomon, mögöttünk meg a két hordár, kik lépésről-lépésre nyomon követték bennünket.

Végre megjelent Paul, épp oly mogorva arccal, mint a milyen a társamé volt: „Rendben van, mondta, elfogadnak bennünket, de csak két szoba van. Rendezd el ahogy tudod.“

És mentem utána, szégyenkezve gyanus társaságom miatt.

Tényleg két szobát kaptunk, egymástól egy kis szalónnal elválasztva. Hideg vacsorát rendeltem s kissé zavartan fordultam az olasz nőhöz:

— Csak két szobát kaphattunk, kisasszony, válasszon közülük tetszése szerint.

Az örökös „Che mi fa?“ volt a felelete. Ekkor kézbefogtam kis fekete faládáját — igazi cselédpodgyász volt — és a jobboldali szobába vittem, melyet neki . . . illetve nekünk, kiválasztottam. Egy négy-szögletes papir volt ráragasztva, rajta francia fölírás: „Francesca Rondoli kisasszony, Génua.“

— Francescának hívják? kérdeztem.

Válasz helyett „igen“-t intett a fejével.

— Mindjárt vacsorázni fogunk. Addig is nem szándékoznék kissé rendbeszedni magát?

Egy „mica“ volt a felelet, mely épp oly gyakori volt a száján, mint a „che mi fa?“ Tovább fűztem: — Vasuti utazás után nagyon kellemes egy kis tisztálkodás.

Aztán arra gondoltam, hogy talán neki nincsenek is azok a dolgai, melyek nélkülözhetetlenek egy asszonynak — mert biztos hitem volt, hogy lehetetlen helyzetben van, minthá épp most menekült volna valami kellemetlen kalandból — és odahoztam neki a nécessaire-emet.

Kiraktam elébe mindazt a kis tisztálkodásra való eszközt ami csak benne volt: körömkefét, egy új fogkefét — ezekből mindig nagy választékkal rendelkezem — ollóimat, ráspolyaimat, szivacsomat. Kibontottam egy üveg szagos „eau de lavande“-ot, egy kis flaskó „new-mown-hay-t“, hogy választhasson közülük. Levettem a tetejét a rizsporos doboznak, melyben egy könnyű kis pamacs volt. Egy finom törülközőt a vizeskorsóra tettem, a mosdótál mellé meg egy még használatlan szappant.

Nagy, haragos szemeivel minden mozdulatomat követte, anélkül, hogy csodálkozás, vagy megelégedés látszott volna rajta gondoskodásom miatt.

— Minden itt van amire szüksége van, mondtam; ha a vacsorát behozták, beszólok.

És kimentem a szalónba. Paul elfoglalta a másik szobát, magára zárta, így hát egyedül várakoztam.

Egy pincér jött-ment, tányérokat, poharakat hozott. Lassan megterített, aztán behozta a hideg jércét és jelentette, hogy tálalva van.

Halkan kopogtattam Rondoli kisasszony ajtaján. „Szabad“, kiáltotta. Beléptem. Majd elszedültem, oly fojtó illatszerszag áradt a szobából, a fodrásztermek hatalmas és átható szaga.

Az olasz nő ült a ládáján, mint aki valami kellemetlen dolgon rágódik, vagy mint egy cseléd, akit kidobtak. Egy pillantással tisztában voltam, hogy mit értett ő toilette-csinálás alatt. A törülköző azon mód még összehajtogatva a korsón, mely tele volt vízzel. A száraz, érintetlen szappan még mindig ott volt az üres mosdótál mellett; de azt hihette az ember, hogy

az esszenciás flaskók felét kiitta. A kölni vízzel mind-
amellett takarékosan bánt, talán harmada hiányzott
csak az üvegből, kárpótlásul azonban föltűnő mennyi-
ségű szagos „eau de lavande“-ot és „new-mown-hay“-t
használt el. Mintha rizsporfelhő, valami fehér ködféle
uszott volna a levegőben, annyira bepacsomagolta az
arcát és a nyakát. Mint a hó, úgy feküdt a rizspor a
szempilláin, a szemöldökein, a halántékain; az orcáit
meg mintha begipszelte volna, egész rétegeket látott
az ember az orra cimpáinál, az álla gödrében, a szeme
szögleteiben, arca minden mélyedésében.

Mikor fölállt, oly hatalmas illatot árasztott, hogy
majdnem fejfájást kaptam.

Vacsorához ültünk. Paul nagyon rosszkedvű
volt. Csak gáncsra, ingerült megjegyzésekre, vagy
kellemetlen bókolásra nyitotta föl a száját.

Francesca kisasszony evett, mint a sáska. Mikor
végzett az evéssel, ledült a pamlagra. Én már nyug-
talansággal eltelve gondoltam a szobaosztzkodás
órájára. Elhatároztam, hogy hamarosan megoldom
a kérdést; leültem az olasz nő mellé és udvariasan
megcsókoltam a kezét.

Kinyitotta fáradt szemét és álmos, még min-
dig elégtelen tekintetet vetett fölhuzott szempillái
közül.

Mondtam: „Miután csak két szobánk van, meg-
engedi, hogy én is a magáéba menjek?“

— Tegyen ahogy akar, válaszolta. Nekem mind-
egy. — Che mi fa!

Bántott ez a közömbösség: „Hát nem lesz kelle-
metlen, ha magához megyek?“

— Nekem mindegy, tegyen ahogy akar.

— Mindjárt le akar feküdni?

— Le én, nagyon álmos vagyok.

Fömlált, ásitott, nyujtotta Paulnak a kezét, melyet az dühösen szoritott meg és én világítottam neki a szobánkba.

De nyugtalankodás fogott el: „Nézze, mondtam neki megint, itt van minden, amire szüksége van.“

És magam öntöttem a vizeskorsó felét a mosdótálba és a szappan mellé tettem a törülközőt.

Aztán kimentem Paulhoz. Mindjárt kezdte: „Szép egy alakot hoztál te ide!“ Nevetve vágtam vissza: „Ne beszélj arról, amit még nem kóstoltál, kedvesem.“

Ravasz rosszakarattal válaszolta:

— Csak föl ne szedj tőle valamit, barátocskám.

Összereztem és az a kínzó félelem fogott el, mely a gyanus nők szerelme után támad bennünk, az a félelem mely megrontója a kedves alkalmaknak, a váratlanul jött édelgéseknek, a vaktában rabolt csókoknak. Adtam a bátrat azonban: „Ugyan, ez a lány nem olyan.“

De nem hagyott nyugton a huncut! Látta a nyugtalanság árnyékát arcomon elsuhanni. — „Hogy ismered? Kitűnő alak vagy! Fölszedsz a vasuti kocsiban egy olasz nőt, ki egyedül utazik s ki igazán különös cinizmussal varrja magát a nyakadra, hogy elmegy hálni veled az első jobb fogadóba. Te elhozod. És azt állítod, hogy ez nem utcalány! És azt képzeled, hogy nem rohansz a veszedbe ma este, mert hisz

csak egy olyan nő ágyában töltöd az éjszakát . . .
aki feketehimlős !“

És csunya, boszus nevetésben tört ki. Én aggodalmaktól gyötörve ültem a széken. Mit csináljak ? Mert igaza volt. És rettenetes küzdelme a félelemnek a vággyal indult meg bennem.

— Tégy, ahogy akarsz, folytatta, én óvtalak, nekem ne panaszkodj, ha bajod lesz.

De irónikus vidámságot, a boszu gyönyörét láttam megcsillanni szemében ; oly pajzánul mulatott rajtam, hogy nem haboztam tovább. Nyujtottam a kezemet.

— Jó éjszakát, mondtam.

Ki veszély nélkül győz, nem arat dicsőséget.

És biz' Isten, kedvesem, a győzelem megéri a veszedelmet.

És szilárd léptekkel mentem be Francesca szobájába.

Meglepődve, elragadtatva álltam meg az ajtónál. Már aludt, egész meztelenül az ágyán. Vetkőzése után lepte meg az álom és Tizián nagy nőjének gyönyörű pózában feküdt.

A fáradság nyomta el, mikor a harisnyáit huzta le, mert azok ott maradtak a takarón ; aztán gondolhatott valamire, valószínűen valami kellemes dologra, mert várakozhatott kissé, mielőtt ismét fölült volna, hogy meg ne szakítsa álmodozását s aztán lezárva lassan a szemét, elvesztette öntudatát. Egy himzett ing, a kezdő fényüzése, melyet készen vásárolt egy konfekció-üzletben, egy székre volt rádobva.

Fiatal, bájos, kemény és üde volt.

Mi szebb az alvó nőnél ? Ez a test, melynek min-

den vonala lágy, melynek minden hajlása csábit, melynek minden kiemelkedő gömbölyüése megdobbantja a szívet, mintha az ágy mozdulatlanságának lenne teremtve. Ez a hullámzó vonal, mely az ágyéknál leszalad, a csipőnél fölemelkedik, aztán a lábszár könnyü, kedves lejtőjén lesiklik, hogy oly kacéran végződjék a lábhegynél, csak akkor mutatkozik igazán remek bájában, ha egy ágyon nyulik el.

Pajtásom minden okos tanácsa kiment a fejemből egy pillanat alatt; de amint a mosdószekevény felé fordultam, hirtelen megláttam, hogy minden tárgy azon állapotban van ott, ahogy otthagytam; és nagy aggódással és a határozatlanság kinjával ültem le.

Sokáig, nagyon sokáig ültem így, talán egy órafolyásig, nem tudván magam elhatározni semmire: se a támadásra, se a megfutamodásra. A visszavonulás lehetetlen is volt egyébként és vagy egy széken kellett eltöltenem az éjszakát, vagy nekem is befeküdnöm az ágyba, kockázatomra és veszélyemre.

Arra, hogy akár itt vagy ott aludni tudjak, nem is gondolhattam, a fejem nagyon tele volt, szemem meg igen el volt foglalva.

Izegttem-mozogtam, remegve, lázasan, rossz érzéssel, a végletekig izgatottan. Végre aztán mint a magát megadó hadvezér kezdtem okoskodni: „Ha oda fekszem is, ez semmire sem kötelez. Mindenesetre jobb nyugvás esik a matracon, mint a széken.“

Lassan levetkőztem és átlépve az alvó nőt, a falnak fordulva lefeküdtem, hátamat fordítva a ki-sértéseknek.

Nagyon sokáig még ébren voltam.

De egyszerre csak szomszédnőm fölébredt. Föl-nyitotta csodálkozó és mindig haragos szemét, aztán észrevéve, hogy egész meztelenül fekszik, fölült és a hálóinge után nyult, oly közömbösséggel, mintha nem is lettem volna mellette.

Ekkor... most már igazán... kihasználtam a helyzetet, anélkül, hogy ő egyáltalán törődni látszott volna valamivel. Nyugodtan újra elaludt, fejét a jobb karjára hajtva.

Én meg elmélkedni kezdtem az emberi gyöngeség és ostobaság fölött. Végre aztán én is elszunyadtam.

*

Jókor öltözködött, mint az olyan nő, ki szokva van a kora reggeli dolgokhoz. Midőn megmozdult, hogy kiszálljon az ágyból, engem is fölébresztett és félig nyitott szempilláim közül lestem.

Járt-kelt, sietés nélkül, mintha csodálkoznék, hogy semmi tennivalója nincs. Aztán elhatározta magát, hogy a mosdószekrényhez közeledik és egy perc alatt minden illatosító szert elhasznált, ami még a flaskókban megmaradt. Igaz, viz is kellett neki, de vajmi kevés.

Mikor aztán egészen felöltözködött, megint csak a ládájára ült le és egyik térdét kezeivel átfogva, gondolataiba merült.

Ugy tettem, mintha most venném csak észre és így szoltam hozzá: „Jó reggelt, Francesca.”

Csöppet se kedvesebben, mint tegnap, dörmögte:
— Jó reggelt.

— Jól aludt? kérdeztem.

Szó nélkül biccentett a fejével. Erre kiugrottam az ágyból és odamentem, hogy megcsókoljam.

Oly kelletlenül tartotta az arcát, mint a gyerek, aki nem szereti, ha csókolják. Gyöngéden a karjaim közé fogtam (csapolva volt a boroshordó, bolond lettem volna, ha többet nem iszom) és ajkaimat szép lassan rátapasztottam haragos nagy szemeire, melyeket unottan lehunytt, fényes orcáira, husos ajkaira, melyeket félrevont a csókjaimra.

— Nem szereti, ha csókolják? kérdeztem.

— Mica, felelte.

Leültem mellé a ládára és karomat karja alá dugtam: „Mica! Mica! Mindég Mica! Nem is hívom másként, mint Mica kisasszonynak.“

Első izben véltem a mosoly egy árnyékát száján látni, de oly gyorsan elröppenőt, hogy talán tévedtem is.

— De ha mindig csak „micá“-val felel, már nem is tudom, mit csináljak, hogy a kedvébe járjak. Mondja hát, ma mit csináljunk?

Habozott, mintha valami vágy cikázott volna át az agyán, aztán egykedvűen mondta: „Nekem mindegy, amit maga akar.“

— Hát akkor, Mica kisasszony, fogadunk egy kocsit, aztán elmegyünk kocsikázni.

— Ahogy maga akarja, mormogta.

Paul az ebédlőben várt reánk, unott arccal, mint a szerelmi játékban fölösleges harmadik. Én adtam az elragadtatottat és erélyes kézzszorításommal jeleztem neki győzelmemet.

— Mit szándékozol csinálni? kérdezte.

— Hát először egy kicsit szétnézünk a városban, — feleltem — aztán fogadhatunk egy kocsit és a vidéket is kissé megtekinthetjük.

Nagy csöndben megreggeliztünk, aztán megindultunk az utcákon át a muzeumokat megnézendő. Palotától palotáig vonszoltam Francescát a karomon. Megjártuk a Spinola-palotát, a Doria-palotát, a Marcello Durazzo-palotát, a vörös meg a fehér palotát. Francesca semmit se nézett, nagynéha vetette csak föl fáradt és egykedvű tekintetét a remekművek felé. Paul elkeseredetten járt a nyomunkban, kellemetlen megjegyzéseket dörmögve. Aztán a város környékén tettünk sétakocsizást, szótlánul mind a hárman.

Ebédre megjöttünk.

Másnap és azután való nap is így ment.

Paul a harmadik napon így szólt hozzám: „Hallod, én faképnél hagylak, nem akarok három hétig ittmaradni, hogy nézzem a te szerelmeskedésedet ezzel a libával!“

Én nagy zavarban voltam, mert nagy meglepetésemre valami különös vonzalom támadt bennem Francesca iránt. Gyöngé és ostoba az ember, semmiség is elcsábítja és mindig gyáva, ha érzékei fölizzatódznak vagy bilincsbe verődnek. Foglya voltam ennek a lánynak, kit alig ismertem, foglya ennek a szóttalan és mindig elégedetlen lánynak. Beleszerettem haragos arcába, duzzogó szájába, boszus nézésébe; szerelmes lettem fáradt mozdulataiba, lekicsinylő hozzámszegődésébe, még közömbös szerelmébe is. Titkos kapocs, az állatias szerelem rejtelmes kapcsa, a ki nem elégszű birtoklás láncá fűzött hozzá. Meg-

mondtam Paulnak egész őszintén. Ostobának nevezett s így szólt: „Hozd hát magaddal.“

De a lány csökönnyösen ellenkezett, hogy elhagyja Génuaát, és nem mondta meg az okát. Minden kérés, meggyőzni akarás, ígéret hiábavaló volt.

És csak maradtam.

Paul kijelentette, hogy utazik egyedül. Be is csomagolt, de mégis csak ottmaradt.

Eltelt két hét.

A mindig szótalán és ingerült Francescának, ki inkább mellettem élt, mint velem, minden kérdésemre, minden ajánlatomra az örökös „che mi fa!“ vagy a nemkevésbbé örökös „mica“ volt a felelete.

Barátom dühe nem csillapodott. Haragos kifakadásaira csak azt feleltem: „Elmehetsz, ha unatkozol. Nem tartóztatlak.“

Erre szitkokban tört ki, szemrehányásokkal halmozott el és kiabálta: „De hát hova menjek én most? Három hetünk volt és kettő már letelt belőle! Most már nem utazhatom tovább! Aztán egyedül menjek Velencébe, Flórencbe és Rómába? De megfizeted ezt nekem, jobban mint gondolnád. Az ember nem hoz magával valakit Párisból csak azért, hogy elzárkózzék vele egy génuai fogadóban egy olasz szolgálóval!“

Nyugodtan mondtam neki: „Hát utazz vissza Párisba akkor.“

— Azt is fogom cselekedni, nem később mint holnap! ordította.

De másnap is csak ottmaradt, folyton dühösködve és szitkozódva.

Már ismertek bennünket az utcákban, melyek-

ben napestig csatangoltunk, keskeny és gyalogjáró nélküli utcáin ennek a városnak, mely rengeteg kőlabirintushoz hasonlít, melyet földalatti folyosók törnek át. Keskeny közökön haladtunk át, melyekben rémületes léghuzat sivit, magas falak közé szorított sikátorokon mentünk végig, hogy alig láttunk az égből valamit. A franciák néha utánunk fordultak, csodálkozva ismervén föl bennünk honfitársaikat e föltűnő ruházatu, fásult leányzó társaságában, kinek modora igazán különös volt, csöppet sem illett hozzánk, sőt kompromittáló volt ránk nézve.

Karomra támaszkodva ment s nem nézett se jobbra, se balra. Miért is maradt velem — velünk, kik neki bizonyára nem nagyon tetszettünk? Ki volt ez a nő? Honnét jött? Mi volt a foglalkozása? Volt valami terve vagy célja? Vagy csak úgy élt a világban véletlen ismeretségeiből? Hasztalan volt minden igyekezetem, hogy megértsem, beleláthassak, megismerhessem. Mennél inkább kiismertem, annál inkább csodálatba ejtett, talánynak tűnt föl előttem. Az biztos, hogy nem volt rosszerkölcű nő, kinek üzlete a szerelem. Inkább szegény emberek lányának tartottam, kit elcsábitottak, elcsaltak a háztól, aztán faképnél hagytak s most elveszettnek érezte magát. De mi a számítása? Mire vár? mert egyáltalán nem látszott, hogy azon lett volna, hogy meghódítson vagy valami kézzelfogható hasznot huzzon belőlem.

Megpróbáltam kikérdezni, hogy beszélne a gyerekkoráról, a családjáról. Egy szót se tudtam belőle kivenni. És vele voltam, szívemmel szabadon, testemmel gyötrődőn, szó se lévén róla, hogy megun-

tam volna karjaim közt ezt a zsémbes és pompás nőszemélyt, kivel társultam, mint egy állat, érzéseim rabjaként vagy inkább elcsábítva, legyőzve bizonyos érzékies bájától, fiatal, egészséges, hatalmas bájától, mely áradt belőle, jószagu bőréből, teste robusztus vonalaiból.

Még nyolc nap eltelt. Közeledett elutazásom napja, mert július 11-én Párisban kellett lennem. Paul most többé-kevésbé nyugodtan nézte a kalandot, bár egyre szidott. Én meg multságokat, szórakozásokat, sétákat eszeltem ki, hogy szeretőmet és barátomat mulattassam; fáradhatatlan voltam ebben.

Egy napon azt ajánlottam, hogy ránduljunk át Santa Margaritába. A kertek közé bujó bájos kis város egy hegyoldal tövében húzódik meg, mely messze benyulik a tengerbe, egész Portofino faluig. Azon a gyönyörű uton mentünk mind a hárman, mely a hegyek alatt kigyózik. Francesca egyszerre csak így szólt hozzám: „Holnap nem sétálhatok magukkal, elmegyek a rokonaimhoz.“

És elhallgatott. Én nem kérdeztem, mert ugyanis tudtam, hogy nem ad semmiféle feleletet.

Másnap valóban nagyon korán fölkelt. És mint-hogy én fekvé maradtam, leült az ágy végébe és zavartan, boszusan, akadozva mondta: „Ha ma este nem találnék megjönni, eljön értem?“

— Persze, biztosan, válaszoltam. Hová menjek?

Elmagyarázta: „A Victor Emmanuel utcán végigmegy, aztán betér a Falcone közbe, onnan a Saint-

Raphael átjáróba, ott bemegy a butorkereskedő házába, az udvarban, egészen hátul, az épület jobboldalán és keresse Rondoli asszonyt. Ott van.“

És elment. Én egészen meglepődtem.

Mikor Paul látta, hogy egyedül vagyok, elámulva dadogta: „Hol van Francesca?“ Elmeséltem neki a történeteket.

— Nahát, kedvesem, kiáltotta, használd föl az alkalmat és szökjünk. Ugyis végére járunk már az időnknek. Két nap ide vagy oda, nem határoz. Indulj, indulj, csomagolj. Előre!

Ellenkeztem: „Ugyan, kedvesem, már csak nem hagyhatom faképnél ilyen módon ezt a lányt, miután majdnem három hétig vele voltam. Kell, hogy legalább istenhozzádót mondjak neki s hogy valamivel megajándékozzam; nem, ilyen piszkos módon nem viselkedhetem.“

De semmiről sem akart hallani, sürgetett, hajszolt. Én azonban nem tágitottam.

Napközben ki se mentem, várva Francesca visszajöttét. Nem jött.

Este az ebédnél Paul ujjongott: „Ő csapott be, barátocskám. Furcsa eset, bizony furcsa eset.“

Bevallom, nagyon csodálkoztam s boszantott kissé a dolog. Arcomba nevetett és gunyolódott: „Az eljárás egyébként nem rossz, bár elég régi: — Várj rám, visszajövök. — Sokáig fogsz rá várni? Ki tudja? Talán még oly naiv is leszel, hogy fölkeresed a megadott címen: — Itt lakik Rondoli asszonyság? — Nem, uram. — Fogadok, hogy nagy vágyad lenne utána menni.“

Tiltakoztam: „Eszembe sincs, kedvesem, biztosítalak, hogy ha nem jön vissza holnap reggel, a nyolc órai gyorssal elutazom. Huszonnégy óráig vártam rá. Ez elég: lelkiismeretem meg lesz nyugtatva.“

Az egész estét nyugtalanságban töltöttem, kissé szomorúan, kissé idegesen. Egy kicsit igazán húzott a szívem hozzá. Éjfélkor lefeküdtem. Alig aludtam valamit.

Hat órakor már talpon voltam. Fölébresztettem Pault, becsomagoltam és két órával később vonaton ültünk s visszautaztunk Franciaországba.

III.

Nos, úgy esett, hogy a következő évben, épp ugyanazon időtájban, mint az időszaki láz, megint csak elfogott a vágy, hogy Olaszországba menjek. Rögtön készen voltam erre az utra, mert hisz Flórenc, Velence és Róma megtekintése bizonyára hozzátartozik az ember kiművelődéséhez. Meg aztán egy sereg beszéd tárgy kerül ki belőle s megengedi, hogy művészi banálításokat ereszhessen meg az ember, melyek mindig oly mélységeknek látszanak.

Ezuttal egyedül utaztam s épp abban az órában érkeztem meg Genuába, mint tavaly, de semmiféle utikalandom nem volt. Ugyanabba a fogadóba szálltam és véletlenségből ugyanazt a szobát kaptam!

Ám alighogy befeküdtem az ágyba, Francesca emléke, mely egyébként már tegnap is meg-megje-

lent elmosódottan az elmémbe, most különös kitartással kísértett.

Ismered egy nőnek azt a nyugtotnemadó zaklatását, midőn hosszú idő multán ismét azokon a helyeken jársz, ahol őt szeretted és birtad?

Ez a leghatalmasabb és legkinzóbb érzés, amit ismerek. Azt hiszed, hogy mindjárt belép s mosolyogva tárja ki karjait. Futó s mégis tökéletes kép-mása előtted van, elvonul, megint megjelenik és eltűnik. Gyötör, mint egy látomás, fogva tart, megtölti a szivedet s hazug jelenléte fölizgatja érzedet. A szemed látja, parfümjének illata üldöz, ajkadon csókjainak izét s bőrödön teste édes melegét érzed. És jól tudod, hogy mégis csak egyedül vagy s fölidézett képe sajtászerű nyugtalansággal tölt el. És sulyos, szivettépő szomorúság lep meg. Azt hiszed, hogy csak az imént bucsuztál el tőle mindörökre. Minden dolog kétségbeejtő jelentőséget nyer, az elhagyatottság, a magányosság rettenetes érzése furdalja a lelket és a szívet. Ó! soha-soha ne menj újra abba a városba, abba a házba, abba a ligetbe, abba a kertbe, ahhoz a padhoz, ahol egy nőt tartottál szerelmesen a karodban!

Szóval, egész éjszakán keresztül nem hagyott békén Francesca emléke és lassan-lassan vágyam támadt, hogy viszontláthassam: homályos vágy eleinte, de aztán egyre élénkebb, erősebb, kinzóbb. Elhatároztam, hogy a másnapot Genuában töltöm s megkísérlem fölkeresni őt. Ha nem találom meg, az esti vonattal továbbutazom.

Másnap reggel hozzáláttam tehát a föl kutatá-

sához. Tisztán emlékeztem utbaigazítására, melyet elbucsuztában adott: — Victor Emmanuel-utca — Falcone-köz — Saint-Raphael-átjáró — a butor-kereskedő háza — hátul az udvarban a jobboldali épület.

Minderre nem minden nehézség nélkül ráakadtam s egy rozoga melléképületféle ajtaján bekopogtattam. Egy kövér nő nyitott ajtót, ki valamikor nagyon szép lehetett, de most csak nagyon piszkos volt. Bár tulságosan elhizott volt, bizonyos méltóság ült szabályos vonásain. Fésületlen haja fürtökben lógott bele a homlokába és vállára, és piszokfoltokkal ellepett bő háziruhája alatt láttam mint reng hatalmas teste. Nyakán óriási aranyozott nyaklánc volt, kézcsuklóin pedig gyönyörű karperecek, génuai filigrán munka.

Ellenséges hangon kérdezte: „Mit akar?”

Feleltem: „Itt lakik Rondoli Francesca kisaszszony?”

— Mit akar vele?

— Szerencsém volt a mult évben megismerkedhetni vele s most szeretném viszontlátni.

A vénasszony bizalmatlan szemekkel vizsgált:

— Hol találkozott vele, mondja csak?

— Hát itt Génúában.

— Hogy hívják?

Haboztam egy percig, aztán megmondtam a nevet. Alig, hogy kimondtam, az olasz nő kitárta karjait, mintha meg akarna ölelni: „Áá! maga az a francia, jaj be örülök, hogy látom! be örülök! De mennyi szomorúságot okozott annak a szegény gye-

reknek! Egy hónapig várt magára, uram, egy hónapig. Azt hitte, hogy maga már az első napon fölkeresi. Azt akarta megtudni, szereti-e igazán! Ha látta volna mennyire sirt, mikor belátta, hogy maga nem jön többé vissza. Majd a szemét kisírta, az ám, uram. Aztán a fogadóba is elment. Maga már elutazott. Akkor azt hitte, hogy maga továbbutazott Olaszországba és hogy mégegyszer utbaejti Genuát és akkor majd értejön, mivelhogy ő nem akart magával menni. És várt magára, igen uram, több mint egy hónapig. És olyan szomorú, lássa, olyan szomorú volt. Én vagyok az édesanyja!”

Igazán egészen megzavarodtam. De mégis visszanyertem nyugodtságomat és kérdeztem: „Itt van most?”

— Nem, uram, Párisban van egy festővel, aranyos egy fiú, úgy szereti uram, de olyan igen szereti, hogy mindent megad néki, amit csak szeme-szája megkíván. Nézze csak, nézze mit küldött nekem, az édesanyjának. Szép ugye?

És mutogatta, délszakias hévvel, vastag karpereceit és a nehéz nyakláncot a nyakán. És tovább beszélt: „Két fülönfüggőm is van tőle drágakövekkel és egy selyemruha, meg gyűrűk, de reggel nem hordom őket, csak később, amikor kiöltözködöm. Ó, nagyon boldog ő, uram, nagyon boldog. Mennyire örül majd, ha megirom neki, hogy maga itt volt! De jöjjön beljebb, uram, sziveskedjék leülni. Ugye szolgálhatok is valamivel.”

Megköszöntem, mert menni akartam most már az első vonattal. De megfogta a karomat és húzott,

miközben mondta: „Jöjjön hát be, uram, meg kell hogy irjam neki, hogy nálunk volt.”

Egy eléggé sötét kis szobába léptem be, melyben egy asztal és néhány szék volt.

A vénasszony egyre beszélt: „Ó! Ő most nagyon boldog, nagyon boldog. Mikor maga a vonatban összejött vele, akkor igen bubánatos volt. A barátja elhagyta Marseille-ben. Visszajött a szegény gyerek. Magába mindjárt beleszeretett, de szomorú volt még mindég, hisz értheti. Most mindene megvan, megir mindent nekem. Bellemin ur a neve. Azt mondják, hogy híres festő az maguknál. Itt találkozott vele az utcán, igen uram, az utcán és tüstént beléje szeretett. De iszik ugye egy pohár szörpöt? Nagyon finom. Most egész egyedül van?

— Igen, egészen egyedül, válaszoltam.

Egyre növekedő nevetésvágy fogott el most, miután lehangoltságom elszállt Rondoli mama kijelentéseire. Meg kellett innom egy pohár szörpöt.

Folytatta: „Hogyan, egészen egyedül van? Ó! mennyire haragszom, hogy Francesca már nincs itt. Elment volna magával, ameddig a városban marad. Nem valami jó magányosan sétálgatni; nagyon fogja sajnálni ő is.”

Mikor fölálltam, nagyot kiáltott: „De ha tetszik, velemehet a Carlotta, ő nagyon jól ismeri a sétahelyeket. Ő a másik lányom, uram, a második.”

Ámulásomat kétségkívül beleegyezésnek vette, a belső ajtó felé sietett, kinyitotta azt és egy alig látszó lépcső sötétjébe kiabálta bele: „Carlotta! Carlotta! gyere csak le hamar, gyere csak rögtön, édes lányom.”

Tiltakozni akartam, de nem engedett: „Dehogyis, elmegy az magával. Nagyon kedves lány és sokkal vigabb mint a másik. Jó lány, nagyon jó lány, ugy szeretem.“

Papucscsoszogást hallottam a lépcsőn és egy nagy barna, karcsu és csinos lány jött be, szintén fésületlenül és anyja régi ruhája alatt, mely rajta volt, fiatal és nyulánk testet sejtettem.

Rondoli asszonyság izibe előadta helyzetemet:

— Ez a Francesca franciája, tudod, az a tavalyi. Eljött érte. Egészen egyedül van ez a szegény uriember. Mondtam neki, hogy te majd elmegy vele.

Carlotta rámnézett szép barna szemével és mosolyra vonva ajkát, halkán mondta: „Ha tetszik, szívesen.“

Hogyan utasíthattam volna vissza? Azt mondtam: — Hogyne tetszenék.

Rondoli asszonyság ekkor kihajszolta: „Menj, öltözködj, hamar, hamar, a kék ruhádat vedd föl, meg a virágos kalapodat, siess már.“

Mikor a lány kiment, elmagyarázta: „Még két másik lányom is van, de kicsikék. Sokba kerül ám négy gyereket fölnevelni! Nagy szerencse, hogy a legidősebbiknek olyan jó sora akadt.“

És beszélt az életéről, meghalt férjéről, aki vasutas volt s elősorolta Carlotta lánya minden jó tulajdonságát.

Meg is jelent: épp oly sajtászerű, feltűnő izléssel öltözködött mint az idősebbik.

Anyja végigmustrálta fejétől a lábáig, kedvére

való volt és így szólt hozzánk: „Na hát csak menjetek, gyermekeim.“

Aztán a lányához még e szavakat intézte: „Aztán tíz óra után ne gyere ám haza, tudod, hogy csukva van a kapu.“

— Ne félj, mama, felelte Carlotta.

Karomba kapaszkodott és ugyanazon utcákon mentünk végig, mint tavaly az idősebbikkel.

A fogadóban reggeliztünk, aztán elvittem új barátnőmet Santa Margaritába ugyanazon az úton, amelyen Francescával mentem.

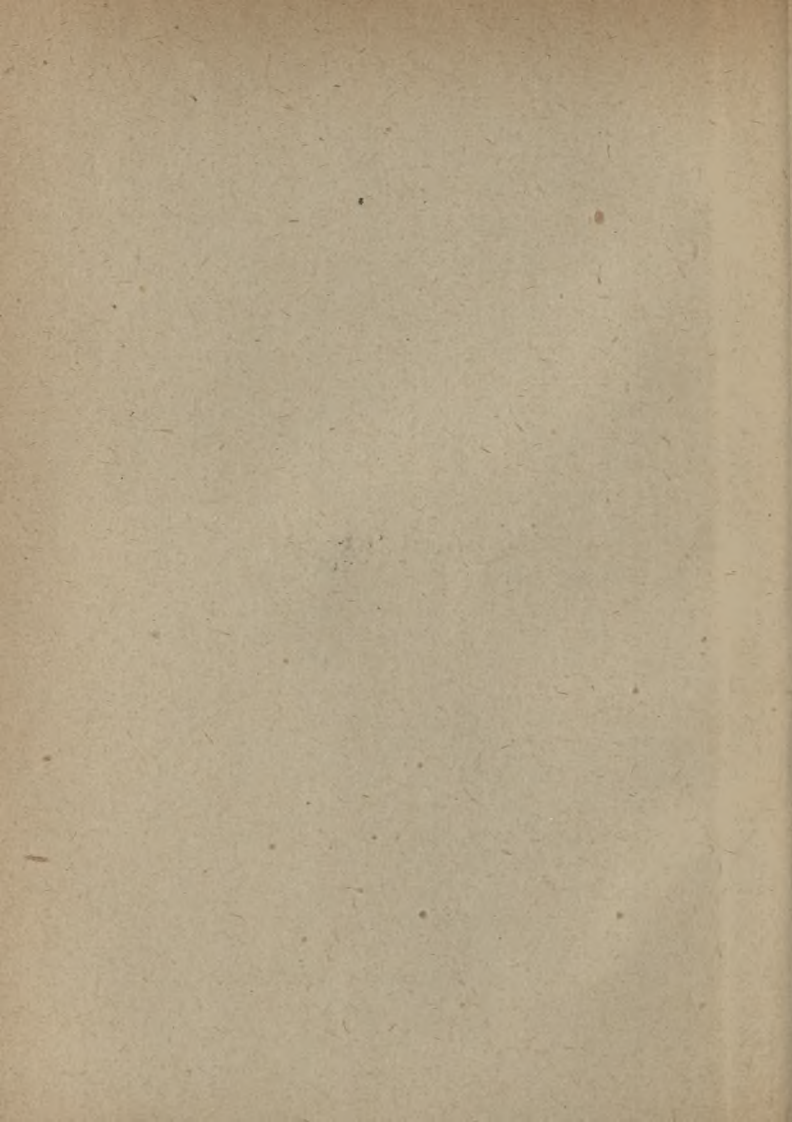
És este nem ment haza, bár tíz óra után csukva volt a kapu.

És a rendelkezésemre álló két héten át Carlottával sétálgattam Génua környékén. Nem bánkódtam a másik után.

Könnyek borították el az arcát elutazásom reggelén. Szép ajándékot vettem neki, anyjának meg négy karperecet adtam.

Rövidesen megint Olaszországba szándékozom utazni s nyugtalansággal vegyes reménykedéssel gondolok arra, hogy Rondoli asszonyságnak még két lánya van.

A HÁZIASSZONY



Baraduc doktornak.

A Saint-Pères-utcában egy butorozott szobában laktam akkoriban, mondta Georges Kervelen.

Mikor szüleim elhatározták, hogy a jogi tanulmányok elvégzésére Párisba küldenek, hosszú vitatkozás folyt közöttük, hogy mindenben megállapodásra jussanak. Teljes ellátásomra kétezeröttszáz frankot számítottak, szegény anyámat azonban elfogta erre az ijedtség s azt mondta apámnak: „Hátha rosszul gazdálkodik a pénzével és nem táplálkozik kellőképpen, az egészségét ez nagyon megviselheti. Ezek a fiatal emberek mindenre képesek.“

Elhatározták hát, hogy teljes ellátásra adnak valami szerény és jó helyre, amiért szüleim havonta közvetlenül fizetnek.

Még sohse voltam Quimper-en kívül. Nagyon vágytam mindarra, mire az én koromban vágyik az ember és nagy kedvem volt mindenképpen vig életet folytatni.

Szomszédaink, kiktől utbaigazitásokat kértek, földijüket, Kergaran asszonyt ajánlották, ki kosztosokát szokott tartani. Apám ennekfolytán levélváltást folytatott ezzel a tiszteletreméltó személyiséggel, kihez én egy szép este málhámmal együtt megérkeztem.

Kergaran asszony körülbelül negyven éves volt. Testes, jól megtermett alak volt, harsány hangon beszélt mint egy oktató kapitány és bármely kérdést egyetlen határozott szóval eldöntött. Keskeny háza, melynek minden emeletén csak egy nyílása volt az utcára, olyanforma volt mint egy ablakokból összeállított lajtorja, vagy inkább egy ház-szelet, mely mint a zsemlye közé a sonkaszelet van két ház közé szoritva.

Háziasszonyom cselédjével az első emeleten lakott; a második emeleten főztek és étkeztek; a harmadik és negyedik emeleten négy breton kosztos lakott. Nekem az ötödiken volt két szobám.

Egy sötét lépcső, csavarszerű mint a dugóhuzó, kötötte össze a két padlás-részt. Kergaran asszonyság naponta megállás nélkül mászkált le s föl ezen a csigalépcsőn, oly elfoglaltsággal ebben a „főkösház“-ában, mint egy kapitány a hajóján. Tizszer egymásután benyitott minden egyes lakásba, harsogó hanggal kísérté fölügyeletét, sorra vizsgálva vajjon az ágyak jól be vannak-e vetve, a ruhák jól ki vannak-e kefélve, az ellátás mindenben megfelelő-e. Lakóit igazán úgy gondozta mint egy anya, még jobban mint egy anya.

Csakhamar megismerkedtem a négy földimmel. Kettő orvosnak készült, kettő a jogot hallgatta, de valamennyi a háziasszony zsarnoki igája alatt nyögött. Ugy féltek tőle mint a csavargók a mezőörtől.

Engem mindjárt elfogott a vágy a függetlenség után; mert lázadó vagyok természetemnél fogva. Azonnal kijelentettem, hogy én akkor jövök haza, mikor nekem tetszik, mert Kergaran asszonyság legkésőbbi

időpontnak éjfél tüzte ki. Erre a kijelentésemre rám meresztette a szemét néhány pillanatig s így szólt:

— Ez lehetetlen. Nem türhetem, hogy Annette egész éjszaka virrasszon. Magának semmi keresete sincs házon kívül bizonyos órán tul.

Én keményen válaszoltam: „A törvény szerint, asszonyom, ön köteles kaput nyitni minden órában. Ha vonakodik ezt tenni, tanunak hívom a rendőrt és fogadóban hálok az ön költségén, amire jogom van. Ön kényszerítve lesz tehát vagy kaput nyitni, vagy fölmondani. Kapu vagy Isten veled. Válasszon.“

Szeme közé nevetve mondtam el eme föltételeimet. Ámulásából magához térve, alkudozni akart velem, de én a sarkomra álltam és engedett. Ugy egyeztünk, hogy kapukulcsot kapok, de oly föltétellel, hogy senkinek se szabad erről tudnia.

Erélyem nagyon üdvös hatást tett rá s ettől-fogva megkülönböztetett kegyekben részesített. Figyelemmel, gondoskodással, kedveskedéssel halmozott el, meg bizonyos nyers gyöngédséggel, mit én nem is vettem rossz néven. Néhányszor, ha jó kedvem volt, loppal megcsókoltam, csak azért, hogy azon melegében egy pofot kapjak tőle. Ha elég gyorsan elkaptam a fejemet, keze mint egy golyó sivitott el fölöttem és én mint egy bolond nevettem a kijátszásán, mig ő kiabálta: „Ó, a gazember! no megálljon, visszaadom még ezt magának.“

Egészen összebarátkoztunk.

*

Közben aztán megismerkedtem az utcán egy kis bolti-lánnyal.

Tudod ugye miben állnak ezek a kis szerelmek Párisban. Egy napon, amint az egyetemre megy az ember, összetalálkozik egy hajadonfős nőcskével, ki barát-nőjével sétálgat, mielőtt munkába menne. Egy pillantást vált az ember s azt a kis rezgést érzi magában, melyet bizonyos nők szeme ébreszt bennünk. Ezek a legkedvesebbek az életben, ezek a gyorsan termő testi szimpátiák, melyek az első találkozásra kifejlődnek, ez a könnyü, finom csábitás, mely rögtön megejt bennünket, midőn oly lény mellé kerülünk, ki csak azért jött a világra, hogy tessék nekünk s hogy szeressük. Kicsit, vagy nagyon szeretjük-e aztán, ki törődik azzal? Természetében van már, hogy feleletet adjon titkos szerelmi vágyainkra. Már akkor midőn elsőizben látod ezt az arcot, ezt a száját, ezt a haját, ezt a mosolyt, édes örömmel érzed, miként hálózna be a bájak, valami boldog érzés száll meg és határozatlan vonzalom sodor az ismeretlen nő felé. Mintha hívás volna ő, melyre felelsz, vonzóerő, mely feléje hajt. Ugy tetszik, mintha már régóta ismernéd, már láttad volna, már tudnád a gondolatait is.

Másnap ugyanabban az órában, ugyanabban az utcában találkozol vele. Viszontlátod. A következő napon ismét látod, aztán megint. Végre beszédbe elegyedtek. És Amor halad a maga útján, szabályszerűen, mint egy betegség.

Nos, három hét múlva amaz időpontig jutottam Emmával, mely után már a „bünbeesés“ következik. A bünbeesés ugyan korábban is elkövetkezett volna, ha tudtam volna, hogy hol készítsem elő. Barátnőm szüleinél lakott és különös eréllyel tiltakozott egy

szálloda küszöbének átlépése ellen. Törtem a fejemet valami mód, csel, alkalom kieszelésén. Végre elkeseredésemben arra határoztam el magamat, hogy valamelyik estén fölviszem a lakásomra, úgy tizenegy óra felé, egy csésze teára való meghívás ürügye alatt. Kergaran asszonyság mindennap tíz órakor feküdt le. Kapukulcsommal minden zaj nélkül bejuthatok, anélkül, hogy bármi föltűnést keltsek. Egy vagy két óra múlva ugyanily módon kijöhetünk.

Kis kérés után Emma elfogadta meghívásomat.

Rossz napom volt ez. Nem volt nyugvásom. Bonyoldalmaktól, katasztrófától, valami rettenetes botránytól féltem. Eljött az este. Kimentem, beültem egy kávéházba és két csésze kávét és négy vagy öt pohárka szeszt ittam, hogy megjöjjön a bátorságom. Azután sétálgattam egyideig a Saint-Michel-köruton. Hallottam tizet, féltizenegyet ütni. Lassu léptekkel találkánk helye felé tartottam. Ő már várt rám. Hizelegve fogadta el karomat és szép lassan a lakásom felé haladtunk. Minél jobban közeledtünk a kapuhoz, aggodalmaim annál inkább növekedtek. „Csak legálább Kergaran asszonyság már lefeküdt volna!” szóltam magamban.

Két vagy háromszor is elmondtam Emmának:

— Csak zajt ne csinálj a lépcsőn.

Elnevette magát: „De félsz, hogy meghallanak.”

— Nem, csak nem akarnám fölébreszteni a szomszédomat. Súlyos beteg szegény.

Na, itt a Saint-Pères-utca. Oly aggodalmasan közeledtem a lakásomhoz, mintha fogorvoshoz mennék. Minden ablak sötét. Bizonyosan alusznak. Föl-

lélegzem. A tolvaj elővigyázatosságával nyitom ki a kaput. Beengedem társamat, becsukom a kaput, visszafojtott lélekzettel, lábujjhegyen megyek föl a lépcsőn és viasz-gyufát gyujtok, nehogy a kis lány rossz helyre lépjen.

A háziasszonyom szobája előtt elhaladtomban éreztem szívem gyors dobogását. Végre itt a második emelet, aztán a harmadik, aztán az ötödik. Kinyitom az ajtót. Győzelem!

Azonban csak halk hangon mertem beszélni és levetettem a cipőmet, nehogy zajt csapjak. A gyorsforralón elkészített teát fiókosszekrényem sarkán ittuk meg. Aztán . . . siettem . . . siettem . . . s mint valami játékban, lassan-lassan sorra levetettem minden ruháját barátnőmnek, ki pirulva, zavartan, kissé ellenkezve engedte, egyre késleltetve a kedves, döntő pillanatot.

Biz' Isten nem volt rajt egyéb egy rövid fehér alsó-szoknyánál, mikor hirtelen nyilik az ajtó és Kergaran asszonyság jelenik meg gyertyával a kezében, éppen olyan costume-ben, mint Emma.

Messze elugrottam és rémülten álltam meg, figyelve a két nőt, kik farkasszemet néztek egymással. Mi következik most?

Gőgös hangon, ahogy még nem is hallottam, szólt a háziasszony: „Nem türöm, hogy lányokat hozzon a házamba, Kervelen ur.“

— De Kergaran asszonyság — dadogtam — a kisasszony csak barátnőm. Csak egy csésze teára jött hozzám.

— Az ember nem vetkőzik egy ingre, hogy egy

csésze teát igyék — szólt a kövér nő. Tüstént vezesse ki ezt a személyt.

A megrémült Emma sirásra fakadt és arcát a szoknyájába rejtette. Én elvesztettem a fejemet és nem tudtam mit mondjak, vagy mit tegyek. A háziasszony ellenállhatatlan fensőbbiséggel folytatta:

— Segítsen fölöltöztetni a kisasszonyt és kísérelje ki azonnal.

Nem volt mi egyebet csinálnom, igaz, és fölszedtem a ruhákat, melyek úgy kerültek el a padlón, mint a megpukkadt léggömb, aztán a kis lány feje fölé segítettem és végtelen kinnal segítettem neki kapcsolni, öltözködni. Ő is segített, de egyre sirt és siettében, rémültében mindenféle hibát ejtett, nem lévén képes ráakadni sem a zsinórokra, sem a gomblyukakra. Kergaran asszonyság meg hidegvérrel állt ott, gyertyával a kezében, szigoru és boszuálló pózban világítva nekünk.

Emma erre-arra kapkodott, kétségbeesetten húzogálta ruháit, kötözött, gombostüzött, füzött, kapcsoló, eszeveszetten, parancsoló sükségtől hajtva, hogy mielőbb menekülhessen. És be se gombolva cipőit, rohanva szaladt el a háziasszony előtt és futott le a lépcsőn. Én meg, magam is félig levetkőzve és papucsban szaladtam utána, egyre kiabálva: „Kisasszony! Kisasszony!”

Jól éreztem, hogy mondani kellene neki valamit, de semmi sem jutott az eszembe. Éppen a kapunál értem utól és meg akartam fogni a karját, de mérgeesen ellökött magától és halk, remegő hangon dadogta: „Hagyjon . . . hagyjon . . . meg ne érintsen.”

És becsapva maga mögött a kaput, kirohant az utcára.

Visszafordultam. Kergaran asszonyság az első emeleten maradt és én lassu léptekkel mentem föl a lépcsőn, mindent várva és mindenre elkészülve.

A háziasszony szobája ajtaja nyitva volt. Behívott és szigoruan mondta: „Beszédem van magával, Kervelen ur.“

Lehajtott fővel álltam meg előtte. Gyertyáját a kandallóra tette, keresztbe rakta karjait hatalmas keblén, melyet el sem igen takart a könnyü, fehér ujjas.

— Ej, ej, Kervelen ur, tehát maga nyilvános háznak nézi az én házamat?

Nem dacoskodtam. „Dehogyan, Kergaran asszonyság — mormogtam — lássa, nem kell mindjárt haragudnia, hisz maga jól tudja, hogy milyen egy legényember.“

— Tudom, hogy nem akarok ilyen teremtéket a házamban, érti. Tudom, hogy tiszteletben akarom tartani házam küszöbét és jó hírnevét. Tudom . . .“

Legalább is husz percig beszélt, érveket sorakoztatott méltatlankodásához, agyonnyomva „háza“ tisztességével, agyonszurdalva éles szemrehányásaival.

Én meg — hisz az ember egy közönséges állat — ahelyett hogy hallgattam volna szavait, egyre bámultam. Egy árva szavát se értettem meg, nem én. Fölséges keble volt a huncutnak, kemény, fehér és kövér, talán kissé nagy is, de eléggé csábító, hogy bizsergést támasszon az ember derekában. Igazán,

sohse hittem volna, hogy háziasszonyom gyapjuszövetű ruhája ilyesmit rejtegesse. Így pőrén tíz évvel fiatalabbnak látszott. Mondhatom, furcsán kezdtem magam érezni, egészen . . . Hogy is mondjam csak . . . egészen fölbolygatott. Hirtelen megint oly állapotban találtam magamat itt előtte, mint mikor negyedórával előbb a szobámban megzavart.

És mögötte a hálófülkében megpillántottam az ágyát. Nyitva volt, össze-vissza gyömöszölve, nagy mélyedéssel a matracon, mely jelezte a rajta nyugvó test súlyát. Elgondoltam, milyen jó, milyen meleg lehet ott bent, sokkal melegebb, mint más ágyban. Hogy miért melegebb? Azt nem tudom — kétségkívül a kövér hustömeg miatt, mely ott feküdt.

Ugyan mi kedvesebb és izgatóbb egy kibontott ágynál? Ez már messziről mámorba ejtett és bizsergés futott végig a bőrömon.

Ő még mindig beszélt, de most halkabban, mint jóakaró, szókimondó barátnő beszélt hozzám, ki megbocsátani akar.

Én dadogtam: „Lássa . . . lássa . . . Kergaran asszonyság . . . lássa . . .” És amikor elhallgatott, hogy válaszomat meghallgassa, két karom közé ragadtam és csókolni kezdtem, össze-vissza csókoltam, mint egy kiéhezett, ki már rég idő óta vár erre.

Ő védekezett, elfordította a fejét, anélkül, hogy valami nagyon haragudott volna és szokása szerint gépiesen ismételte: „Ó! a gazember . . . a gazember . . . a gaz . . .”

Nem tudta befejezni a szót, mert nagy erőfeszítéssel fölkaptam és vittem, szorosán magamhoz

szoritva. Az ember igen erős bizonyos pillanatokban.

Elértem az ágy szélét és ráestünk . . . anélkül hogy eleresztettem volna őt.

Valóban, nagyon jó és nagyon meleg volt az ágyában.

Egy óra múlva kialudt a gyertya és háziasszonyom fölkel, hogy meggyújtson egy másikat. És midőn visszajött, hogy odacsusszon mellém, erős és gömbölyű combjait bedugva a takarók alá, hizelgő, megelegedett és némileg hálás hangon mondogatta: — Ó! . . . a gazember! . . . a gazember! . . .

A KIS HORDÓ.

Adolphe Tavernier-nek.

Chicot gazda, az épreville-i kocsmáros, megállította kordóját Magloire anyó majorja előtt. Piros és pocakos, negyvenéves, tréfás nagy fickó volt ökelme, azt is mondogatták róla, hogy gonoszindulatu ember.

Megkötötte lovát a korlátduchoz, aztán bement az udvarba. Birtoka az öregasszony földjeivel volt határos, melyekre már régideje sóvárgott. Huszszor is próbálkozott, hogy megveszi, de Magloire anyó makacsul elutasította.

— Itt születtem, itt is halok meg, — mondogatta.

Burgonyát hámozott az ajtó előtt. Hetvenkét éves, ráncos képű, meggörnyedt öregasszony volt, de fáradhatatlan, mint egy fiatal leány. Chicot barátságosan megütögette a hátát s leült melléje egy zsámolyra.

— Ej hát, mama, mi van az egészséggel, még mindig jól szolgál?

— Csak megvónék, hát maga, Prosper gazda?

— Hát, néha van valami fájás, enékü minden rendbe vóna.

— Lám, akkor ugyis jól van.

És többet nem szólt. Chicot szemmel kísérte a munkáját. Kampós, bütykös ujjaiával, melyek olyan kemények voltak, mint a ráknak az ollói, mint a

csipővas, ragadta ki a szürkés gumókat egy kosárból és szaporán forgatta őket, jó hosszúra eresztve a héjat ócska késének pengéje alatt, melyet másik kezében tartott. És mikor a burgonya egészen ki-sárgult, beledobta egy vizes csöbörbe. Három tyuk, egyik a másik után egészen a szoknyájáig merész-kedett és összeszedte a héjakat s aztán nagyokat lépve, eliparkodott onnét, csőrében a zsákmányával.

Chicot szégyenlősnek, habozónak, aggódónak lát-szott, nyelvéen volt valami mondanivaló, de nem aka-ródzott kijönni a száján. Végre eltökélte magát:

— Mondja csak, Magloire mama . . .

— Mibe lehetek szolgálatjára?

— Hát ezt a majort csak nem akarja soha nekem eladni?

— Azt má nem. Ne is számítson rá. Megmond-tam, megmondtam, ne is hozza elő többet.

— De kitalátam ám egy olyan egyességet, amibe mindaketten örömet belemehetnénk.

— Mi vóna az?

— Hát ilyenformán e: maga eladgya nekem, aztán mégis a magáé marad. Nem érti, ugye? Hát idevigyázzon.

Az öregasszony abbahagyta a burgonyahámozást és ráncos szemhéjai alól élénk tekintettel meredt a kocsmárosra.

Az folytatta:

— Eemagyarázom. Én magának minden hónap-ban százötven frankot fizetek. Értse jól meg: minden hónapban ehozom ide a kordémon a harminc darab ötfrankost. És minden a régibe marad, maga benn

marad a házbo, csöppet se kő törődnie velem, maga nekem semmivel se tartozik. Maga nem csinál egyebet, csak eefogadja az én pénzemet. Jó lesz így?

Vidáman, jókedvűen nézett az öregasszonyra.

De az bizalmatlanul vizsgálta, mert törbecsalástól tartott és kérdezte:

— Én megkapom, ami jár, de mibe részesedik maga, ha egyszer nem lesz a magáé ez a major?

A kocsmáros folytatta:

— Sose aggódgyon ezen. Maga mindaddig itt marad, míg csak a jó Isten magához nem szólítja. Maga itt itthon van. Csak e kis írást ad majd róla a jegyzőnél, hogy maga után rám száll ez. Hiszen nincs gyereke, csak unokái vannak, kiket ugyse kedvel. Jó lesz így? Maga megtartja a birtokát egész életén keresztül, én meg harminc darab ötfrankosat adok magának minden hónapban. Ez tiszta haszon magának.

Az öregasszony meglepődött, nyugtalan lett, bár kisértésbe esett. S így válaszolt:

— Nem mondom, hogy nem. Csak meg kő gondúnom a dógot. Gyűjjön ee a jövő héten, majd megmondom aztán, amit én magamba eehatároztam.

És Chicot gazda elment, elégedetten, mint egy király, ki egy országot foglalt el.

Magloire mama el-elgondolkozott. Nem is aludt a rákövetkező éjjel. Négy napig szinte a láz gyötörte határozatlanságában. Bár sejtett valami rosszat a dolog mögött, de ha rágondolt a havonkénti harminc ötfrankosra, erre a csengő pénzre, mely a kötényébe fog folyni, mintha csak az égből potyogna le, anélkül,

hogy az ujját megmozdítaná, elővette a vágyakozás.

Ekkor elment a jegyzőhöz és előadta neki az ügyét. Az azt tanácsolta neki, hogy fogadja el Chicot ajánlatát. De ötven tallért kérjen harminc helyett, mert a majorja testvérek között is megér hatvanezer frankot.

— Ha tizenöt évig élél, — mondta a jegyző, — akkor is csak negyvenötezer frankot fizet a kocsmáros.

Az öregasszony remegett arra a kilátásra, hogy ötven tallért kap havonta, de még mindig gyanakodott: ezer előreláthatatlan dologtól, titkos csapdától félt és egész estig csak kérdéseket adott föl magának, nem tudván elhatározni magát a távozásra. Végre mégis megbízást adott az okirat megszerkesztésére és megzavarodva tért haza, mintha négy bögre friss almabort ivott volna meg.

Mikor Chicot eljött, hogy megtudja a választ, az öregasszony sokáig kérette magát, kijelentette, hogy nem megy bele: közben azonban emésztette a félelem, hogy nem akarja majd megadni neki az ötven darab ötrankost. A sok vattatásra végre előállott a követelésével.

A kocsmáros majd hanyattesett és megtagadta.

Hogy meggyőzze, élete valószínű tartamáról elmélkedett előtte az öregasszony:

— Má csak ugyis öt vagy hat évem van hátra. Hetvenhárom éves vagyok s máris igen érzi a derekam. A mult este má azt hittem, mingyá végem lesz. Olyan érzésem vót, mintha kiszakadtak vóna a beleim, úgy költött az ágybo vinni.

De Chicot nem ült föl neki.

— Ugyan, ugyan, vén kitanult, hiszen olyan erős maga, mint a harangláb. Legalább is száztíz évig él. A' bizonyos, hogy maga temet el engemet.

Az egész nap elveszett a vitatkozásban. De miután az öregasszony nem engedett, a kocsmáros végre is megajánlta az ötven tallért.

Másnap aláírták a szerződést. És Magloire mama tiz tallér foglalót kötött ki.

*

Három év eltelt. A jó asszony ugy tartotta magát, mint a vas. Egy nappal se látszott öregebbnek és Chicot kétségbeesett. Neki ugy tűnt föl, mintha már egy fél század óta fizetné azt a járadékot s mintha megcsalták, kijátszották, tönkretették volna. Időközönként meglátogatta a majorosnét, mintahogy júliusban a mezőre mén az ember, vajjon kasza alá érett-e már a gabona. Az öregasszony tekintetében valami káröröm csillogott. Mintha boldognak érezte volna magát, hogy így sikerült neki becsapnia. A kocsmáros ilyenkor nagy morgással pattant föl újra a kordejára:

— Hát nem döglesz má meg, te csontváz!

Tanácsstalan volt. Meg szerette volna fojtani, amikor meglátta. Vad, alattomos gyűlölettel, a rászedett paraszt gyűlöletével gyűlölte.

Ekkor valami furfangon törte az eszét.

Egy napon aztán kezét dörzsölve állított be hozzá, mint tette első izben, mikor az alkut ajánlotta volt neki.

És pár percnyi beszélgetés után:

— Mondja csak, mama, mért nem gyün el hozzám ebédre, amikor Épreville-ben van? Az emberek mindent összebeszének, aszongyák, hogy nem vagyunk jó barátságban és nekem ez úgy fáj. Jól tudhattya, hogy nálam nem kő fizetni magának semmiérse. Nálam nem számít egy ebéd. Ha kedve tartja, csak jőjön, söse szégyelje magát, nagy örömet okoz nekem.

Magloire mama nem is mondatta kétszer és két napra rá, mikor bejött a vásárra kis kocsján Célestin szolgájával, aki hajtott, szégyenkezés nélkül köttette be lovát Chicot gazda istállójába és követelte az ígért ebédet.

Hizott a kocsmáros. Mint valami urinőt kezelte az öreget: kappant, véreshurkát, májashurkát, ürücombot és szalonnás káposztát tálalt elébe. Anyó alig evett valamicskét, mert mértékletes volt gyerekkora óta, egy kis levesen és egy karaj vajaskenyéren élt mindég.

Chicot kedveszegetten kínálhatta. Ivást se ivott. Kávét nem is engedett odahozni.

— De egy kis sziverősítőt csak iszik, — kérdezte a kocsmáros.

— No azt iszom. Nem mondok nemet.

És a kocsmáros, ahogy csak tüdejéből tellett, kiáltotta:

— Rozália, hozzál abból a finombul, abból az igen finombul.

És jött a szolgáló egy hosszú flaskóval, melyre papirosból való szállólevél volt ragasztva.

Öntött két kis pohárral.

— Ezt kóstolja meg mama, ez ám a jó.

És a jó asszony lassan, kis kortyokban szűrölte, hogy tovább tartson az élvezet. Mikor kiürült a pohara, szájába csöpögtette azt a keveset is, ami a fenekén még volt és így szólt:

— Ez igen, ez aztán finom.

Ki se mondta egészen, Chicot már második pohárral öntött. Az öregasszony nem akarta elfogadni, de már késő volt és ezt is hosszasan élvezte, mint az elsőt.

Ekkor a kocsmáros még egy harmadikkal is akart önteni, de az öregasszony ellenkezett. A kocsmáros nem tágitott:

— Lássá, olyan ez, mint a tej, én tizzel, tizenkettővel megiszom minden baj nélkül. Szalad le, mint cukroslé. Semmi a gyomorba, semmi a fejbe. Azt mondhatnám, hogy csak úgy elszáll az ember nyelvén. Nincs egészségesebb ennél!

Minthogy igen megkedvelte, nem ellenkezett az öregasszony, de csak a felét itta ki a pohárnak.

Ekkor Chicot nagylelküségi rohamában fölkiáltott:

— Nézze, ha magának annyira izlik, adok én belőle egy kis hordóval, má csak azér is, hogy megmutassam, milyen jó barátságba vagyunk még mindig.

A jó asszony nem mondott nemet és kicsit becsipve távozott.

Másnap a kocsmáros beállított Magloire mama udvarára és kocsija fenekéből egy kis vaspántos

hordót huzott elő. Meg is izleltette a tartalmát, hogy lássa az öreg, hogy ez is abból az igen finomból való. És mikor mindegyikük megivott három pohárral, így szólt távoztában:

— Aztán, hallja csak, ha kifogy, van ám még. Sose szégyelje magát. Nem számít ez nálam. Minél előbb eefogy, annál inkább örülök.

És fölhágott a kordéjára.

Négy nap mulva megint eljött. Az öregasszony az ajtaja előtt ült és kenyeret vagdalt a levesébe.

Közeledett hozzá, jónapot kívánt neki és egészen az arcához hajolt, hogy megszagolhassa a lehelletét. És érezte a szesz szagát. Erre fölvidult az arca.

— Csak ád egy pohárral abból a jóbul? — mondta.

És koccintottak kétszer, vagy háromszor.

Rövidesen aztán az a hír járta be a vidéket, hogy Magloire mama egymagában lerészegszik. Majd a konyhájában, majd az udvarában, majd a környékbeli utakon szedték föl és úgy kellett bevinni az otthonába, mert olyan élettelen volt, mint egy halott.

Chicot nem ment el többet hozzá és amikor szóbahozták neki a parasztasszonyt, szomorú ábrázattal mormogta:

— Hát nem szerencsétlenség ez, ilyen szokásokat venni föl az ő korában? Persze, ha már ilyen vén valaki, nincs mentség a számára. Rossz vége lesz még ennèk!

Csakugyan rossz vége lett. A következő télen,

karácsony táján, elesett részegen a hóban és meghalt.

Mikor Chicot gazda megörökölte a birtokot, ekképpen szólt:

— Ez a satrafa, ha rá nem adja magát az ivásra, biztosan elélt volna még tiz esztendeig.

0?

Pierre Decourcelle-nek.

Nem értesz, kedves barátom? Meghiszem azt. Azt hiszed, bolond vagyok? Félig talán az vagyok, de nem azon okokból, melyeket te képzelsz.

Igen. Megházasodom. Így van.

Nézeteim és meggyőződéseim pedig mit se változtak. A törvényes együttélést legnagyobb ostobaságnak tartom. Biztos vagyok benne, hogy tiz férj közül nyolcat megcsalnak. És nem is érdemelnek mást, ha olyan ostobák voltak, hogy leláncolták életüket, lemondtak a szabad szerelemről, az egyedüli vig és jó dologról a világon, szárnyát szegték a fantáziának, mely szüntelenül más-más nők felé hajt bennünket. Jobban, mint valaha, képtelennek érzem, hogy csak egy nőt szeressek, mert mindig tulontul jobban szeretném mind a többieket. Azt szeretném, ha ezer karom, ezer szájam és ezer hajlalom lenne, hogy egyidőben egész seregét magamhoz ölelhetném ez elragadó és sulytalan lényeknek.

És megházasodom.

Előrebocsájtom, hogy alig ismerem leendő feleségemet. Mindössze négyszer, vagy ötször láttam. Annyit tudok, hogy nem ellenszenves s nekem ez elég. Kicsi, szőke és kövér. Holnapután lángolón vágyom egy nagy, barna és karcsu nő után.

Nem gazdag. Középosztálybeli családból származik. Olyan elvennivaló, erények és hibák nélküli lány ő, amilyen százával akad rendes polgári körökben. Azt mondják róla: „Nagyon helyes ez a Lajolle kisasszony.” Holnapután azt fogják mondani: „Nagyon csinos ez a Raymonné.” Ama tisztességes lányok seregéhez tartozik, „kiket kész boldogság feleséggé tenni”, addig a napig, míg arra a fölfedezésre nem jutunk, hogy minden más nő jobban tetszik kiválasztottunknál.

Akkor hát miért házasodom meg, kérdezed?

Alig merem bevallani azt a különös és megfoghatatlan okot, mely erre a képtelen cselekedetre ösztökél.

Azért házasodom meg, hogy ne legyek egyedül!

Nem tudom, hogy mondjam el ezt neked, hogy értessem meg magamat. Megszánnál és lenéznél, oly nyomoruságos az én-lelki állapotom.

Nem akarok többé éjszaka egyedül lenni. Egy lényt akarok a közelemben érezni, mellettem, aki beszélhet, mondhat valamit, bánom is én mit.

Akarom, hogy fölriaszthassam az álmából, hirtelen kérdést intézhessek hozzá, valami ostoba kérdést, csak hogy hallhassak egy hangot, érezzem, hogy egy szív dobog, egy agy működik a közelemben, hogy midőn hirtelen gyertyát gyújtok, emberi arcot lássak mellettem . . . mert . . . mert . . . (meg se merem vallani ezt a szégyent) . . . mert félek egészen egyedül lenni.

Ó! te még most sem értesz engem.

Nem veszedelemtől félek. Ha egy ember jönne be, rebbenés nélkül megölném. Nem félek a kísérte-

tektől, nem hiszek a természetfölöttiben. Nem félek a halottaktól, hiszek minden elköltözött lény teljes megsemmisülésében.

Akkor hát! . . . igen, akkor hát! . . . Nos! magamtól félek! a félelemtől félek. Félek bomladozó lelkem görcseitől, a megfoghatatlan iszonyat rémületes érzésétől.

Ne vess, ha kedved tartja. Rettenetes ez, gyógyíthatatlan. Félek a falaktól, a butoroktól, a megszkott tárgyaktól, melyeket, úgy érzem, valami állati élet mozgat. Különösen félek a gondolataimtól, az eszemtől, melyet rejtelmes és láthatatlan rettegések zavarnak meg, dülnek föl és semmisítenek meg.

Eleinte zavaros nyugtalanságot érzek, mely befészkei magát a lelkembe, végigborzong a bőröm alatt. Körültekintek. Semmi. Pedig de szeretnék látni valamit! Mit? Valami megfoghatót. Mert csak azért félek, mert nem értem a félelmemet.

Ha beszélek, félek a hangomtól! Ha járkálok, félek az ismeretlentől, aki ott lapul az ajtó mögött, a függöny mögött, a szekrényben, az ágy alatt. Pedig jól tudom, hogy sehol semmi sincsen.

Hirtelen megfordulok, mert félek attól, ami mögöttem van, jőlehet semmi sincs ott s én tudom ezt.

Fölizgatódok, ijedelmemet növekedni érzem és bezárkózom a szobámba, beásom magam az ágyamba, elrejtőzöm takaróim alá. És meglapulva, összegömbölyödve, mint egy gombóc, kétségbeesetten hunyom be szememet és végtelen időig maradok így azzal a gondolattal, hogy gyertyámat égve hagytam éjjeli

asztalkámon és hogy azt el kellene mégis oltanom. És nem merem.

Nem rettenetes ez az állapot?

Azelőtt semmi ilyen érzéseim nem voltak. Nyugodtan jöttem haza. Jártam-keltem a lakásomban, semmi se zavarta lelkem nyugalmát. Ha valaki mondta volna, hogy micsoda rettenetes, ostoba, lehetetlen félelem betege leszek egy szép napon — ugyancsak kinevettem volna. Hideg vérrel nyitottam ki az ajtókat sötétben; szép lassan feküdtem az ágyba, nem reteszelttem el magamat és sohse riadtam föl éjszaka közepén, hogy meggyőződjem, vajjon szobám minden nyílása be van-e rendesen zárva.

Tavaly kezdődött ez sajátságos módon.

Nedves őszi este volt. Mikor ebéd után szobalányom elvégzett, azon töprengtem, mit is kellene csinálnom. Föl s alá járkáltam egyideig a szobámban. Ok nélkül levertnek, fáradtnak éreztem magamat, képtelennek a munkára — még olvasni se tudtam. Finom eső nedvesítette meg az ablaküvegeket. Szomorú voltam, az az oknélküli szomorúság rágta magát belém, amitől majdnem elsírja magát az ember s vágyva-vágyik bárki után is, csakhogy fölrázza ránehezedő gondolataiból.

Egyedül éreztem magamat. Lakásom oly üresnek tetszett, mint soha még. Végtelen, szivrenehezedő magány vett körül. Mit csináljak? Leültem. Ekkor ideges türelmetlenség szaladt végig a lábszáraimon. Ismét fölálltam és járkálni kezdem. Lázam is lehetett, mert éreztem, hogy a kezeimet, melyeket hátam mögött összekulcsoltam, mint gyakorta teszi

az ember, ha lassan sétál, egyiket a másik után kiverete a forróság. Hirtelen aztán hideg borzongás futott végig a hátamon. Azt gondoltam, a külső nedvesség áradt be hozzám; azt gondoltam, jó lesz, ha tüzet rakok. Begyújtottam. Első izben történt ez ezen az őszön. Megint csak leültem és elnéztem a lángokat. De az egyhelybenmaradás kibírhatatlan-sága hamarosan megint arra készítetett, hogy fölálljak és éreztem, hogy el kell hazulról mennem, hogy fölrázzam kissé magamat, fölkeressem valamelyik barátomat.

Kimentem. Három pajtásomhoz is elmentem, egyiket se találtam otthon. A körutra mentem ekkor, eltökélt szándékkal, hogy elcsipek valaki ismerőst.

Mindenütt szomoruság ült. A nedves gyalogjárók csillogtak. A nyirkos langyosság, olyan langyosság melyre mégis megborzong fáztában az ember, a láthatatlan, ködszerű eső nyomasztó, langyos párázata elárasztotta az utcákat, mintha ráfeküdt volna minde-re, elhomályosította a gázlángokat.

Bágyadtan lépegettem és mondogattam magamban: „Sénkit se fogok találni, akivel elbeszélgethetnék.”

Többször be-benéztem a kávéházakba, a Madeleine-től a Poissonnière-ig. Az asztalok mellett ülő szomorú embereknek mintha arra sem lett volna erejük, hogy a megrendelt holmijukat egészen elfogyaszszák.

Sokáig bolyongtam ekkép és éjfél felé haza indultam. Nagyon nyugodt voltam, de rémségesen fáradt. Kapusom, aki tizenegy óra előtt lefekszik, szokása

ellenére azonnal kinyitott. „Lám, bizonyosan épp az imént jött haza valamelyik lakó.“

Mikor hazulról elmegyek, mindig kétszer fordítom rá a kulcsot a zárban. Most csak egyszer volt elzárva és ezen fölötte megütköztem. Arra következtem, hogy levelet vittek föl este a szobámba.

Beléptem. Még égett a tűz és meg is világította kissé a szobámat. Fogtam egy gyertyát, hogy majd meggyujtom a kandalló tűzénél s mikor előre néztem, valakit a karosszékemben láttam ülni, amint hátát felém fordítva melengeti a lábait.

Nem ijedtem meg, ó nem, legkevésbé sem. Egy igazán elfogadható föltevés cikázott át elmémen; valamelyik barátom jött hozzám látogatóba. A kapus felesége, kinek említettem volt, hogy meg fogok jönni estére, odakölcsonözte a kulcsát. És hazajövésem körülményei egy pillanat alatt megint eszembejutottak: a kapu rögtöni kinyitása, ajtóm egyszeri elzárása.

Barátom, kinek csak a haját láttam, elaludt kandallóm előtt rám várakoztában és én feléje közeledtem, hogy fölébresszem. Jól láttam, hogy a jobb keze lelóg, lábai egymásra voltak rakva; feje, amint a karosszék baloldalára volt kissé hajtva, jelezte, hogy alszik. Ki ez? kérdeztem magamban. Nagyon keveset lehetett látni egyébként a szobában. Kinyujtottam a kezemet, hogy majd megérintem a vállát! . . .

A támla fáját érte a kezem! Senki sem ült ott. A karosszék üres volt!

Irgalmas ég, hogy megdöbentem!

Eleinte visszahátráltam, mintha valami rettetes veszedelem jelent volna meg előttem,

Aztán megfordultam: azt éreztem, hogy valaki a hátam mögött áll. De csakhamar kényszerített valami, hogy újra lássam a karosszéket s rögtön megfordultam ismét. És ott álltam, félelmemben lélekzet után kapkodva, annyira megrettenve, hogy minden eszem elment és kis hijja volt, hogy hanyatt nem vágódtam.

De hidegvérű vagyok és rögtön megjött a gondolkodóképességem. „Hallucinációm volt, ez az egész“ — mondtam magamban. És nyomban visszagondoltam a jelenésre. Gyorsan jár az ész az ilyen pillanatokban.

Hallucinációm volt — kétségbevonhatatlan. Elmém mégis mindvégig világos volt, szabályosan és logikusan működött. Agyamat tehát semmi meg nem zavarta. Csupán a szemem csalt meg, megcsalta az elmémet. Látomása volt a szememnek, olyan látomás, mely csodát láttat mindjárt némely naiv emberrel. A látószervek ideges baja volt ez, talán egy kis vértódulás, semmi más.

Meggyújtottam a gyertyát. Mikor a tűz fölé hajoltam, észrevettem, hogy reszketek és menten föl-emelkedtem, nehogy valaki hátulról megérintessen.

Nyugodt bizonyára nem voltam.

Léptem néhányat. Hangosan beszéltem. Eldudoltam néhány dalsort.

Aztán kétszer elfordítottam a kulcsot szobaaajtóm zárjában és kissé megnyugodtam. Bejönni legalább senki se jöhet.

Megint leültem és sokáig elgondolkoztam a kalandomon; aztán lefeküdtem és eloltottam a gyertyát.

Néhány percig minden jól ment. A hátamon feküdtem, elég nyugodtan. Aztán szükségét éreztem, hogy szétnézzek a szobámban és oldalvást feküdtem.

Kandallómban csak két vagy három üszök párázslott, mely éppen a karosszék lábait világította meg. És ismét azt hittem, hogy az az ember ül ott.

Nagy gyorsan meggyújtottam egy gyujtót. Csalódtam, semmit se láttam.

De mégis fölkeltem és ágyam mögé tettem a karosszéket.

Ismét eloltottam a gyertyát és aludni próbáltam. Alig öt perc tellett bele, mióta elveszítettem öntudatomat, mikor álmomban magam előtt láttam az egész esti jelenetet, azonmód, ahogy a valóságban.

Rémülten riadtam föl és világosságot gyujtva, fölülve maradtam az ágyban. Meg se mertem kísérelni, hogy újra elaludjam.

Kétszer mégis elnyomott az álom néhány percre, akaratom ellenére. Kétszer megjelent előttem az az alak. Azt hittem, megbolondulok.

Mikor megvirradt, egészen megkönnyebbültem és nyugodtan aludtam egész délig.

Eltűnt, igazán eltűnt. Lázam, rémlátásom volt, mit tudom én? Szóval beteg voltam. Mindazonáltal nagyon ostobának tüntem föl magam előtt.

Nagyon jókedvű voltam ezen a napon. Kocsmában ebédeltem, színházba mentem, aztán hazafelé vettem az utamat. De amint a házamhoz közeledtem, különös nyugtalanság fogott el. Félttem, hogy ismét viszontlátom őt. Nem azért, mert tőle félttem, mert a jelenlététől félttem, amiben egyáltalán nem is hittem:

hanem attól féltem, hogy szememet ismét megzavarja valami; hallucinációtól féltem; a rettegestől féltem, mely hatalmába fog keríteni.

Több mint egy óra folyásig járkáltam széltében hosszában a gyalogjárón; végre is aztán nagy ostobaságnak tartottam ezt és bementem. Annyira lihegtem, hogy alig tudtam a lépcsőn fölmenni. Több mint tíz percig álldogáltam még lakásom küszöbén, aztán hirtelen bátorságot vettem magamnak, nagy akaraterő támadt bennem. Bedugtam a kulcsot a zárba, egy rugással kitártam szobám félig nyílt ajtaját, miközben befelé siettem gyujtóval a kezemben és rémült tekintet vetettem a kandalló felé. Semmit se láttam.

— Ah! . . .

Mily megkönnyebbülés! Mily öröm! Mily megváltás! Vidáman járkáltam föl s alá. De nem éreztem magam egész biztonságban, sokszor meg-megfordultam hirtelen, a szögletek homálya nyugtalanított.

Roszul aludtam, sokszor fölriadtam holmi képzelt zajokra. De nem láttam őt. Nem. Eltűnt!

*

E naptól fogva félek egyedül lenni. Érzem, hogy közelemben, körülöttem van a látomány. Pedig nem jelent meg azóta. Ó, nem! De bánom is én különben, ha egyszer nem hiszek benne, ha tudom, hogy nem létezik!

De mégis zaklat, mert folyvást rágondolok. — Jobb karját lelógatta, fejét baloldalra hajtotta, mint az alvó ember . . . Elég már, az Istenért! nem akarok többé rágondolni!

Mi ez a gyötrés egyébként? Miért ez az állandó kísértés? — Lábai egész közel voltak a tüzhöz!

Üldöz! Őrülség — de így van. Ki, Ő? Jól tudom, hogy nem létezik, hogy semmi az egész! Csak a képzeletemben, a félelmemben, a kinjaimban él ő! Elég, elég!

Igen, de bármennyire is okoskodom, megkeményitem magam, nem tudok megmaradni egyedül a lakásomban, mert ő ott van. Nem fogom látni többé, tudom én azt, nem fogja mutatni magát, mert vége van. De mégis él még — él a gondolataimban. Láthatatlan, de ez nem gátolja őt, hogy létezzen. Ott van az ajtók mögött, a bezárt szekrényekben, az ágy alatt, a homályos szögletekben, a sötétségben.

Ha kinyitom az ajtót, vagy a szekrényt, ha ágyam alá tartom a gyertyát, ha bevilágítok a szögletekbe, a sötétségbe — nincsen ott: de akkor meg mögöttem érzem. Megfordulok, bár jól tudom, hogy nem fogom látni, hogy sohase látom többé. És mégis mögöttem ólálkodik.

Buta dolog ez, de rettenetes. De mit csináljak? Nem tudok ellene tenni.

Hanem ha kettesben lennénk odahaza, érzem, igen, biztosan érzem, hogy akkor nem lenne ott. Mert csak azért, egyedül csak azért settenkedik nálam, mert egyedül vagyok!

AZ ÉN SOSTHÈNE NAGYBÁTYÁM

Paul Ginisty-nek.

Az én Sosthène nagybátyám szabadgondolkodó volt, amilyen sok van, szabadgondolkodó korlátoltságból. Az emberek gyakran vallásosak ugyanezen okból. Ha papot látott, rendkívüli düh fogta el, öklét mutatta feléje, szarvakat csinált rá és kiköpött, ami pedig már hitet jelent, a gonosz lélekben való hitet. Nos, ha valami esztelen hitről van szó, akkor mindent be kell fogadni, vagy mindent tagadni. Én, aki szintén szabadgondolkodó vagyok, jobban mondva lázadó mindazon dogmák ellen, melyek a halál félelméből támadtak, én nem haragszom a templomokra, legyenek azok római vagy görög-katolikusok, apostoliak, protestánsok, oroszok, buddhisták, zsidók, muzulmánok. És aztán nekem megvan a magam álláspontja az értékelésükhöz és a megfejtésükhöz. Minden templom az ismeretlen iránti hódolás. Ahogy az ész tágul, úgy fogy az ismeretlenség, úgy omlanak össze a templomok. De a tömjéntartó helyébe én a távbeszélőt, a nagyítóüveget és a villamos gépeket helyezném.

Nagybátyámnak és nekem csaknem mindenben eltérő véleményünk volt. Ő hazafi, én nem vagyok az: mert a hazafiság is csak vallás. Tojás, melyből a háboruk kelnek.

Nagybátyám szabadkőműves volt. Én a szabadkőműveseket ostobábbaknak tartom, mint a vén ájtatoskodókat. Ez a véleményem s ebből nem tágitok. Ha már vallás kell, a régi is untig elég.

Ezek az együgyűek nem csinálnak egyebet, mint a papokat majmolják. Szimbólumuk a háromszög, a kereszt helyett. Vannak szentegyházaik, melyeket ők Páholyoknak neveznek, egy csomó különféle kultusszal. Skót ritus, Francia ritus, Grand Orient, egy sorozat gyerekesség, mely holtra neveltet.

Aztán mit is akarnak? Kölcsönösen segíteni egymáson, miközben egymás tenyerét csiklandozzák. Ném látok benne rosszat. A keresztény tanítást gyakorolják: „Segítsétek egymást.“ Az egyedüli különbséget csak a csiklandozás teszi. De hát érdemes annyi ceremóniát végbevinni, hogy egy szegény ördögnek néhány garast adjunk? Az ájtatosak, kiknek alamizsnagyűjtés és segélyezés a kötelességük és a mesterségük, három betűt nyomtatnak körirataik élére: J. M. J. A szabadkőművesek három pontot biggyesztenek a nevük alá. Egyik tizenkilenc, a másik husz!

Nagybátyám azt szokta mondani: „Igaz, mi válást állítunk vallás ellen. Mi fegyvert kovácsolunk a szabadgondolkodásból, mellyel meg fogjuk ölni a klerikálizmust. A szabadkőművesség az a citadella, hol a bálványrombolók toboroztatnak.“

— De édes nagybátyám, vágtam vissza (magamban azt mondtam: „vén számár“) éppen ez az, amit én magának szemére hányok. A rombolás helyett maguk konkurrenciát csinálnak: ezzel csak az árakat szoritják le, ez az egész. És aztán, ha maguk csak

szabadgondolkodókat vennének a körükbe, még érteném, de bevesznek bárkit is. Egész rakás katolikus van közöttük, sőt a főkolomposok. IX. Pius is magukkal tartott, mielőtt pápa lett. Ha egy ilyenformán összetákolt egyesületet maga a klerikálizmus ellen emelt citadellának nevez, akkor én ugyancsak gyöngének tartom a maga citadelláját.

Erre nagybátyám szemhunyorogva jegyezte meg: „A mi valóságos, a mi leghatalmasabb akciónk politikai téren nyilvánul. Mi biztos, szakadatlan módon ássuk alá a monarchikus eszmét.“

Erre már kitörtem: „Ej, ej! maguk de ravaszok! Ha azt mondja nekem, hogy a szabadkőművesség egy választási iroda, elfogadom; hogy egy olyan gépezet, mely mindenféle árnyalatu jelöltekre leszavaztat, csöppet se vonom kétségbe; hogy nincs egyéb hivatása, mint fölültetni a jó népet, ezredékbe osztva az urnához terelni őket, mint ahogy a katonákat küldik a tűzbe, igazat adnék magának; hogy hasznos, sőt nélkülözhetetlen a politikai becsvágyak okáért, mert minden egyes tagjából választási ügynököt csinál, azt kiáltanám magának: „Ez világos mint a nap!“ De ha azt állítja, hogy a monarchikus eszme aláaknázásán dolgozik, úgy a szeme közé nevetek. Nézze csak egy kicsit meg ezt a hatalmas és rejtelmes, demokratikus egyesülést, melynek nagymestere Németországban a koronaörökös, Oroszországban a cár édestestvére; tagjai Umberto király és a walesi herceg s a földteke valamennyi megkoronázott feje!“

Ekkor nagybátyám fülembé suttozta: „Igaz,

de ezek a fenségek mind a mi szekerünket tolják, anélkül, hogy sejténék.“

— És kölcsönösen, ugyebár?

És magamban hozzátettem: „Tökfilkók!“

Ám látni kellett, hogyan vendégel meg Sosthène nagybátyám egy szabadkőművest.

Mikor köszöntötték egymást, valami nagyon furcsa és rejtelmes módon fogták meg egymás kezét, látta az ember mint vetik alá magukat a titokzatos erők egész sorának. Ha dühbe akartam hozni nagybátyámat, csak arra kellett neki céloznom, hogy a kutyáknak is ilyen szabadkőművesi módszerük van egymás fölismérésére.

Aztán nagybátyám elvonta magával barátját a szobasarokba, mintha fontos dolgokat közölné vele, az asztalnál szemközt ülve sajtószerűen néztek egymásra, váltottak szempillantásokat, szemhunyorgatva ittak, mintha folyton azt ismételnék: „Értjük egymást, mi?“

És gondoljuk el, hogy milliók élnek a földön, kik ilyen hiábavalóságokkal töltik az idejüket! Már akkor inkább jezsuita lennék.

*

Volt a városunkban egy öreg jezsuita, ki céltáblája volt Sosthène nagybátyámnak. Ha találkozott vele, vagy ha csak messziről megpillantotta, mindig azt mormogta magában: „Te vén korhely!“ Aztán megfogta a karomat és fülembé sugta: „Meglásd, ez a semmirekellő egyszere még tesz velem valamit. Én érzem.“

Nagybátyám igazat mondott. És a következőképp történt az eset — az én közbenjárásommal.

A nagyhét felé járt az idő. Ekkor nagybátyámnak az az ötlete támadt, hogy péntekre bőjtös ebédet: azaz hogy egy igazi májashurkás és disznósajtos ebédet rendez. Én szabódtam ellene, ahogy csak tőlem tellett. Mondtam neki: „Én böjtölök, ahogy szoktam mindig ezen a napon, de otthon, egymagamban. Ostobaság ez a maga tüntetése. Minek tüntetni? Mit izgatja magát az, hogy az emberek nem esznek hust?”

De nagybátyám nem tágitott. Meghivta három barátját a város legelső vendéglőjébe; és minthogy ő fizetett, én sem álltam ellen, hogy ne tüntessenek.

Négy órakor a legjobban látogatott Café Pénelopeban, a legföltünőbb helyen, asztalhoz ültünk. És Sosthène nagybátyám harsány hangon olvasta föl az étlapját.

Hat órakor kezdtük az ebédet. Még tíz órakor is ettünk és megittunk öten tizennyolc üveg finom bort és négy üveg pezsgőt. Ekkor nagybátyám az ő „érsek körutjá”-nak elnevezett kitalálásával állott elő. Sorbaállítottak előtte hat kis poharat, melyeket különféle likőrökkel töltöttek meg; aztán gyorsan egymásután, mikor a sor rákerült, mindenkinek ki kellett inni azokat, mialatt egyikünk huszig számlált. Ostobaság volt, de Sosthène nagybátyám ezt „alkalomszerű”-nek vélte.

Tizenegy órakor részeg volt, mint a csap. Kocsin kellett hazaszállítani és otthon ágyba fektetni; és már előrelátható volt, hogy antiklerikális tüntetése rettenetes gyomorrontásba megy át.

Amikor hazamentem, részegen magam is, de csak pityókos részegen, egy machiavellisztikus gondolat, ami minden szkepticizmusra hajló ösztönömet kielégítette, támadt a fejemben.

Megigazitottam a galléromat, kétségbeesett arcot vágtam és mint egy örült csöngettem be a vén jezsuita ajtajánál. Siket volt. Megvárattott. De mikor lábmozdulataim szinte az egész házat megingatták, végre megjelent az ablakánál pamutsapkájában és kérdezte: „Mit akarnak?”

Kiáltottam: „Gyorsan, gyorsan, tisztelendő atyám, nyissa ki. Egy kétségbeesett beteg kívánja az ön szent közbenjárását!”

A szegény öreg rögtön a nadrágjába bujt és lejött reverenda nélkül. Én el-elcsukló hangon meséltem el neki, hogy nagybátyámat, a szabadgondolkodót hirtelen támadt rettenetes rosszullét fogta el, ami nagyon súlyos betegség előjele: nagy halálfélelem gyötri és hogy őt kívánja látni, beszélni akar vele, meghallgatni tanácsait, a hitben megerősíttetni magát, megbékélni az Egyházzal és mindenestre meggyónni, megáldozni, hogy magával kiengesztelődve tegye meg a rettenetes lépést.

És rosszaló hangon hozzáfűztem még: „Ő kívánja. Szóval, ha nem használna is ez neki, de ártani se árt.”

A vén jezsuita ijedten, izgatottan, örömtől reszketve mondta: „Várjon egy percig, gyermekem, megyek.” Elébe vágtam: „Bocsásson meg, tisztelendő atyám, de én nem kísérhetem el, az én meggyőződésem nem engedi ezt. Még önhöz se akartam eljönni: kérem is, meg ne vallja, hogy, én küldtem, hanem

azt tessék mondani, hogy kinyilatkoztatás útján értesült nagybátyám betegségéről.“

Az öreg ráállt és gyors léptekkel távozott, hogy becsöngessen Sosthène nagybátyám ajtaján. A szolgáló, aki ápolta a beteget, hamarosan kinyitotta. És láttam, mint tűnik el a fekete reverenda a szabadgondolkodás e várában.

Egy szomszédos kapu alatt bujtam meg, bevándorló az eseményeket. Józanul nagybátyám agyonverte volna a jezsuitát; de tudtam, hogy képtelen a karját fölemelni és eszeveszett örömmel találgattam magamban, vajjon milyen hihetetlen jelenet játszódik le a két ellenfél között? Micsoda küzdelem? Micsoda kimagyarázkodás? És micsoda kibontakozás ebből a lehetetlen helyzetből, melyet nagybátyám fölháborodása még tragikusabbá fog tenni?

Nevettem magamban, hogy szinte fognom kellett a derekamat. „Hej, de jó tréfa, de jó tréfa!“ mondogattam félhalkan.

Azonban hideg volt s úgy találtam, hogy a jezsuita ugyancsak sokáig időzik odabent. „Kimagyarázkodnak“ — mondtam magamban.

Elmult egy óra, aztán kettő, aztán három. A tisztelendő atya csak nem jött ki. Mi történt? Nagybátyám talán meghalt rémületében, amint meglátta őt? Vagy tán megölte azt a reverendás embert? Vagy tán fölfalták egymást? Ez az utóbbi föltevés nem valószínű, nagybátyám nem lévén abban a pillanatban arra sem képes, hogy egy grammnyi táplálékot is magához vegyen. Megvirradt.

Nyugtalanná váltam, de benyitni nem mertem

hozzá; ekkor jutott eszembe, hogy egyik barátom vele szemben lakik. Elmentem hozzá, elmondtam neki az esetet: ő nagyon csodálkozott és nevetett, én meg tovább leselkedtem az ablakában.

Kilenc órakor ő fölváltott és aludtam keveset. Két órakor megint én foglaltam el az őrhelyet. Rendkívülien izgatottak voltunk.

Hat órakor a jezsuita békés hangulatban és magamegelégedetten jött ki és láttuk nyugodtan eltávozni.

Ekkor, szégyenkezve és félénken, becsöngettem nagybátyám ajtajánál. Jött a szolgáló. Nem mertem kérdezősködni és szó nélkül fölmentem.

Sosthène nagybátyám sápadtan, alélten, leverten, fénytelen szemekkel, tehetetlenül feküdt az ágyában. A függönyre egy kis szentkép volt tűzve.

Ugyancsak érzett az elrontott gyomor szaga a szobában.

— Ejnye, nagybátyám, maga lefeküdt? szóltam hozzá. Nem jól érzi magát?

Fáradt hangon válaszolta: „Ó! szegény fiam, olyan beteg voltam, majdnem meghaltam.“

— Hogy-hogy, nagybátyám?

— Nem tudom. Csodálatos. De az a legfurcsább, hogy az a jezsuita páter, aki nálam volt, tudod az a derék ember, akit én nem bírtam szivelni, nos, az kinyilatkoztatást kapott az állapotomról s eljött hozzám.

Rettenetes nevetethetésem támadt: „Ah! igazán?“

— Igen, eljött. Egy hangot hallott, amely azt mondta, hogy keljen föl és jöjjön el hozzám, mert a halálomon vagyok. Ez egy kinyilatkoztatás.

Ugy tettem, mintha tüszzentenék, hogy ki ne törjön belőlem a kacagás. A földön szerettem volna hemperegni.

Egy perc múlva, a nevető inger ellenére, méltatlankodva mondtam: „És maga beeresztette őt, nagybátyám, maga? a szabadgondolkodó? a szabadkőműves? Nem kergette ki őt?”

Zavartnak látszott és dadogta: „Lásd, olyan csodálatos, olyan gondviselészerű volt! És aztán beszélt az apámról. Ismerte az apámat valamikor.”

— A maga apját, nagybátyám?

— Igen, úgy látszott, hogy ismerte az apámat.

— De ez nem ok, hogy magánál tartson egy jezsuitát.

— Jól tudom, de beteg voltam, olyan beteg voltam! És ő akkora önfeláldozással ápolt egész éjszaka. Kifogástalan volt. Ő mentett meg. Egy kicsit orvosok is ezek az emberek.

— Ah! egész éjszaka ápolta. De épp az előbb azt mondta, hogy csak az imént ment el.

— Ez igaz. Miután annyira figyelmes volt irányomban, itt fogtam reggelire. Itt evett az ágyam mellett egy kis asztalnál, míg én egy csésze teát ittam.

— Aztán . . . böjtöset evett?

Nagybátyám megsértődött, mintha nagy tapintatlanságot követtem volna el; és hozzáfűzte:

— Ne tréfálkozz, Gaszton, a gunyolódás nem helyén való. Ez az ember ebben a helyzetben sokkal önfeláldozóbb volt, mint akármilyen rokon; megkívánom, hogy tiszteld a meggyőződését.

Ez lehütött; mindamellett azt mondtam rá:

— Nagyon helyes, nagybátyám. És a reggeli után mit csinált?

— Játszottunk egy partie bésigue-et, azután ő a breviáriumából olvasgatott, én meg egy kis könyvet, amit ő hozott s ami nincs is rosszul megírva.

— Egy ájtatos könyvet, nagybátyám?

— Igen is, meg nem is, de inkább nem, az ő missziójukról szól, Közép-Afrikában. Inkább utleiró és kalandos könyv. Nagyon szép az, amit ezek az emberek teljesítettek.

Észbe kaptam, hogy rossz fordulatot vett a dolog. Fölálltam: „Hát akkor isten vele, nagybátyám. Látom, hogy elhagyja a szabadkőművességet a vallás kedvéért. Maga renegát.“

Megint kissé zavarba jött és mormolta: „Hisz a vallás is egy faja a szabadkőművességnek.“

Megkérdeztem: „Mikor jön el megint a jezsuitája?“ Nagybátyám akadozva felelte: „Azt . . . azt nem tudom, talán holnap . . . nem biztos.“

Teljesen leverve távoztam.

Tréfám rosszul sült el! Nagybátyám teljesen megtért. Eddig ügyet se vetettem erre. Klerikális vagy szabadkőműves, nekem az egyre megy. Hanem az volt a baj, hogy végrendeletet csinált: igen, végrendeletet, uram, melyből kirekesztett engem — a jezsuita páter javára.

ANDRÉ BETEGSÉGE

Edgar Courtois-nak.

A jegyző házának a homlokzata térre nézett. A ház mögött jól gondozott szép kert huzódott, melyet kőfal választott el egy mindig néptelen átjáróutcától.

Ennek a kertnek végében adott elsőizben találkát Moreau asszony Sommerive kapitánynak, ki már régóta ostromolta.

Férje nyolc napra Párisba ment. Szabad volt tehát az asszony egész héten át. A kapitány annyira kérte s oly édes szavakkal könyörgött neki; az asszony meg volt győződve arról, hogy szenvedélyesen szereti; s oly elhagyatottnak, oly meg nem értettnek, oly elhanyagoltnak érezte magát a hivatalos iratok közepette, melyekbe a jegyző szinte beletemetkezett, hogy elajándékozta a szívét, nem is gondolva arra, hogy egy szép napon többet is oda fog neki adni.

A platonikus szerelemben töltött hónapok, a kézszorongatások, egy-egy ajtó mögött rablott röpke csókok után a kapitány kijelentette, hogy haladéktalanul eltávozik a városból, áthelyezteti magát, ha nem ad neki találkát: egy igazi találkát a fák árnyában, mialatt férje távol van.

Az asszony végre is engedett a kérésnek; megígérte.

S most a falhoz lapulva, szivdobogva várta s a legcsekélyebb zörejre összerezent.

Egyszerre csak hallotta, hogy valaki mászik föl a falon s majdnem elszaladt onnét. Hátha nem ő az? Hátha egy tolvaj? De nem — egy hang hívta szeliden: „Mathilde.“ Ő rámondta: „Etienne.“ És egy férfi ugrott az utra nagy kardcsörgés között.

Ő volt! Az a csók!

Sokáig álltak ott egy helyben, egymáshoz simulva, összeforrott ajkakkal. De hirtelen finom eső kezdett szitálni és a vízcsöppek, levélről-levéltre hullva, locsogással töltötték meg a sötétséget. Az asszony megrázkódott, mikor az első csöpp a nyakát érte.

A kapitány azt mondta: „Mathilde, drágám, imádott kedvesem, menjünk be a házba. Éjfél van, semmitől se kell tartanunk. Menjünk be, könyörgöm.“

Az asszony felelte: „Nem, nem lehet, édesem, én úgy félek. Ki tudja, mi történhetik!“

De a férfi egyre csak a karjában tartotta és suttogetta a fülébe: „A cselédei a harmadik emeleten vannak a tér felől. A maga szobája az elsőn van és a kertre néz. Senki se hall meg bennünket. Szeretem! Szabadon, egészen akarlak szeretni, lábadtól a fejédig.“ És szenvedélyesen magához szoritotta s majd fölfalta csókjaival.

Az asszony még ellenállt, megijedt, szégyelte is magát. De a férfi derékon ragadta, fölemelte s szaladt vele a mindjobban szakadó esőben.

A házajtó nyitva maradt; tapogatózva mentek föl a lépcsőn s mikor a szobában voltak, az asszony

bereteszelte az ajtót, mialatt a férfi gyujtóval világitott neki.

Az asszony aztán egészen magánkívül rogyott bele egy karosszékbe. A férfi térdreborult előtte és lassan-lassan vetkőztetni kezdte. A cipőcskén és a harisnyán kezdte, hogy összecsókolhassa a lábait.

Az asszony lihegve mondta: „Nem, nem, Etienne, könyörgöm, engedje, hogy tisztességes maradhassak; hálás leszek érte! oly csunya, oly durva dolog ez! Nem lehetséges, hogy csak a lelkünkkel szeressük egymást? . . . Etienne!”

Egy szobalány jártasságával és a siető férfi hevességével gombolta, oldozta, kapcsolta, füzte megállás nélkül a kapitány. És mikor az asszony föl akart állni és elszaladni, hogy meneküljön vakmerősége elől, hirtelen csak egész mezitelenül került ki lehulló ruháiból, szoknyáiból és az ingéből, mint egy kéz a karmantyuból.

Megrémülve szaladt az ágy felé, hogy a függönyök mögé rejtőzzék. Veszedelmes volt ez a visszavonulás. A kapitány követte. És amint siettében lecsatolta a kardját, az nagy csörrenéssel esett le a parketre.

Mindjárt rá éles, hosszú kiáltás, gyermeksírás hallatszott a szomszédos szobából, melynek ajtaja nyitva maradt.

— Ó! fölébresztette André — suttogta a nő — most nem tud majd elaludni.

Fiacskája tizenöt hónapos volt és az anyja mellett szokott feküdni, hogy mindig a szeme előtt legyen.

A kapitány nagyon megdühödött s rá se hallgatott: „Mindegy! Mindegy! Szeretlek, az enyém vagy, Mathilde.“

Az asszony ijedten, kétségbeesetten ellenkezett:

— Nem, nem! hallgasd csak, hogy sir. Még föléb-reszti a dajkát. Ha bejön, mit csináljunk? El vagyunk veszve! Etienne, ide hallgass, ha éjjel így sir, apja mindig ide szokta hozni az ágyunkba, hogy elcsitítsa. Mindjárt, mindjárt el fog csöndesedni, nincs más mód hátra. Engedd, hogy idehozzam, Etienne . . .

A gyerek ordított, éles kiáltásokat eresztett meg, melyek a legvastagabb falon is áthatolnak, az utcára is kihallatszanak.

A kapitány megdöbbenve állt föl és Mathilde elrohant, fölkapta a porontyot és az ágyába vitte. Elhallgatott.

Etienne lovas módjára egy székre ült le és cigarettát sodort. Alig telt el öt perc, André elaludt.

— Most visszaviszem, — szól az anyja és végtelen elővigyázatosan visszahelyezte a bölcsőjébe.

Mikor visszajött, a kapitány tárt karokkal várta.

Mint egy őrült ölelte át. És az asszony is ölelte, végre legyőzötte, és dadogta:

— Etienne . . . Etienne . . . szerelmem! Ó, ha tudnád, mennyire . . . mennyire . . .

André megint ordítani kezdett. A kapitány dühösen szitkozódott: „Ejnye, adta semmiházija! Hát nem hallgat el az a kölyök!“

Nem hallgatott biz el a kölyök, egyre ordított.

Mathilde zajt vélt hallani fölülről. Bizonyára a

dajka jön le. Elrohant, fölkapta a fiát és visszahozta az ágyába. Megint rögtön elnémult.

Háromszor egymásután visszatették a bölcsőjébe. Háromszor egymásután el kellett onnan hozni.

Sommerive kapitány hajnal előtt egy órával éktelen szitkozódással távozott.

Hogy csillapítsa türelmetlenségét, Mathilde megígérte neki, hogy este ismét várni fogja.

Megint eljött, de sokkal türelmetlenebbül, lángolóbban, dühössé válva a várakozásban.

Gondja volt rá, hogy kardját szép csendesen letegye egy karosszék karfáira; mint a tolvaj huzta le a csizmáit és oly halkán beszélt, hogy Mathilde nem is hallotta, mit mond. Végre már a teljes boldogság mosolygott feléje, midőn a parket, vagy valamelyik bu-tor, vagy talán maga az ágy, megreccsent. Olyasféle zaj volt, mintha egy ágydeszka törött volna el; és eleinte gyöngé, később élesebbé váló kiáltás felelt csakhamar reá. Fölébredt André.

Visitott, mint a rókakölyök. Ha így folytatja, biztos, hogy fölveri az egész házat.

Megijedt az anyja, hozzárohant és elhozta. A kapitány nem kelt föl. Dühöngött. És szép lassan előre-nyult a kezével, két ujja közé fogott egy picit a gyerek husából, ott, ahol éppen érte, a combján, vagy az alfelén és jót csipett rajta. A gyerek vergődött és ordított, hogy majd a fülük meghasadt. Ekkor a kapitány elkeseredésében még erősebben összecsipkedte. Jól belemélyesztette ujjait a puha husba, meg-meghuzogatta erősen és megszorongatta alaposan, aztán

eleresztette, hogy odább, egy másik helyen, aztán ismét másikon, újra kezdje a műveletet.

A gyerek olyan hangokat hallatott, mint a tyuk mikor a torkát metszik, vagy mint a kutya, melyet korbácsolnak. Anyja sirva csókolgatta, simogatta, csittitgatta és csókjaival akarta kiáltásait elfojtani. De André egészen lila lett, mintha görcsei volnának és rémületesen handabandázott a kezével és a lábával.

A kapitány azt mondta halkan: „Próbáld visszatenni a bölcsőjébe, talán elcsöndesedik.“ És Mathilde elvitte karjai közt a gyereket a másik szobába.

Mikor kint volt az anyja ágyából, nem kiabált annyira és mikor visszakerült az övébe, elhallgatott, bár néha-néha még fölzokogott.

Az éjszaka hátralévő része csöndesen telt el; a kapitány boldogsága beteljesedett.

Következő éjjel ismét eljött. Hogy egy kissé hangosabban beszélt, André megint csak fölneszelt és ordítani kezdett. Anyja gyorsan az ágyába hozta és a kapitány oly erősen és sokáig csipkedte, hogy a gyerek a szemét forgatta és habzó szájjal fulladozott belé.

Visszatették a bölcsőjébe. Azonnal elcsöndesedett.

Négy nap múlva már nem sirt, hogy anyja ágyába vigyék.

Szombat este megjött a jegyző és újra elfoglalta helyét a tüzhelynél és a hálószobában.

Jókor lefeküdt, mert elfárasztotta az utazás. Miután minden megszokott dolgát elvégezte és tisztességes, pedáns férfi módjára minden kötelességét telje-

sitette volt, elcsodálkozott: „Lám, André nem is sir ma este. Hozd ide kissé, Mathilde, ugy szeretem, ha itt van kettőnk közt.“

Az asszony ugrott és hozta a gyereket. De, amint abban az ágyban érezte magát, melyben néhány nappal előbb még annyira szeretett aludni, a kölyök halálra ijedten rug-kapálódzott és oly rettenetes ordítást vitt véghez, hogy vissza kellett vinni a bölcsőjébe.

Moreau mester nem tudott megnyugodni: „Furcsa dolog! Mi lelte ma este? Talán álmos?“

Az asszony válaszolta: „Mindig így tett, mig te nem voltál itthon. Egyszer se tudtam mellém venni.“

Egyik reggel a gyerek, amint fölébredt, kacsóit összeverve nevetgélt és játszadozott.

A jegyző elérékenyült, odaszaladt, megcsókolta a porontyát és fölvette a karjára, hogy majd a közös ágyukba viszi. André a kis lények módján nevetett, kiknek még csak homályos fogalmaik vannak valamiről. Hirtelen megpillantotta az ágyat, benne az anyját és boldog ábrázata elkomolyodott, eltorzult, tor-kából rémes kiáltások törtek elő és hánytavetette magát, mintha kinoznák.

Az apa csodálkozott és mormogta: „Valami baja van ennek a gyereknek“ — és egy természetes mozdulattal fölhajította az ingét.

Megdöbbenésében fölkiáltott. Lábikrái, combjai, dereka, egész hátsó része a kicsikének tele voltak kék, fillérnagyságu foltokkal, ugy, hogy egész márványszerű volt.

Moreau mester fölkiáltott: „Mathilde, nézd csak,

ez rettenetes!“ Az anya rémülten szaladt oda. Mind-egyik folt közepén egy lila vonal húzódott át, amint a vér ott összefutott. Bizonyosan valami borzalmas, sajátságos betegség volt ez, kezdődő fekély, különös nyavalya, mikor a bőr vagy olyan ragyás lesz, mint a varangyos béka háta, vagy pedig pikkelyes, mint a krokodilusé.

A szülők megrémülten néztek egymásra. Moreau mester fölkiáltott: „Hivatni kell az orvost!“

De a halottnál is halványabb Mathilde merően bámulta leopárdfoltos kisfiát. És hirtelen egészen önkéntelenül elkiáltotta magát, nagyot kiáltott, mintha megpillantott volna valakit, aki iszonyattal tölti el őt:

— Ó! a nyomorult! . . .

Moreau meglepődve kérdezte: „Na, mi az? Kiről beszélsz te? Micsoda nyomorult?“

Az asszony egész a hajáig elvörösödött és dadogta:

— Semmi . . . ez . . . már tudom, mitől van ez . . . nem is kell elhivatni az orvost . . . biztosan az a nyomorult dajka csipkedi össze a kicsikét, hogy elhallgattassa, ha kiabál.

A jegyző magából kikelve kereste elő a dajkát s kis hijja, hogy el nem páholta. Arcátlanul tagadt, de azért elkergették.

S miután gonoszsága miatt a hatóságnál följelentették, nem fogadták meg seholsem.

ÁTKOZOTT KENYÉR

Henry Brainne-nek.

I.

Három lánya volt Taille apónak. Anna, a legidősebbik, kiről nem szívesen beszéltek a családban, Róza, a középső, tizennyolc éves és Claire, a legifjabbik, még süldő lány, ki a tizenötödik tavaszban járt.

Taille apó özvegyi sorban élt; gépészmester volt Lebrument ur gombgyárában. Derék, nagyon becsült, nagyon őszinte, nagyon józan ember volt: példaképe a munkásembernek. Havre-ban lakott az Angoulême-utcában.

Amikor Anna kereket oldott, mint mondani szokás, az öreg rémes haragra lobbant; azzal fenyegette a csábitót, egy tejfölös száju fickót, ki a város egy nagy divatáruházának osztályvezetője volt, hogy kitekeri a nyakát. Mikor aztán több oldalról arról értesült, hogy a kicsike jobb utra tért, a takaréka rakosgat pénzt, nem csatangol, hanem egy idősebb uriemberrel, egy kereskedelmi törvényszéki bíróval van viszonya, az öreg lecsöndesedett.

Sőt aggódott, hogy mit csinál, kérdezősködött lánya régi barátnőitől, akik eljártak hozzá, hogy miként folyik a sora. És mikor elmondták neki, hogy szépen be van butorozva a lakása és egész sereg cifra váza van a kandallóin, aranyozott ingaóra, olajfesté-

sek a falakon, meg szőnyeg mindenütt, elégedett mosoly lopakodott az ajkaira. Ő harminc esztendeje dolgozik, hogy nyomoruságos öt- vagy hatezer frankot összerakosgasson! Mégse esett a feje lágyára az a fruska!

Nos, valamelyik reggel aztán, a fiatal Touchard, kinek az apja kádár volt az ő utcájuk végén, megkérte a középső lány, a Róza kezét. Az öreg szive hangosan dobogott. Gazdag és tekintélyes emberek voltak Touchard-ék; igazán szerencséje volt a lányával.

Kitűzték a lakodalom napját és azt határozták, hogy kitesznek magukért. Sainte-Adresse-ben tartják, a Jusa anyó vendéglőjében. Sokba kerül ugyan a muri — de se baj — nincs mindennap lakodalom.

De valamelyik napon, midőn az öreg megjött a reggelire, éppen abban a pillanatban, amidőn két lánnyal asztalhoz ült, hirtelen kitárult az ajtó és belépett Anna. Csudaszép ruhája volt, gyűrűi, meg tollas kalapja — gyönyörűen festett. Nyakába ugrott az apjának, ki annyit se tudott mondani, hogy „kukk“, sirva borult két nővére karjai közé, aztán leült, megtörülte a szemét és tányért kért, hogy a családdal együtt ehessen. Ez alkalommal Taille apó annyira elérzékenyült, hogy könnyelábadt a szeme és többször mondogatta: „Jól van, kicsikém, jól van.“ A lány menten rátért az ügyére. — Ő nem akarja, hogy a lakodalom Sainte-Adresse-ben legyen, nem egyezik abba bele, de nem ám! Nála kell hogy tartsák ezt a cécót, semmibe se fog az kerülni az apjának. Már minden meg van beszélve, el van rendezve, ő magára vállalja az egészséget és — pont!

Az öreg csak mondogatta: „Jól van, kicsikém, jól van.“ De aztán aggodalmai támadtak. Beleegyeznek ebbe Touchard-ék? Róza, a menyasszony meglepődve kérdezte: „Mért ne akarnák? Bizd csak rám, vállalom, majd beszélek én Philippe-el.”

Még aznap beszélt is a vőlegényével és az azt mondta, hogy neki semmi kifogása nincs ellene. Apja, anyja is előre örült a jó ebédnek, ami semmibe se fog kerülni nekik és azt mondták: „Jó lesz biz'a, ugyis annyi a pénze mint a szemét annak a Dubois urnak.“

Még azt kérték, meghivhatnák-e egy barátnőjüket, Florence kisasszonyt, ki szakácsnő volt az első emeleten. Anna mindenbe beleegyezett.

Az esküvőt a hónap utolsó keddjére tüzték ki.

II.

Az anyakönyvvezetőnél lefolyt formaságok és a vallási szertartások után a lakodalmas menet Anna háza felé tartott. Taille-ék a maguk részéről egy öreg nagybácsijukat, Sauvetanin urat hívták meg, egy bölcselkedni szerető, szertartásos és megfontolt embert, kinek örökségére vártak és egy öreg nénikét, Lamondois asszonyságot.

Sauvetanin ur volt kijelölve Anna gavallérjául. Őket szánták egy párnak, mert ezt a két személyt tartották a legfontosabbnak és legelőkelőbbnek a társaságban.

Amint Anna ajtaja elé értek, az menten otthagya

lovagját és előre szaladt e szavakkal: „Előre megyek, hogy mutassam az utat.“

Szaladva ment föl a lépcsőn, míg a meghívottak serege lassan követte.

Amint a fiatal lány kinyitotta a lakását, félreállt, hogy beengedje a vendégeket, kik nagy szemeket meresztve vonultak el előtte és jobbra-balra forgatták a fejüket, hogy a titokzatos fényüzést bámulják.

A szalónban volt terítve. Az ebédlőt nagyon kicsinek tartották erre a célra. Egy szomszédos vendéglős kölcsönözte az evőeszközöket, és a borral teletöltött kancsók csak úgy ragyogtak az ablakon át besugárzó napfényben.

A hölgyek a hálósobába vonultak, hogy letegyék kendőiket és kalapjaikat. Az öreg Touchard megállt az ajtóban, rákacsintott a széles és alacsony ágyra és tréfás jeleket adott a férfiaknak. Az öreg Taille nagyon méltóságos volt, titkos büszkeséggel nézgette lánya drága berendezését, sorra járta a szobákat, kalapját folyvást a kezében tartva, egy-egy tekintettel számbavett minden tárgyat és úgy lépegetett, mint a sekrestyés a templomában.

Anna jött-ment, szaladgált, rendelkezett, siettette az ebédet.

Végre megjelent a kiüresített ebédlő küszöbén és kiáltotta: „Jöjjenek ide csak egy kicsit.“

A tizenkét meghívott odasietett és egy kerek asztalkán körberakva tizenkét madeirás-poharat látott.

Róza és férje egymást átfogva járkáltak s a sarkokban össze-összecsókolóztak. Sauvetanin ur szeme

egyre Annán járt: kétségkívül az a fölbuzdulás és az a vágy tüzelte, mely még öreg és csuf férfiakat is elfogoly nők közelében, kik szerelmet árulnak, mintha mesterségükből kifolyóan, hivatásos kötelességből minden férfinak kellene nyujtaniuk valamit.

Aztán leültek és elkezdődött az ebéd. Az asztal egyik végén ültek az öregek, a másik végén a fiatalok. Az öreg Touchard-né a jobboldalon elnökölt, a fiatal asszony a baloldalon. Anna mindennel és mindenkivel törődött, ügyelt, hogy a poharak mindig tele és a tányérok mindig megrakva legyenek. Bizonyos tisztelettudó elfogultság, bizonyos félnökség tartotta fogva a vendégeket a lakás gazdagsága és a kiszolgálás ünnepélyessége miatt. Sokat ettek, jókat ettek, de nem dévajkodtak, mint lakodalmakon dévajkodni szokás. Nagyon előkelő volt nekik itt a levegő s ez zavarba ejtette őket. Az öreg Touchardné, ki szeretett jókat nevetni, megkísérelte fölvillanyozni a társaságot és mikor a csemegét hozták, így kiáltott: „Na Philippe, énekelj valamit.“ Azt mondták a fiáról, hogy egész Havre-ban neki van a legjobb hangja.

Az ifju férj rögtön fölállt, mosolygott és sógor-nője felé fordulva, udvariasságból és galantériából valami helyzethez illőt, komolyat, finomat akart énekelni, ami összhangban legyen az ebéd ünnepélyességével.

Anna arca elkomolyodott és hátradült a székében, hogy jobban hallhasson. Minden arca figyelem és várakozásteli mosolygás ült.

Az énekes bemondta a címet: „Az átkozott kenyér“ — és kinyujtotta jobb karját, mire kabátja fölszaladt a nyakára és kezdte:

Van egy áldott kenyér: győzelmes munka zsoldja,
 Ha fukar föld alól izmos kar szerzi meg.
 Tisztesség kenyérét be szivrepesve hordja
 Este a dolgozó, éhes cselédinek!
 És van egy másik, ám hozzája bűn tapad:
 Pokol vetése ez, ha százszor oly fehér!
 Pokol vetése ez, ha százszor oly fehér!
 Ó gyermekem, ne bánts, ezt enni kárhozat!
 Gyermek, hozzá ne nyulj, ez átkozott kenyér!
 Gyermek, hozzá ne nyulj, ez átkozott kenyér!

Az egész asztal lelkesülten tapsolt. „Ez már döfi“, jelentette ki az öreg Touchard. A vendég-szakácsnő elérzékenyülten nézegette a kenyérkarajt, melyet a kezében forgatott. „Nagyon jó!“ mormogta Sauveta-nin ur. Lamondois néni meg már a szemét törülgette az asztalkendővel.

„Második vers“ — jelentette az ifju férj és növekvő energiával kezdte:

A szegényt gyámolitsd, ha arra visz utunk, ládd,
 Ki fillérért eseng, kisebzett térdivel.
 De bélyegezd meg azt, ki ott hagyván a munkát,
 Bár épkézláb s erős és még koldulni mer.
 Az agkört lopja meg, ki koldul, hogyha nem kell:
 Munkában görnyedőt rabol meg száz ledér!
 Munkában görnyedőt rabol meg száz ledér!
 Ki lustaságbul él, kenyérral, mind gazember!
 Gyermek, hozzá ne nyulj, ez átkozott kenyér!
 Gyermek, hozzá ne nyulj, ez átkozott kenyér!

Valamennyen, még a fal mellett álló két kiszolgáló is, karban ordították a refraint. Az asszony nép éles, hamis hangja tulszárnyalta a férfiak mély hangját. A nénike és a fiatal asszony hangosan sirtak. Az öreg Taille az orrát fujta, oly harsány zajjal, mintha

trombitálna; az öreg Touchard meg fékevesztetten hadonázott egy egész kenyérrel az asztal fölött. A vendég-szakácsnő néma könnyeket sirt a kenyérkarajára, melyet egyre a kezében forgatott.

Sauvetanin ur az általános zshivaj közepette mondta: „Lám, ez aztán szép, mennyivel más mint azok a pajzánságok.“

Anna is elérzékenyült, csókokat hintett huga felé és barátságos taglejtésekkel jelezte a férjnek, hogy mennyire gratulál.

A fiatalember, megrészegevedve a sikertől, folytatta:

Munkáslány vagy, csinos, szobád is egyszerű.
 S a kisértő susog: Velem jőjj, mindent hagyj te!
 Ó hidd el, kis bohó, neked való e tű.
 Egyetlen gyermek, az, család reménye vagy te.
 A céda fényűzés téged úgy vonzna tán?
 S atyádnak átka ily boldogsággal felér?
 S atyádnak átka ily boldogsággal felér?
 A lakzi, becstelen, még könnybe fulhat ám:
 Gyermek, hozzá ne nyulj, ez átkozott kenyér!
 Gyermek, hozzá ne nyulj, ez átkozott kenyér!*)

Csak a két kiszolgáló és az öreg Touchard mondták utána a refraint. Anna egészen elhalványodott és lesütötte a szemét. Az ifju férj kissé bambán tekintgetett körül, nem értvén a hirtelen hidegség okát. A szakácsné egyszeribe kiejtette keze közül a kenyérkarajt, mintha meg lett volna mérgezve.

Sauvetanin ur, hogy a zavart elsimitsa, nagy komolysággal jelentette ki: „Az utolsó vers szükségtelen

*) Győri Károly fordítása

volt. " Az öreg Taille vörös volt mint a rák és vadul tekintgetett maga körül.

Ekkor Anna, kinek tele volt a szeme könnyel, fátyolozott hangon, siró asszonyi hangon szólt az inasoknak: „Hozzák a pezsgőt.“

Tüstént kigömbölyödött a vendégek arca. Az ábrázatok ismét ragyogtak. És mikor az öreg Touchard, ki semmit se látott, semmit se érzett, semmit se vett észre s egyre csak a kenyerével hadonázott és mutogatta a vendégeknek, miközben csak maga énekelte:

Gyermek, hozzá ne nyulj, ez átkozott kenyér —

— az egész vendégsereg, melyet ugyancsak fölvilanyozott az ezüstkupakos üvegek megjelenése, falrengető hangon énekelte utána:

Gyermek, hozzá ne nyulj, ez átkozott kenyér!

LUNEAU ASSZONY ÜGYE.

Georges Duval-nak.

Egyik szemét egészen, a másikat félig lehunyva, a kövér békebiró elégedetlen ábrázattal hallgatja a panaszosokat. Néha dörög egyet-egyed, előre jelezvén a véleményét és vékony gyerekhangon vet közbe egy-egy kérdést.

Épp most ítél Joly urnak Petitpas ur elleni panaszában egy határkő tárgyában, melyet Petitpas ur bérese szántás közben vigyázatlanságból kivettetett az ekéjével.

Sorra kerül Hippolyte Lacour sekrestyés és vegyeskereskedő ügye Céleste-Césarine Luneau asszony, Anthime Izidore özvegye ellen.

Hippolyte Lacour negyvenöt éves, magas, sovány, hosszú haju és paposan borotvált; lassan, vontatottan, énekelve beszél.

Luneau asszony negyven évesnek látszik. Jól megtermett, majd szétpattan szük, testhezálló ruhájában. Elöl tulfejlett melle és hátul keblekként kidagadó lapockahusa erős próbára teszik hatalmas csipőinek teherbíróképességét. Vastag nyakán gorombán faragott fej ül és mély, de mégse erős hangja megreszketeti az ablakokat és a dobhártyákat. Viselős, mint egy hegy domborodik elől a teste.

A tanuk váraкоznak, míg rájuk kerül a sor.

A békebiró megkezdí az ügy tárgyalását.

— Hippolyte Lacour, adja elő az esetet.

A vádló beszélni kezd.

— Hát így volt, békebiró uram. Szent Mihálykor lesz kilenc hónapja, hogy Luneau asszony eljött hozzám este, mikor éppen az „Angelus“-t harangoztam el és elmagyarázta a helyzetét az ő magtalanságára nézvést . . .

BÉKEBIRÓ: Kérem, beszéljen világosabban.

HIPPOLYTE: Elmagyarázom békebiró uram. Hát aszongya, hogy ő gyereket akar és hogy legyek neki a segítségére. Én nem támasztottam nehézségeket és száz frankot ígért nekem. A dolgot nyélbe ütöttük és elvégeztük, most aztán hallani se akar az ígéretéről. Én itt a békebiró uram előtt követelem a pénzemet.

BÉKEBIRÓ: Egyáltalában nem értem magát. Maga azt mondja, hogy ő egy gyereket akart? Hogyan? Miféle gyereket? Magához akart venni egy gyereket?

HIPPOLYTE: Dehogyan, békebiró uram, egy új gyereket akart.

BÉKEBIRÓ: Hogy érti azt, hogy egy „új gyereket“?

HIPPOLYTE: Én olyan gyereket értek, aki úgy lesz, már hogy mi kettőnkől, mintha férj meg feleség vónánk.

BÉKEBIRÓ: No ez igazán különös. Aztán mi okból tehette magának ezt a sajátságos ajánlatot?

HIPPOLYTE: Az okát nem tudtam kitalálni, békebiró uram és én se értettem eleintén a dolgot. Miután semmit se cselekszem, mielőtt egészen tisztán nem látok, tudni akartam, hogy mivégre való lenne ez és erre ő előállt velem.

Hát, hogy az ő ura, az Anthime Isidore, akit bíró uram is csak oly jól ismert mint magam, meghalt a múlt héten és most az egész örökségnek a családjára kell visszazállni. Ez bizony nem vágott neki, ha rágondolt a sok pénzre: elment hát egy jogtudóshoz, aki elmagyarázta neki a tiz hónapon belüli születést. Azt akarom mondani, hogyha az asszony a megboldogult Anthime Isidore halála után tiz hónapon belül gyereket szülne, akkor ez törvényesnek vétetnék és így joga lenne az örökségre.

Rögtön elhatározta magát a fontos lépésre, fölkeresett és éppen a templomból kijövet akadt rám, amint már elmondani szerencsém volt, mert hogy én nyolc élő gyereknek vagyok törvényes apja, az első füszeres Caen-ban, Calvados départementban és törvényes feleségem Victoire-Elisabeth Rabou . . .

BÉKEBÍRÓ: Részletek szükségtelenek. Térjen a tárgyra.

HIPPOLYTE: Rátérek, bíró uram. Hát azt mondta nekem: „Ha sikerül, száz frankot kapsz, mihelyt az orvos megállapítja a terhességet.“ Na, én aztán rajta voltam, hogy eleget tegyek neki, bíró uram. Hat vagy nyolc hét múlva nagy meglepéssel hallottam, hogy sikerült a dolog. De mikor a száz frankomat kértem, megtagadta. Több alkalommal kértem tőle, de egy huncut garast se adott. De még csalónak, meg tehetetlennek is elmondott, pedig mindenki láthatja az ellenkezőjét.

BÉKEBÍRÓ: Mit szól ehhez Luneau asszony?

LUNEAU ASSZONY: Azt mondom, békebíró uram, hogy ez az ember csaló!

BÉKEBIRÓ: Micsoda bizonyítékai vannak e vád támogatására?

LUNEAU ASSZONY (*elvörösödve liheg és dadog*): Micsoda bizonyítékok? Micsoda bizonyítékok? Nekem csak egy bizonyítékom van, az, hogy a gyerek nem tőle való. Nem, nem tőle való, bíró uram, szegény megboldogult férjem fejére esküszöm, hogy nem tőle való.

BÉKEBIRÓ: Hát kitől való akkor?

LUNEAU ASSZONY (*mérgében dadogva*): Tudom is én? Tudom is én? Mindenkitől! Itt vannak a anuim, bíró uram, mind. Hatan vannak. Vallassa ki őket, vallassa ki. Majd ők megfelelnek . . .

BÉKEBIRÓ: Csillapodjék Luneau asszony, csillapodjék és válaszoljon higgadtan. Mily okokból vonja kétségbe azt, hogy ez az ember az ön gyerekének apja?

LUNEAU ASSZONY: Mily okokból? Száz, kétszáz, ezer, tizezer, millió és még több okból. Mert azután, hogy neki az ajánlatot tettem, hogy száz frankot adok neki, megtudtam, engedelmével legyen mondva bíró ur, hogy ő egy tehetetlen, hogy a gyerekei nem tőle valók, egyetlen egy se.

HIPPOLYTE (*nyugodtan*): Ez hazugság!

LUNEAU ASSZONY (*elkeseredetten*): Hazugság? Hazugság? Ez már sok! Bizonyosság rá, hogy a felesége mindenkivel összeszűrte a levelet, mondom önnek, mindenkivel. Itt vannak a tanuim, békebíró ur. Vallassa ki őket.

HIPPOLYTE (*hidegen*): Ez hazugság!

LUNEAU ASSZONY: Ez már sok! Hát a vörösek, azok is tőled valók, a vörösek?

BÉKEBIRÓ: Semmi személyeskedés, kérem önöket, különben kénytelen leszek szigoruan eljárni.

LUNEAU ASSZONY: Tehát amint kételkedni kezdtem az ő tehetségében, mondtam magamban, ahogy mondják, hogy kettő több egynél és elmondtam az ügyemet Césaire Lepic-nek, a tanumnak itt e, aki azt mondta nekem: „Rendelkezésére állok, Luneau asszonyság“ és megígérte közreműködését, ha Hippolyte-nek esetleg nem sikerül. Minthogy a többi tanuk is tudták, hogy biztosítani akarom magamat, biztos, hogy száz is akadt volna, ha akarom, bíró uram.

Ez a nagy itt, Lucas Chandelier, megesküdött, hogy ostobaság lenne száz frankot adni Hippolyte Lacournak, merthogy ő se csinálta jobban a dolgát, mint a többiek, akik pedig semmit se követeltek.

HIPPOLYTE: Akkor nem kellett volna megígérni. Én álltam az alku, bíró uram. Bennem senki se csalódik: amit én vállalok, azt vállalom.

LUNEAU ASSZONY (*magánkivül*): Száz frank! Száz frank! Száz frank ezért, te csaló! Ezek itt semmit se kértek tőlem, semmit. Itt vannak e, itt — hatan. Vallassa ki őket békebíró uram, majd megfelelnek ők, majd megfelelnek. (*Hippolyte-hez*) Hát cáföld meg őket, te csaló, ha nem akarod elismerni őket! Hatan vannak, de lehetnének százan, ezren, amennyit csak akartam volna — semmiért, te csaló!

HIPPOLYTE: Mér nem mingyárt százezren! . . .

LUNEAU ASSZONY: Igenis, százezren, csak akarnom kellett volna . . .

HIPPOLYTE: Én azért éppenugy megtettem a kötelességemet, ez nem változtat az egyességünkön.

LUNEAU ASSZONY (*két kezével verve a hasát*):
Hát bizonyítsd, bizonyítsd, bizonyítsd be, te csaló.
Szeretném látni!

HIPPOLYTE (*nyugodtan*): Én is számitok annyit, mint egy másik. Mégis csak megígérte nekem a száz frankot. Nem kellet volna magának mindenkit segítségül hini. Ez nem változtat semmit a dolgon. Magam is megtettem volna.

LUNEAU ASSZONY: Nem igaz! te csaló! kérdezze csak ki a tanuimat, békebiró uram. Majd ők megfelelnek.

A békebiró fölszólítja a tanukat. Hatan vannak, pirosak, mint a pipacs, karjukat lógatják és megvannak ijedve.

BÉKEBIRÓ: Lucas Chandelier, beismeri-e, hogy ön légyen az apja Luneau asszony születendő gyermekének?

LUCAS CHANDELIER: Igen, uram.

BÉKEBIRÓ: Célestin-Pierre Sidoine, beismeri-e, hogy ön légyen az apja Luneau asszony születendő gyermekének?

CÉLESTIN-PIERRE SIDOINE: Igen, uram.

(*A négy másik tanu ugyanily értelemben válaszol*).

A békebiró, rövid meggondolás után, ekképen ítél:

„Tekintettel arra, hogy midőn Hippolyte Lacour jogosan tartja magát Luneau asszony kérdéses gyereke apjául, ugyanakkor nevezettek, ugymint Lucas Chandelier, stb., stb. . . . éppoly, ha nem nagyobb joggal tarthatnak igényt ugyanezen apaságra;

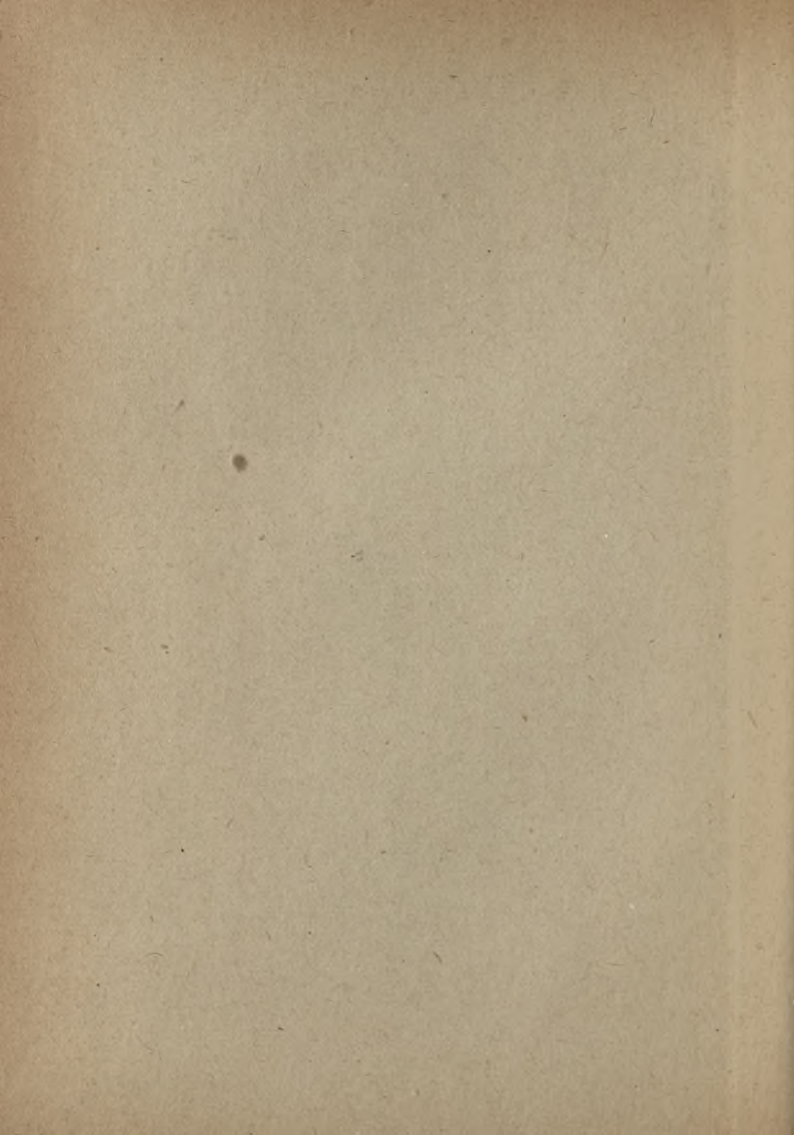
„Tekintettel azonban arra, hogy Luneau asszony mindenekelőtt is Hippolyte Lacour közreműködését

kérte a követelt és megígért száz frank díjazás ellenében;

„Tekintettel mégis arra, hogy midőn Lacour ur szavahihetősége elismertetik, vitatható azon joga, hogy ilynemű kötelezettségeket ő magára vállalhasson, miután nevezett panaszos házasember és törvény kötelezi, hogy törvényes feleségéhez hű maradjon;

„Tekintettel továbbá arra, stb., . . . stb. . . .

„Luneau asszony Hippolyte Lacour javára idővesztés és szokatlan módon való elidegenesítés címén huszonöt frank kártérítés fizetésére köteleztetik.“



A BÖLCS

Baron de Vaux-nak.

Bléroty gyermekkori barátom, legkedvesebb pajtásom volt; semmi titkunk se volt egymás előtt. A szív és a lélek mélységes barátsága, testvéries bensőség, egymásban való teljes megbizás kötöttek össze bennünket. A legtitkosabb gondolatait is elmondta nekem, még azokat a legapróbb lelkiismereti dolgokat is, miket majdnem magának se mer megvallani az ember. Én szintugy vonzódtam ő hozzá.

Minden szerelmi dolgába be voltam avatva, csakugy mint ő az enyémebbe.

Amikor közölte velem, hogy nősülni készül, ugy ért ez, mint egy árulás. Éreztem, hogy vége ennek a szívből jövő, hatalmas vonzalomnak, mely egyesített bennünket. Közénk állt a felesége. A szoros együttélés, ha nem szeretik is már egymást, valami bünrészességet, rejtelmes együvé tartozást teremt két lény között. Férj és feleség titkos szövetségeseikként zárkóznak el mindenki mástól. De bármilyen szoros is a kötelék, melyet a házastársi csókok bogoztak, egyszerre meglazul azon a napon, midőn a feleségnek szeretője lesz.

Mintha tegnap történt volna, oly tisztán emlékszem Bléroty nősülésének szertartásaira. A házassági szerződés megkötésénél nem akartam jelen lenni —

nem szeretek ilyen eseteknél szerepelni — csupán az anyakönyvvezetőnél és a templomban jelentem meg.

Neje, kit eddig nem is ismertem, magas, szőke lányka volt, kissé sovány de csinos, világos szemekkel és hajjal, fehér arcbőrrel és kezekkel. Kissé ringó járása volt, mintha egy bárka vitte volna. Közeledtével, mintha csupa kecses meghajlásokat végzett volna.

Blérot nagyon szerelmesnek látszott. Mindig csak őt nézte és éreztem, hogy mily szertelen vágy remeg benne e nő iránt.

Pár nap múlva meglátogattam őket. Így szólt hozzám: „Te nem is képzeled mily boldog vagyok. Örültem szeretem. Különben ő . . . ő . . .“ Nem fejezte be a mondatot, hanem két ujját a szájához emelte s oly mozdulatot tett, ami azt jelentette hogy: isteni, fölséges, tökéletes, meg tudom is én mi.

Nevetve kérdeztem: „Még ennél is több?“

— Amilyet csak álmodni lehet! felelte ő.

Bemutatta. Elragadó volt, rögtön legnagyobb barátsággal fogadott s azt mondta, hogy házukat tekintsem a magaménak. De én jól éreztem, hogy Blérot már nem az enyém. Benső barátságunk egyszeribe megszakadt. Alig tudtunk mondani egymásnak valamit.

Elbucsuztam tőlük. Keletre utaztam. Oroszországon, Németországon, Svédországon és Hollandián keresztül tértem vissza.

Másfélévi távollét után jöttem csak meg Párisba.

Megérkezésem után másnapon, amint a boulevardon bolyongtam, hogy Páris levegőjét élvezzem,

egy embert láttam felém jönni: egy nagyon sápadt, beesett arcu embert, ki Blérot-hoz hasonlított, már a mennyire egy sorvadó hasonlithat egy jól táplált, piros fickóhoz. Meglepődve és nyugtalanul néztem rá és kérdeztem magamban: „Ő lenne az?” Meglátott, elkiáltotta magát és kitérte a karját. Én is az enyémet és ott a boulevard szemelättára átöleltük egymást.

Miután néhányszor föl s alá sétáltunk a Drouot-utcától a Vaudeville-ig s mielőtt elváltunk volna egymástól, mert ugylátszott máris kifárasztotta a járás, így szóltam hozzá: „Te nem vagy valami jó színben. Beteg vagy?” Azt felelte: „Igen, nem vagyok valami jól.”

Olyan ember benyomását keltette, kinek már nem sok éve van hátra és a baráti ragaszkodás valóságos zuhataga áradt a szivemből e régi, oly drága s egyetlen igaz barátom iránt. Megszorítottam a kezét.

— De hát mi lelt téged? Valami bajod van?

— Nincs, csak kissé fáradt vagyok. Semmi az egész.

— Mit mond az orvosod?

— Azt mondja, vérszegény vagyok és vasat meg nyershust rendelt.

Gyanu cikázott át elmémem és kérdeztem:

— Boldog vagy?

— Igen, nagyon boldog.

— Teljesen boldog?

— Teljesen.

— Nőd? . . .

— Elragadó. Jobban szeretem, mint valaha.

De észrevettem, hogy elpirult. Zavartnak látszott, mintha újabb kérdésektől félne. Karonragadtam, becipeltem egy ilyenkor üres kávéházba, erővel leültettem és jól a szemé közé nézve, mondtam:

— Lássuk csak öregem, mondd meg nekem az igazságot.

Dadogott: „De nincs egyáltalán mit mondanom.“

Szilárd hangon folytattam: „Nem igaz. Te beteg vagy, bizonyára a szived beteg és senkinek se mered elmondani a titkodat. Valami bubánat rágódik tebened. De nekem csak elmondod. Van időm, mondjad.“

Megint elpirult és fejét forgatva hebegte: „Ostobaság . . . de én . . . én . . .“

Hogy elhallgatott, folytattam: „Na mondd csak, mondd.“ Ekkor, mintha egy kínzó gondolatot, melyet még magának se vallott be, vetett volna ki magából, hirtelen így szólt:

— Mert olyan feleségem van, aki megöl . . . ez az.

Nem értettem. — „Boldogtalanná tesz? Szenvedést okoz nappal és éjszaka? De hogyan? Miként?“

Halk hangon mormogta, mintha bünt vallott volna meg:

— Nem . . . tulságosan szeretem.

Egy szavam se volt e brutális vallomásra. Aztán nevetésvágyam támadt s csak kis idő múlva tudtam válaszolni.

— Dehát, én úgy gondolom . . . hogy talán . . . nem kellene annyira szeretned.

Megint nagyon elsápadt. Végre rászánta magát, hogy teljes nyíltszívűséggel beszél velem, mint régen:

— Nem. Nem vagyok rá képes. És meghalok. Tu-

dom. Meghalok. El fogok pusztulni. És úgy félek. Bizonyos napokon, mint ma is, úgy vágyom elhagyni, örökre elmenni, el a világ végére, hogy még élhessek, sokáig élhessek. S aztán, ha jön az est, magam ellenére, kis léptekkel, gyötrődő lélekkel mégis csak hazafelé tartok. Lassan megyek föl a lépcsőn. Becsöngetek. Ő otthon van, egy karosszékben ül s azt mondja: „Mily későn jössz!” Megcsókolom. Aztán asztalhoz ülünk. Étkezés alatt minduntalan azon jár az eszem: „Ebéd után elmegyek, vonatra ülök és elutazom valamerre.” De mikor visszamegyünk a szalónba, oly fáradtnak érzem magamat, hogy még csak fölállni sincs bátorságom. Ott maradok. És aztán . . . aztán . . . mindig elbukom . . .

Nem tudtam megállani, hogy ismét ne nevessek. Ő meglátta s újra kezdte: „Te kinevetsz, de mondhatom neked, hogy rettenetes ez.”

— Miért nem mondod meg ezt a feleségednek? mondtam neki. Csak nem olyan szörnyeteg, hogy meg ne értse.

Vonogatta a vállait: „Ó! te csak beszélsz a kedvedre. Nem szólok neki, mert ismerem a természetét. Nem hallottad még mondani bizonyos asszonyokról: „Már a harmadik férjénél tart?” S te ezen neveltél ugy-e, éppugy, mint az imént. Pedig ez igaz. Mit csináljak? Se ő, se én nem vagyok hibás. Ő ilyen, mert ilyennek alkotta a természet. Messalina-természete van neki, kedvesem. Ő nem is sejti ezt, de én jól tudom — s ez csak az én bajom! Bájos, kedves, gyöngéd ő s egész természetesnek és éppen nem tartja soknak a mi édelgéseinket, melyek kimerítenek, meg-

ölnek engem. Olyan ő mint egy ártatlan iskoláslány. És ártatlan is a szegény gyermek.

„Ő! minden este elhatározom magamat. Gondold meg, a halálba visz. De csak egy tekintete kell, egy olyan tekintete, melyből ajkainak féktelen vágyát olvasom ki, rögtön elbukom. ‚Ez lesz az utolsó, nem kell több ezekből a halálos csókokból,‘ mondogatom. És azután, mikor ismét gyöngé voltam, mint ma is, kimegyek, céltalanul csatangolok, a halálomra gondolva s mondogatva, hogy: elvesztem, végem van.

„Lelkem oly lesujtott, oly beteg, hogy tegnap már a temetőbe mentem ki. Elnéztem a sirokat, melyek mint a dominókockák sorakoznak egymásután. És elgondoltam: ‚Nemsokára én is itt leszek.‘ Kemény elhatározással tértem haza, hogy megmondjam neki, hogy beteg vagyok, hogy szököm mellőle — de nem voltam rá képes.

„Ő! te nem tudod mi ez. Kérdezz meg egy dohányost, kit a nikotin megmérgez, le tudna-e mondani gyönyörtadó és halálos szenvedélyéről. Azt mondaná, hogy százszor is próbálta, de nem sikerült neki és hozzátenné: ‚Nem bánom, inkább meghalok.‘ Én is éppígy vagyok. Ha egy ilyen szenvedély, vagy egy ilyen bűn kerített valakit hatalmába, sohse szabadul az a karmai közül.“

Fölállt és a kezét nyujtotta. Irtózatoss harag futott el, gyűlöletes harag ez ellen az asszony ellen, egyáltalán a nő ellen, ez öntudatlan, elragadó, rettentő lény ellen. Ő gombolta a felöltőjét, menni készült és én az arcába dobtam kegyetlenül: „A teremtésit,

szerezz hát neki szeretőket, semhogy így elpusztulni hagyd magadat!”

Megint csak vonogatta a vállait és semmit se válaszolva távozott.

Félévig nem láttam. Minden reggel a gyászejtését vártam róla. De nem akartam a lábamat betenni hozzá, ama komplikált ellenszenvnek fogadva szót, melyet felesége és ő iránta érzett megvetésem, haragom, méltatlankodásom, ezer különféle érzésem szitott.

Egy szép tavaszi napon a Champs-Élysées-n sétáltam. Oly langyos délután volt, mely titkos örömet bizserget bennünk, csillogóvá teszi szemünket és hatalmas életörömmel tölt meg bennünket. Valaki vállamra ütött. Megfordulok: ő volt, ő, kicsattanó, jó színben, egészségesen, pirosan, meghizva, megerősödvé.

Mindkét kezét nyujtotta, csak úgy ragyogott örömeiben és kiáltotta: „Hát itt vagy, te szökevény?”

Én elképedve néztem rá: „Igen . . . igen. Teringtét, fogadd üdvözetemet. Ugyancsak megváltoztál félév óta.”

Fülig elpirult és tettetett nevetéssel mondta:
— Hát csak él az ember ahogy tud.

Én makacsul szemügyrevettem, ami láthatóan zavarba hozta. „Na . . . uglátom . . . te meggyógyultál?” mondtam neki.

Szaporán dadogta: „Igen, tökéletesen. Köszönöm.” Aztán megváltoztatta a hangját: „De mily szerencsés vagyok, hogy veled találkozhattam, öregem! Na, most aztán többször is látjuk majd egymást, remélem?”

De én nem engedtem eltereltetni gondolataimat,

kiváncsi voltam és kérdeztem: „Mondd csak, emlékszel arra a vallomásodra, melyet fél éve tettél nekem . . . hát . . . hát . . . most már erőt tudsz venni magadon?“

Hebegve mondta: „Tegyünk úgy, mintha semmit se mondtam volna és hagyj békében. De tudod, most elcsiptelek és nem eresztelek el. Hozzám jössz ebédre.“

Bolond vágyam támadt hirtelen, hogy megnézzem otthonát és megértsem a dolgot: tehát elfogadtam.

Két óra múlva nála voltunk.

Felesége nagyon kedvesen fogadott. Egyszerűen, imádásraméltó naivan és finoman viselkedett. Egészen elkápráztatott. Keskeny kezei, arca, nyaka fölséges fehérségűek voltak, meglátszott rajtuk és egész testén a nemes származás. És még mindig olyan ringó volt a járása, mint egy bárkáé, mintha minden lépésénél könnyedén hajlongana.

René testvériesen megcsókolta a homlokát és kérdezte: „Lucien nem jött még meg?“

Halk, tiszta hangon válaszolta:

— Még nincs itt, barátom. Tudod, hogy mindig késni szokott.

Megszólalt a csengő. Egy magas, nagyon barna arcbőrű fiatalember jelent meg, szakállas és erős, mint egy modern Herkules. Bemutattak bennünket egymásnak. Lucien Delabarre-nak hívták.

René és ő erélyesen kezet szorítottak. És asztalhoz ültünk. Az ebéd nagyszerű volt, csupa vidámság. Renéből csak úgy dült a szó, bizalmasan, meghittenséggel beszélt hozzám, mint régente és egyre így szólított:

„Tudod öregem. Mondd csak öregem. Lásd öregem.“ — Aztán egyszerre csak fölkiáltott: „Te nem is képzeled, mennyire örülök, hogy ismét láthatlak. Azt hiszem, hogy ujjászülettem.“

Ránéztem a feleségére és a másokra. Tökéletes korrektséggel viselkedtek. Néhányszor mégis úgy tűnt föl, mintha gyorsan és lopva egymásra pillantanának.

Mikor vége volt az ebédnek, René feleségéhez fordult és így szólt: „Kedves barátnőm, megint megeltem Pierre-t és most magammal cipelem, a boulevardra megyünk beszélgetni, mint régen. Megbocsátod ugy-e nekünk ezt a kis kihágást. Hisz veled lesz különben Delabarre ur.“

Az asszonyka mosolygott és kezét nyujtva nekem, mondta: „Aztán ne foglalja le nagyon sokáig.“

Na és kart karba öltve az utcán jártunk már és én mindenáron ki akartam ugratni a nyulat a bokorból: „Lássuk csak, hát mi történt? Beszélj?“ . . . De ő egy nyugodt ember dörmögő hangján, kit ok nélkül ki akarnak hozni a sodrából, hirtelen elvágta a szavamat: „Ugyan! öreg, hagyj békén a te kérdéseiddel!“ Aztán, mintha magának beszélne, az oly ember meggyőződéses hangján, ki bölcs elhatározásra szánta el magát, félhalkan mondta: „Végre is örült számárság lett volna tönkretételnem magamat!“

Nem szóltam rá semmit. Gyorsan jártunk és fecsegni kezdtünk. Egyszerre csak azt sugta a fülembe: — Te, nem mennénk el a lányokhoz?

Szívből elnevettem magamat: „Ahogy akarod. Gyerünk, öregem.“

AZ ESERNYŐ

Camille Oudinot-nak.

Oreille asszony takarékos volt. A garast is megbecsülte és a szigorú elvek egész seregével rendelkezett, hogy miként lehet megsokszorozni a pénzt. Szolgálójának ugyancsak meggyűlt a baja vele, ha a konyhapénzből csak egy fillért is félretett. Oreille ur is nagyon kimérten kapta a zsebpénzét. Mégis elég jól éltek, mert gyerekük nem volt. Ám Oreille asszonynak valósággal fájdalmat okozott, ha egy ezüstpénzt ki kellett adnia. A szívét szaggatta ez és ha egy szükséges s igazán elodázhatatlan kiadása volt, olyankor mindig nagyon rosszul aludt.

Oreille minduntalan mondogatta feleségének:

— Egy kicsit bőkezűbb lehetnél, hisz a jövedelmünket se költjük el egészen.

Az asszony így felelt:

— Az ember sose tudhatja, mi következik. Jobb a több, mint a kevés.

Negyvenéves, ürge, kissé ráncosarcu, tiszta és gyakran zsörtölődő, apró kis asszony volt.

Férje minduntalan kesergett, hogy oly rövidre fogja s bizonyos dolgokban fölötte kínos volt neki ez, mert hiúságát sértette.

Hivatalnok volt a hadügyminisztériumban s csak felesége határozott kívánságára maradt meg a hivata-

lában, hogy növeljék a jövedelmet, mit el se tudtak költeni.

Ilyenformán már két éve mindig egy agyonfoltozott esernyővel járt a hivatalába, amin nagyokat nevettek kartársai. Végre is meguntta ezt a sok izetlenséget és követelte, hogy vegyen neki Oreille asszony egy új esernyőt. Vett is neki egyet nyolc frank ötvenért egy olcsó esernyőüzletben. Amint hivatalnoktársai meglátták ezt a tárgyat, mely tucats cikk Párisban, újra elkezdtek tréfáikat és Oreille-t ez módfölött bántotta. Az esernyő semmit sem ért. Három hónap mulva használni se lehetett már és az egész minisztérium ezen nevetett. Még éneket is gyártottak róla, melyet későn-korán, a padlástól a pincéig lehetett hallani az óriási épületben.

Oreille elkeseredett és azt követelte, hogy vegyen a felesége neki egy új esernyőt, jó nagyot, finom selyemből, husz frankért és hozza el a fizetési-bárcát is róla.

Az asszony vett egyet tizennyolc frankért és fölindulásában egészen nekipirosodva nyujtotta át élete párjának e szavakkal:

— Aztán eltartson ám legalább öt esztendeig.

Oreille valóságos diadalt aratott a hivatalban.

Mikor este megjött, felesége nyugtalan tekintetet vetett az esernyőre s így szólt férjéhez:

— Ne szorítsd össze az esernyődöt, mert ki fog törni a selyem. Jól vigyázz rá, mert nem egyhamar veszek neked másikat.

Ezzel kézbefogta az esernyőt, kigombolta az átkötőjét és megrázta, hogy a ráncok kisimuljanak. De

hirtelen majdnem hanyattvágódott. Egy kerek lyuk, akkora mint egy fillér, meredt rá az esernyő belsejéből. Szivarral égették ki.

— Mi ez? — dadogta.

Férje oda se nézett s legnagyobb nyugalommal kérdezte:

— Mi? Mi ez? Mit mondtál?

A méreg már majd megette az asszonyt és csak dadogni tudott:

— Te . . . Te . . . kiégetted az esernyődet . . . De te . . . te meg vagy örülve! . . . Te tönkreteszél bennünket! . . .

Férje érezte, hogy elsápad és megfordult:

— Mit mondasz?

— Azt mondom, hogy kiégetted az esernyődet. Nézd csak meg! . . .

S mintha párviadalra akarna kelni vele, hirtelen az orra alá tartotta a kis kiégetett lyukat.

Oreille-nek a szava is elállt a nagy csapás láttán és alig tudta kinyögni:

— Mi, mi . . . mi az? Én nem tudom, én semmit se csináltam vele, esküszöm neked. Én nem tudom mi történt evvel az esernyővel!

Az asszony most már kiabált:

— Fogadok, hogy valami tréfát csináltál vele a hivatalodban, talán bűvészkedtél vele, kinyitogattad.

A férj felelte:

— Éppen csak egyszer nyitottam ki, hogy megmutassam, milyen szép. Ennyi az egész, esküszöm neked!

De az asszony toporzékolt dühében és olyan családi jelenetet rendezett, amely félelmebbé teszi a családi otthont egy békés ember számára a harcmezőnél is, mely fölött a golyók süvöltenek.

Kivágott aztán egy darabkát a régi esernyőből, mely egészen más színü volt, megfoltozta vele az ujat és másnap Oreille nagy alázatosan távozott a helyreállított alkalmatossággal. Betette a szekrényébe és épp úgy nem gondolt rá többet, mint egy rossz emlékre.

De este alig hogy megérkezett, az asszony kiragadta keze közül az esernyőt, kifeszítette, hogy lássa az állapotát és a földbe gyökereztek a lábai a rettenetes kár láttán. Tele volt kis lyukakkal, melyek nyilvánvalóan égéstől származtak, mintha egy pipa égő hamuját dobták volna rája. Oda volt biz', oda, nem lehetett rajta segíteni.

Szó nélkül vizsgálgatta, mert annyira föl volt háborodva, hogy egy hang se jött ki a torkán. A férj is nézte a nagy kárt és egészen megrémült, elbutult, megdöbbsent.

Aztán egymásra néztek, a férj lesütötte a szemét, az asszony pedig a fejéhez vágta az elrontott kelléket s miután a szava is megjött határtalan dühében, elkezdett kiabálni:

— Te gazember! te gazember! Készakarva csináltad! De megfizetsz ezért! Sose veszek neked...

És a jelenet újra kezdődött. Egy órai förgeteg után végre a férj is szóhoz jutott. Esküdözött, hogy semmit se tud az egész dologról, hogy csakis rosszakarattól vagy boszúból tehette valaki.

Csöngetés hangzott a megmentésére. Egy barátja érkezett, ki ebédre volt hivatalos.

Oreille asszony előadta neki az esetet. Hogy új esernyőt vegyen, arról szó sincs, abból ugyan nem eszik az ura.

A barát okosan érvelt:

— De asszonyom, akkor tönkreteszi a ruháit, azok pedig mindenestre többet érnek.

Az apró asszony még mindig dühösen válaszolta:

— Hát akkor vigye el azt, amit a szolgáló használ, én ugyan nem veszek neki egy újat, selyemből.

Erre Oreille fölháborodott:

— Akkor én meg leköszönök. De a minisztériumba nem fogok járni konyhaesernyővel.

Barátja közbeszólt:

— Huzattasd be, nem kerül az sokba.

Oreille asszony kétségbeesve dadogta:

— Legalább is nyolc frankba kerül a behuzatás. Nyolc meg tizennyolc az huszonhat! Huszonhat frank egy esernyőért, hisz ez örültség!

Oreille barátjának, ki szegény polgársorban lévő ember volt, eszméje támadt:

— Fizetessék meg a biztosító társasággal. A társaság megtéríti az elégett tárgyak értékét, föltéve ha a kár a lakásukban esett meg.

Erre a tanácsra a pöttön asszony egyszerre elcsöndesedett és pár percnyi gondolkodás után azt mondta férjének:

— Holnap, mielőtt a minisztériumba mégy, eredj el a Hazaihoz, állapítsd meg esernyőd állapotát és követelj kártérítést.

Oreille ur fölhorkant:

— Azt már nem teszem! Tizennyolc frank elveszett és pont. Ebbe még nem halunk bele.

És másnap bottal ment az utcára. Szerencséjére szép idő volt.

Mikor Oreille asszony magára maradt a lakásban, sehogyse tudott megvigasztalódni tizennyolc frankja elvesztésén. Az esernyő ott hevert az ebédlőasztalon és ő csak ott forgolódott körülötte és nem tudott elhatározásra jutni.

A biztosító társaság minduntalan eszébe jutott, de nem mert az ottlévő urak gunyolódó tekintetével szembeállni, mert fél az idegen emberektől, mindjárt irult-pirult és legnagyobb zavarba jött, ha ismeretlen emberekkel kellett beszélnie.

A tizennyolc frank elvesztése azonban úgy fájt neki, mint egy seb. Nem akart rágondolni, de mégis minduntalan eszébe jutott és kegyetlenül kinozta a veszteség. Mit csináljon már most? Teltek az órák és semmire se határozta el magát. Aztán egyszerre csak, mint a gyávák, kik egyszeribe hőskké válnak, eltökélte magát:

— Elmegyek, majd aztán meglátjuk, mit tegyek!

Ám, hogy könnyebben lehessen bizonyítani, olyan állapotba kellett hoznia az esernyőt, hogy tökéletes legyen a pusztulás. Meggyújtott egy gyujtót és a rugók közt tenyéryi nagy lyukat égetett ki: aztán gondosan összecsavarta a selymet, ami még megmaradt, összeszorította a gummi-átkötővel, magára

vette kendőjét és kalapját és szapora léptekkel ment a Rivoli-utcába, a biztosító társasághoz.

De minél inkább közeledett hozzá, annál inkább lassította a lépteit. Mit mondjon? Mit fognak neki felelni? Nézegette a házszámokat. A huszonnyolcadiknál tartott. Na, hiszen van ideje még gondolkodni! Mindig lassabban és lassabban ment. Egyszerre csak összerázkódott. Itt a kapu, fölötte a ragyogó, aranyos fölírás: „Hazai Biztosító Intézet.“ — Már! Aggódva, szégyenkezve állt meg egy pillanatig, tovább ment, megint visszajött, aztán megint továbbment s megint csak visszajött.

Végre ekkép szólt magában:

— Be kell mennem mégis. Jobb előbb, mint utóbb.

De, amint a házba belépett, észrevette, hogy ver a szive.

Egy nagy terembe nyitott be, melyben köröskörül kis ablakok voltak és minden egyes ablak mögött egy emberfejet látott, míg a test rácsozat mögött veszett el.

Egy iratokat vivő ur tartott feléje. Megállt és félénk, halk hangon kérdezte tőle:

— Bocsánat, uram, meg tudná mondani, hol kapok kártérítést elégett tárgyakért?

A hivatalnok hangosan válaszolta:

— Első emelet, balra, tűzkárosztály.

Ez a szó még jobban megfélemlítette az asszonyt és már szökni szeretett volna, egy szót se mondani s veszni hagyni a tizennyolc frankot. De amint erre az összegre rágondolt, némi bátorság szállta meg újra

és lihegve ment föl a lépcsőn, meg-megállva minden lépcsőfokon.

Az első emeleten meglátott egy ajtót és bekopogtatott. Egy tiszta hang kiáltotta:

— Szabad!

Belépett és egy nagy teremben találta magát, melyben három rendjeles, ünnepélyes ur állva társalgott.

Az egyik megkérdezte tőle:

— Mit kíván, asszonyom?

Elfelejtette a mondanivalóját s csak ötölt-hatolt:

— Azért jöttem . . . azért jöttem . . . hogy . . . a tüzkárt . . .

Az uriember udvariasan egy székre mutatott:

— Kérem, legyen szives helyet foglalni, egy perc alatt rendelkezésére állok.

És a két másikhoz fordulva folytatta a tárgyalást.

— A Társaság, uraim, nem érzi magát kötelezettnek többet fizetni önöknek négyszázezer franknál. Mi nem ismerhetjük el az önök követelését, hogy százezer frankkal többet fizessünk. Különben is a becslés . . .

Az egyik félbeszakította:

— Elég, uram, a bíróság majd határoz. Mi távozhatunk.

És többszörös szertartásos hajlongás után eltávoztak.

Ó! ha bátorsága lett volna velük együtt elmenni, megtette volna, szökött volna és hadd vesszen minden! De meg tudta volna tenni? Az uriember visszajött és meghajtotta magát:

— Miben lehetek szolgálatára, asszonyom?

Kinosan dadogta:

— Azért jöttem . . . ezért e.

Az igazgató naiv csodálkozással nézett le a tárgyra, melyet az asszony a kezében tartott.

Az asszony remegő kezekkel próbálta kigombolni az átkötőt. Némi erőlködés után sikerült ez és hirtelen szétnyitotta az esernyő rongyokkal takart vázát.

A férfi résztvevő hangon mondta:

— Ugylátom, jól tönkrement.

Az asszony habozva felelte:

— Tizennyolc frankomba került.

A férfi elcsodálkozott:

— Igazán! Annyiba?

— Igen. Nagyon szép volt. A régi állapotát szeretném megállapíttatni.

— Helyes. Látom. Helyes. De nem értem, mennyiben tartozik ez én reám.

Nyugtalanság fogta el az asszonyt. Talán ez a társaság nem is fizet ilyen kis tárgyakért és azt mondta:

— De . . . hisz el van égve . . .

Az uriember ráhagyta:

— Látom, látom.

Az asszonymak tátva maradt a szája és nem tudott többet mondani. Aztán egyszerre csak eszébe jutott a mondanivalója és hadarta:

— Én Oreille-né vagyok. Biztosítva vagyunk a Hazainál és azért jöttem, hogy a kárunkat megtérítsék.

Attól való féltében, hogy kereken elutasítják, gyorsan még hozzá tette:

— Csak az volna a kérésem, hogy újra behuzassák. Az igazgató zavartan mondta:

— De . . . asszonyom . . . mi nem vagyunk esernyőkereskedők. Mi nem vállalhatunk efféle javításokat.

Az apró asszony érezte, hogy megjön a bátorsága. Harcolnia kell. Jó, hát harcol! Már nem félt; azt mondta:

— Én csak a javítás díját kérem, a javítás már aztán az én gondom.

Az uriember egész zavartnak látszott:

— Valóban, asszonyom, csekélység az egész. Ilyen kicsiségekért nem is kérnek tőlünk soha kártérítést. Beláthatja, hogy az olyan kis tárgyak értékét, mint zsebkendő, keztyű, söprű, harisnya, melyek naponta ki vannak téve a tűz martalékául, mi nem téríthetjük meg.

Az asszony elvörösödött, a harag fölgyülemlett benne:

— De uram, most december közepén kályhatűz volt nálunk, ami legalább is ötszáz frank kárt okozott nekünk és Oreille semmit se követelt a társaságtól, jogos hát, hogy most megfizessék nekem ezt az esernyőt!

Az igazgató sejtette, hogy ez hazugság és mosolyogva mondta:

— Engedje meg, asszonyom, nagyon csodálatos, hogy mikor Oreille ur semmit se követelt ötszáz frankra rugó káráért, ön hozzánk jön egy esernyőjavításért, ami öt vagy hat frankba kerül.

Az asszony nem zavartatta magát:

— Bocsánat uram, az ötszáz franknyi kár Oreille ur erszényét illeti, míg a tizenennyolc franknyi kárt Oreille asszony erszénye bánja, ami pedig nem egy és ugyanazon dolog.

Az igazgató látta, hogy nem szabadul az asszonytól és hogy az egész napja elvész, azért megadással mondta:

— Mondja el hát, hogyan történt a baleset.

Az asszony érezte, hogy győzött s kezdte mesélni:

— Így történt uram: az előszobában egy bronztárgy van, melybe az esernyőket és botokat helyezzük. Amint legutóbb is megjöttem, ezt az esernyőt is abba tettem. Még meg kell mondanom, hogy a tetején egy bronzlap van, amely arravaló, hogy odategye az ember a gyertyát, meg a gyujtótartót. Kinyujtom a karomat és kiveszek négy szál gyujtót. Végighuzom az elsőt, nem gyullad meg, végighuzom a másodikat, meggyullad, de mindjárt el is alszik. Végighuzom a harmadikat — azzal is csak így járok.

Az igazgató félbeszakította, hogy egy tréfát eressen meg:

— Kincstári gyujtók voltak talán?

Az asszony nem értette el és folytatta:

— Lehet. Mindég úgy van, hogy a negyedik fog tüzet. Meggyujtottam a gyertyámat. Aztán bementem a szobámba, hogy majd lefekszem. De negyedóra mulva éreztem, hogy ég valami. Nagyon félek a tűztől. Ó! ha nálunk tűziveszedelem támadna, nem az én hibámon mulnék! Különösen a kandallótűz óta, melyről beszéltem, nagyon vigyázok. Fölkelek tehát, kimegyek, kutatok, szaglászok mindenfelé, mint a

vadászkutya és végre rájövök, hogy az esernyőm ég. Valószínűen egy gyújtó esett bele. Láthatja, milyen állapotban van . . .

Az igazgató félbeszakította:

— Mennyire becsüli a kárt?

Az asszony nem szólt mindjárt, mert nem merte kimondani az összeget. De gavallér akart lenni s szólt:

— Csináltassa meg ön. Teljesen önre bízom.

Az igazgató ellenkezett:

— Nem, asszonyom, ezt nem vállalhatom. Mondja meg mennyit — követel.

— De . . . én azt hiszem . . . lássa, uram, én nem akarok nyerni önön, én . . . egyezzünk ki. Én elviszem az esernyőt egy esernyőüzletbe, ahol behúzzák jó selyemmel, tartós selyemmel és majd elhozom a számlát. Jó lesz így?

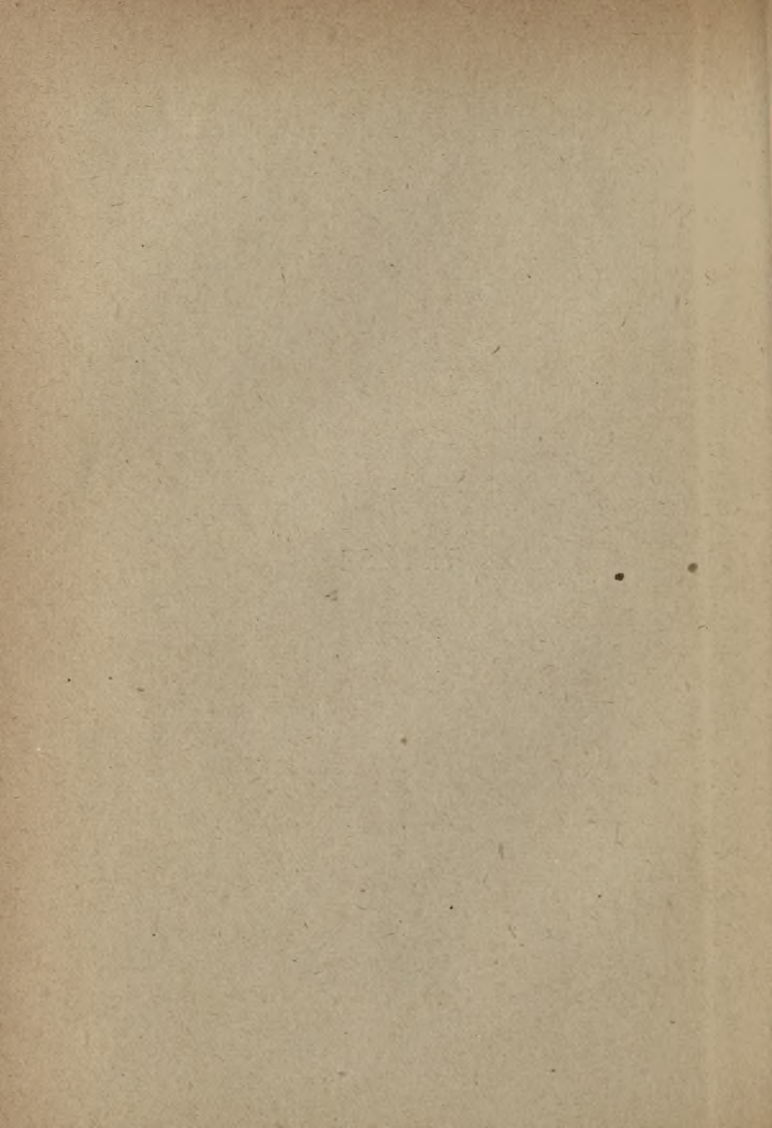
— Helyes, asszonyom, rendben van. Itt van egy utalvány a pénztárhoz, ahol majd ki fogják önnek utalni a kiadását.

És egy kártyát nyújtott át Oreille asszonynak, aki elkapta azt, aztán fölállt, megköszönte és nagy sietve kiment, attól való féltében, hogy az igazgató még mást gondol.

Vidáman lépegetett az utcán és egy elegáns esernyőüzletet keresett. Mikor egy előkelő üzletre akadt, bement oda és szilárd hangon mondta:

— Ezt az esernyőt kérem behúzni selyemmel, nagyon finom selyemmel. A legfinomabb anyagot kérem hozzá. Ár nem határoz.

A RETESZ



Raoul Denisane-nak.

Az asztal körül ülők előtt a négy pohár félig még tele volt, mi rendszerint annak a jele, hogy a résztvevők beteltek. Beszéltek, de nem hallgatták meg a feleleteket, mert mindenki csak magával tördött és a beszéd egyre hangosabbá, a taglejtések élénkebbekké, a szemek csillogóbbakká váltak.

Legényvacsorát rendeztek megcsontosodott agglegények. Husz évvel ezelőtt alapították ezeket a rendszeres vacsorákat, melyeket „Vén fiúk estéjé”-nek kereszteltek el. Akkoriban tizennégyen voltak ők, kik szilárdan elhatározták, hogy sohse nőszülnek meg. Most már csak négy volt belőlük. Három meghalt, hét megnősült.

Ez a négy keményen tartotta magát és amennyire csak tőlük tellett, szigoruan betartották azokat a szabályokat, melyeket e különös társaság megalakulásakor fölállítottak. Kézfogással esküdtek föl, hogy annyi asszonyt fognak letériteni az egyenes utról, amennyit csak lehet: előnyt adva elsősorban is a barátaik, sőt legnagyobb előnyt a legjobb barátaik feleségeinek. Így aztán, ha egyikük hűtlen lett a társasághoz és megházasodott, első gondja volt, hogy egyszer s mindenkorra szakítson régi cimboráival.

Többek közt, minden ilyen vacsorán meg kellett

gyónniok egymásnak s el kellett beszélniök legujabb kalandjaikat a legapróbb részletekkel, nevekkal és a legpontosabb tanulságokkal. Ebből származott köztük ez a mondás: „Hazudik, mint egy agglegény.“

Alapelvük a legnagyobb megvetés volt a „Nő“ iránt, kit „Gyönyört adó állat“-nak hívtak. Minduntalan istenüket, Schopenhauert idézték; a háremek visszaállítását követelték; az asztalterítőre, melyet estéiken használtak, e régi szavakat himeztették: „Mulier perpetuus infans“ és alája Alfréd de Vigny versét:

Asszony, te beteg és tizenkétszeresen tisztátalan gyermek.

És bár egyre a nőket ócsárolták, mégis folytonosan csak őrájuk gondoltak, csak értük éltek, minden erőfeszítésüket és vágycukat csak nekik szentelték.

Akik megházasodtak közülük, azokat vén szoknya-bolondoknak nevezték el és nevettek rajtuk, de félték is tőlük.

A pezsgőbontáskor kellett kezdődniök az agglegény-történeteknek.

E napon az öregek — mert ma már öregek voltak és mennél öregebbek lettek, annál meglepőbb sikerekről szólt a meséjük — kifogyhatatlanok voltak. Mind a négy, napjában legkevesebb egy nőt elcsábitott egy hónap óta — és micsoda nők voltak ezek! a legfiatalabbja, a legelőkelőbbje, a leggazdagabbja, a legszebbje!

Amikor végére jártak a meséknek, egyikük, az, aki először beszélt s így végig kellett hallgatnia a többieket, fölállt:

— Most, hogy végeztünk a kérkedéseinkkel — szólt — az a gondolatom támadt, hogy el fogom mesélni — nem az utolsó, hanem legelső szerelmi kalandomat, a legelső életemben, az én legelső bukásomat (mert hát bukás volt az) egy nő karjai közt. Nem szándékom, ó nem ... hogy is mondjam csak? ... az én első föllépésemről regélni. Nincs semmi érdekes benne. Általában egy piszkos eset s kissé bemocskolva kerül ki az ember belőle s egy kedves illúziójával van kevesebb és helyette némi utálat fogja el és szomorúság rakodik a szívére. A meztelen valóság a szerelemben visszataszít bennünket elsőizben: egészen másnak képzeltük, gyöngédebbnek, finomabbnak. Testi és lelki undor érzése marad bennünk utána, mint mikor valaki véletlenül valami ragadós anyagba mártja a kezét és nincs víz a kezeügyében, hogy azt lemoshassa. Dörgöli ugyan, de nem jön le.

És mégis, milyen hamar beleéli magát az ember! Meghiszem azt, hogy tultesszük magunkat rajta! Azonban . . . ami engem illet, én mindig mélyen sajnálom, hogy nem adhattam tanácsot a Teremtőnek, mikor ezt az ügyet elrendezte. Hogy mit találtam volna ki, nem tudom biztosan, de úgy gondolom, másként rendeztem volna. Én megfelelőbb és poétikusabb, ó, sokkal poétikusabb módját eszeltem volna ki.

Én úgy találom, hogy a jó Isten ennél a dolgánál igazán . . . nagyon is . . . nagyon is naturálista volt. Semmi poézist se vitt a találmányába. (Poézis — az ugyan nincs a találmányában.)

Tehát, azt akarom elmesélni, hogy hogyan esett

meg, mikor az első társaságbeli nőt . . . elcsábitottam. Azaz bocsánat, azt akartam mondani, mikor az első társaságbeli nő . . . elcsábitott. Mert először mindig mi csipetjük meg magunkat, míg később . . . akkor is csak így történik.

Anyám barátnője volt — különben nagyon bájos nő. Az effajta lények, ha ártatlanok, rendszerint ostobaságból azok, ha meg szerelmesek, akkor tisztára bolondok. S még azzal vádolnak bennünket, hogy mi rontottuk meg őket! Ó igen! Velük, mindig a nyul a kezdő, sohase a vadász. Ó! mindig úgy fest, mintha nem rajtuk mulnék, tudom és mégis csakis rajtuk mulik. Azt csinálnak velünk, amit akarnak, de semmi látszatja sincs ennek és aztán azzal vádolnak bennünket, hogy mi rontottuk, mi gyaláztuk meg, mi alacsonyítottuk le őket s tudom is én mi mindent csináltunk még velük.

Annak, akiről beszélek, határozottan örületes vágya volt, hogy általam alacsonyíttassa le magát. Ugy harmincöt éves lehetett; én alig huszonkétéves voltam. Annyira nem volt az eszemben, hogy elcsábitsam, mint az, hogy trappistának csapjak föl. Egy napon aztán, midőn látogatóban voltam nála s amint csodálkozva szemléltem reggeli pongyoláját, mely jól nyitva volt, nyitva, mint a templomkapu, mikor misére harangoznak bé, megfogta a kezemet, megszorította, tudjátok, megszorította, mint ahogy ők ilyenkor szorítani szoktak és mintegy félájultan, egy hosszú, mélyből feltörő sóhajjal szólt hozzám: „Ó! ne nézzen úgy rám, édes fiam.“

Piros lettem, mint a pipacs és természetesen még

félénkebb, mint rendesen. Én bizony már odébb-álltam volna, de ő jó erősen fogta a kezemet. Rátette jöltáplált keblére és mondta: „Nézze csak, mennyire dobog a szívem.“ Szentigaz, hogy dobogott. Én kezdtem átérteni a helyzetet, de nem tudtam, hogy mint viselkedjem és mint kezdjem a dolgot. Azóta megváltoztam.

Amint így egyik kezemet kövér sziveburkolatán tartottam, másik kezemmel meg a kalapomat fogtam és amint zavart, ostoba és félénk mosolylyal néztem, néztem, egyre csak néztem, ő hirtelen fölegyenesedett és ingerülten mondta: — „Ejnye, ejnye, mit csinál, fiatalember, maga kissé neveletlen és vakmerő!“ — Nagy gyorsan elhúztam a kezemet, abbahagytam a mosolygást és bocsánatért dadogva föllálltam és elhülve, fejvesztetten távoztam.

De fogva voltam, folyton rajta járt az eszem. Bájosnak, imádnivalónak találtam. Beképzelttem, hogy szeretem, hogy mindig szerettem s elhatároztam, hogy vállalkozó, sőt merész leszek!

Midőn viszontláttam, lopva rám mosolygott. Ó! ez a röpke kis mosoly mennyire megzavart. Mikor kezét fogott, sokatmondóan szoritotta meg a kezemet.

E naptól fogva udvaroltam neki — ugylátszik. Legalább ő azt erősítette, hogy párját ritkító machiavellismussal, különös ügyességgel, egy matematikus állhatatosságával, egy apast megszegyenítő cselfogásokkal hódítottam meg, hálóztam körül és szédítettem el őt.

Hanem egy dolog szerfölött nyugtalanított. Hol

élvezzem a diadalomat? Otthon laktam és családom e ponton hajthatatlan nézeteket vallott. Ahhoz sem volt bátorságom, hogy világos nappal egy nővel a karomon átlépjem egy fogadó küszöbét. Nem tudtam, kihez forduljak tanácsért.

Mikor egyszer barátnőm évődve csevegett velem, azt mondta, hogy minden valamirevaló fiatalembernek kell, hogy egy szobája legyen külön a városban. Párisban laktunk. Világosság derengett a fejemben — kivettem egy szobát — s oda eljött.

Egy novemberi napon jött el. Szívesen elhalasztottam volna ezt a látogatást, mert elromlott a kályhám s e miatt nagy zavarban voltam. Nem égett benne a tűz, csak iszonyuan füstölt. Épp előttevaló napon rendeztem jelenetet házigazdám, egy kiérdesült kereskedő előtt és ő megigérte, hogy saját-maga fog eljönni egy kéményseprővel, a legközelebbi napok valamelyikén, hogy alaposan megvizsgálja, hogy mit is kell tenni.

Amint barátnőm belépett, mindjárt azzal fogadtam: „Nincs tűz nálam, mert füstöl a kályhám.“ Ő mintha nem is hallgatott volna rám, csak dadogta: „Nem baj, van énnálam . . .“ És amint én elcsodálkoztam, ő is egészen zavartan állt meg és azt mondta:

— Már nem is tudom, mit beszélek . . . megboldultam . . . elment az észem . . . Mit csinállok, Uramisten! Miért is jöttem el, én boldogtalan! Ó! micsoda szégyen! micsoda szégyen! . . .

És zokogva dobta magát karjaim közé.

Hitelt adtam lelkifurdalásainak és esküdöztem, hogy tiszteletben tartom őket. Ekkor térdreborult

előttem és úgy suttogta: „De hát nem látod, hogy szeretlek, hogy legyőztél, megbolondítottál!”

Kedvezőnek véltem ekkor, hogy kezdjem a közeledést. De ő összerázkódott, fölugrott s egy szekrényhez szaladt, hogy elbujjék benne és kiabálta: „Ó! ne . . . ne nézz rám . . . úgy szégyenlem magam ennél a világosságnál. Legalább ne látnál, ha sötétben lennék . . . éjszaka. Gondoltál rá? Mily álom! Ó! ez a világosság!”

Az ablakhoz siettem, becsuktam az ablaktáblákat, összehuztam a függönyöket s egy még mindig besugárzó fénysávot egy felöltővel takartam el s aztán kinyújtott kezekkel, hogy valamelyik székre rá ne essem, dobogó szívvvel kerestem és . . . ráakadtam.

Következett a második ut, kettesben, tapogatózva, összeforrott ajkakkal, a másik sarok felé, ahol a hálófülkém volt. Bizonyára nem mentünk egyenes irányban, mert először a kályhának mentünk neki, aztán a fiókos szekrénynek, míg végre ahhoz a helyhez értünk, amelyet kerestünk.

Ekkor aztán őrzöngő extázisomban mindenről megfeledkeztem. Valóságos örületben, elragadtatásban, emberfölötti gyönyörben eltöltött óra következett most. Utána édes bágyadtság nyomott el bennünket s egymás karjaiban mind a ketten elaludtunk.

Álmodtam. És álmomban úgy tetszett, hogy hivnak, hogy valaki segítségért kiált, aztán valaki jó erősen meglökött; kinyitottam a szememet! . . .

Ó! . . . Az égő, csodás lenyugvó nap csak úgy öntötte fényét a kitárt ablakon át: úgy tünt föl,

mintha nézett volna bennünket a látóhatár pereméről, dicsfénnyel vont a földelt ágymat, benne a megrémült nőt, aki kiabált, hányt-a-vetette magát, tekergett, kézzel-lábbal dolgozott, hogy a paplan csücskét, a függöny egy darabkáját, akármit megragad-hasson, mig szobám közepén egymás mellett álltak: a házigazdám redingote-ben, a kapus és egy kémény-seprő, aki fekete volt, mint az ördög és ostobán szem-léltek bennünket.

Dühösen álltam föl, készen arra, hogy galléron ragadom házigazdámot és kiáltottam: „Mit keresnek itt én nálam, a teremtésit!”

A kéményseprőt féktelen nevetés fogta el és le-ajtette a pléhlemezt, melyet a kezében tartott. A ka-puson az örülés jelei mutatkoztak, a háziur pedig dadogta: „De uram . . . a kályha végett . . . a kályha végett jöttünk.”

Elordítottam magam: „Takarodjék a pokolba, a teremtésit!”

A háziur ujra föltette a kalapját, nagy zavar-ban volt s miközben hátrafelé lejtett, azt mormogta: „Ezer bocsánat, uram, ha sejtettem volna, hogy zava-rom, dehogyis jöttem volna el. A kapus azt állította, hogy ön elment hazulról. Bocsásson meg.” És ezzel eltávoztak.

Lássátok — ettőlfogva sohse csukom be az abla-kot, de mindig elreteszelem az ajtót.

TALÁLKOZÁS

Édouard Rod-nak.

Véletlen, tisztára véletlen volt. D'Etraille báró elfáradt az álldogálásban s minthogy ezen az estén a hercegné termei mind nyitva álltak, belépett az üres és a fényárban uszó szalónokból jövet majdnem sötétnek tűnő hálósobába.

Egy széket keresett, melyen elszundikálhatna, mert biztosra vette, hogy neje nem akar reggel előtt hazamenni. Már az ajtónál a szemébe ötlött az aranyos virágokkal himzett azurkék, széles ágy, mely a nagy szoba közepén állt, mint egy ravatal, melyen a szerelmet temetik — a hercegné ugyanis nem volt már fiatal. Az ágy fölött egy nagy világos folt úgy tűnt föl mint egy tó, melyet egy magas ablakból pillantana meg: az óriási, diszkrét tükör volt az, sötét függönydiszével, mellyel el-eltakarták néha, melyet azelőtt gyakran lehuztak róla. A tükör ugylátszott, mintha a fekhelyet figyelné — a büntársát. Ugy tűnt föl, mintha emlékei, bánatai lennének, mint azoknak a várkastélyoknak, melyeket a megholtak szellemei látogatnak, mintha sima üres fölületén azokat a bájos formákat pillantaná meg mindjárt, melyeket a nők mezitelen csipői és az ölelő karok édes mozdulásai alkotnak.

A báró mosolyogva, kissé izgatottan állt meg a szerelmi tanya küszöbén. De hirtelen valamit meg-

pillantott a tükörben, mintha csak a földézett árnyképek bukkantak volna föl benne. Egy férfit és egy nőt látott, amint egy nagyon alacsony és a sötétbevesző pamlagról fölemelkednek. A sima kristályüveg visszaverte álló képmásukat, amint ajkuk bucsucsókbán egyesült.

A báró a nejére és Cervigné marquis-ra ismert. Sarkon fordult s mint erős férfi távozott, ki ura magának. Várta a reggelt, hogy elkísérje a bárónét; az álom kiment már a szeméből.

Amint magára maradt nejével, így szólt hozzá:
— Asszonyom, láttam önt imént Raynes hercegné szobájában. Nincs rá szükségem, hogy bővebb magyarázatokba bocsátkozzam. Nem szeretem sem a szemrehányásokat, sem az erőszakosságot, sem a nevetségeséget. Hogy mindezt elkerülhessük, minden föltűnés nélkül el fogunk válni egymástól. Az ön helyzetét rendelkezéseim szerint el fogják intézni megbízott embereim. Minthogy nem az én házamban fog ön lenni, kedve szerint, szabadon élhet: arra azonban figyelmeztetem, hogy kerüljön bármiféle botrányt, mert minthogy a nevemet továbbra is viseli, kénytelen lennék szigorubban eljárni.

Az asszony szólni akart, de ő nem engedte, meghajolt és hazament.

Inkább csodálkozott és elszomorodott, semmint boldogtalannak érezte magát. Házasságuk első idejében nagyon szerette a feleségét. A tűz lassan-lassan lelohadt és utóbbi időben gyakorta voltak futó viszonyai, hol a színháznál, hol az előkelő körökben, bár bizonyos vonzalom még mindig a bárónéhoz fűzte.

Nagyon fiatal volt a neje, alig huszonnégy éves, kicsi, különös szőke és sovány — tulsovány. Finom, kényes, elegáns, kacér, eléggé szellemes párisi baba volt, inkább bájos, mint szép. Azt mondta róla egyszer bizalmasan a fivérének: „Nőm bájos, csábító, csak . . . szinte elveszik a karjaim közt. Olyan pezsgőspohár ő, amely csupa hab. Ha kihajtotta az ember, jó volt — igaz — de nagyon kevés.“

Nyugtalanul járt-kelt a szobájában, ezer gondolatot forgatva a fejében. Néha a harag rohamai lázították föl s brutális vágya támadt letörni a marquis derekát, vagy fölképelni őt a clubban. Aztán belátta, hogy izléstelen dolog lenne ez: hogy rajta nevetnének s nem a másikon és hogy elragadtatását inkább sértett hiusága, semmint sebzett szive lovalta. Lefeküdt, de nem tudott aludni.

Pár nappal később arról értesültek Párisban, hogy d'Étraille báró és neje békésen elváltak, mert nem tudták egymás természetét szivelni. Senki se gyanakodott, senki se suttogott és senki se csodálkozott.

A báró azonban, hogy elkerülje a találkozásokat, melyek kinosak lettek volna rá nézve, egy álló évig utazott, a következő nyarat tengeri fürdőkön töltötte, ősszel vadászott és csak télre jött ismét Párisba. Egy izben se látta a feleségét.

Tudta, hogy semmit se beszélnek róla. Gondja volt arra legalább, hogy megőrizze a látszatot. Volt férje nem is kért tőle többet.

A báró unatkozott, megint utazott, aztán helyre hozatta villebosc-i kastélyát, ami két évig elfoglalta.

Ide hívta sorjában a barátait, amivel legalább másfél évig eltöltötte az időt. Aztán belefáradva a megszokott örömeibe, visszatért Lille-utcai palotájába, éppen hat évre rá, hogy elvált.

Negyvenötéves volt ekkor. Haja deresedett, kissé megpocakosodott s az a melankólia fogta el, ami be szokta fészkelni magát azokba az emberekbe, akik valaha szépek, ünnepeltek, körülrajongottak voltak s napról-napra érzik pusztulásukat.

Egy hónappal Párisba való visszatérte után meghült a clubból hazajövet és köhögni kezdett. Orvosa azt rendelte, hogy a tél hátralévő részét töltsé Nizzában.

Egy hétfő este utazott el a gyorsvonattal.

Megkésétt s épp akkor érkezett, mikor a vonat már megindult. Volt még hely egy fülkében, oda begrott. Valaki már ült a legbelső karosszékekben, de annyira be volt burkolózva prémekbe, kabátokba, hogy nem tudta kitalálni: férfi, vagy asszony-e az illető. Semmit se látott belőle, csak a hosszú ruhagöngyöleget. Mikor a báró látta, hogy meg se mozdul az illető, ő is elhelyezkedett, föltette utazósapkáját, szétterítette takaróit, begöngyölte magát, elnyult az ülésén és elaludt.

Csak hajnalban ébredt föl és rögtön utitársára pillantott. Az meg se mozdult egész éjszaka és ugylátszott még mindig mélyen alszik.

D'Etraille báró fölhasználta az időt reggeli toilette-je elvégzésére: megkeféltte a haját és bajuszát, hogy újra visszanyerje rendes ábrázatát, melyet egy

éjszaka annyira, de annyira megváltoztat, ha bizonyos koron túl van az ember.

Dicsőségesek a reggeleid, ó ifjuság,

mondta a nagy poéta.

Nagyszerűek az ébredései, mikor fiatal az ember: üde a bőre, csillogó a szeme, fényes a haja — de mily siralmasak ezek az ébredések, mikor megöregszik! Fénytelen szemé, piros és pufók arca, duzzadt szája, összecsapzott haja és kuszált bajusza-szakálla egészen öreggé, fáradttá, kiéltté teszik ábrázatát.

A báró kinyitotta uti-nécessaire-jét s néhány kefehuzással helyrehozta külsejét, aztán várakozott.

A vonat füttyölt és megállt. Szomszédja megmozdult. Bizonyára fölébredt. A vonat ismét elindult. Egy napsugár osont be rézsutosan a kocsiba és éppen az alvóra esett rá keresztbe s az megint megmozdult: megrázta néhányszor a fejét, mint a tojásából kikelő csirke és legnagyobb nyugalommal mutatta az arcát.

Üde, nagyon csinos, kövérke, fiatal szőke nő volt. Fölült.

A báró elképedve nézett rá. Nem tudta mit gondoljon. Mert megesküdött volna rá, hogy . . . hogy a felesége ez a nő, a felesége, ki rendkívüli módon megváltozott . . . előnyére, meghizott, ó! meghizott, éppugy, mint ő — csakhogyz ez őt megszépítette.

Az asszony nyugodtan nézte őt, ugylátszott, hogy meg se ismerte és szép csöndesen bontotta ki magát takarói közül.

Az oly nő nyugodt öntudatossága ömlött el rajta, ki biztos maga felől, csöppet se ejti zavarba az ébre-

dés, mert biztos tudatában van ragyogó szépségének és frissességének.

A báró igazán elvesztette a fejét.

A felesége volt ez a nő? Vagy egy másik, ki annyira hasonlít hozzá, mintha a nővére volna? Hat éve nem látta — nem csoda, ha csalódott.

Ásított. Erről az ásitásról ráismert. De ismét feléje fordult s nyugodt, közönyös, semmit se sejtő tekintetét végigjártatta rajta s aztán a vidék szemléletébe merült.

A báró egészen kijött a sodrából és rémesen megzavarodott. Makacsul nézte, leste oldalról.

Teringettét, ez mégis az ő neje! Hogyan habozhatott? Nincs két nőnek ilyen orra. Ezer visszaemlékezés éledt benne: édes emlékezések a vele töltött szerelmi órákra, teste legapróbb részleteire, egy szépségfoltjára csipőjén, egy másikra a hátán, az elsőnek átellenében. Hányszor összecsókolta azokat! Érezte, mint szállta meg a régi mámor: újraérezte bőre illatát, látta mosolyát, mikor karjait a vállaira dobta, hallotta szavai édes csengését, újra eszébe jutott minden kedves hízékedése.

De mennyire megváltozott, hogy megszépült — ő volt és még sem ő. Érettebb, készebb, asszonyosabb, kívánatosabb, imádnivalón kívánatosabb volt.

És ez az idegen, ismeretlen asszony, kivel itt ebben a vasuti kocsiban vaktában találkozott, az övé, törvény szerint az övé. Csak azt kell mondania: „Akarom.”

Valamikor karjai közt pihent, szerelme boldogította. Most annyira megváltozott, hogy alig ismert

rá. Másik volt és ugyanakkor ő: másik volt, ki azóta született, formálódott, nőtt, amióta elhagyta — de mégis ugyanaz volt, akit ő birt valaha, csak a testtartása volt kissé más, a vonásai kifejezőbbek, a mosolya nem oly keresett, a mozdulatai biztosabbak. Valami különös, megzavaró, izgató jelenség, a szerelemnek valami édes össze-visszaságából bontakozó titokzatosság. A neje volt új testben, új hussal, melyet nem érintettek még az ajkai.

És arra gondolt, hogy hat év valóban mily nagy változásokat idéz elő rajtunk és bennünk. Csak a körvonalak fölismerhetőek, néha még azok is teljesen másokká lesznek.

A vér, a haj, a bőr mind átalakul, megújul. És ha sokáig nem láttuk, egészen új lény áll előttünk, jólehet ugyanaz, ugyanazon név viselője.

A szív is megváltozhat, a gondolatvilág is átalakul, megújul, annyira, hogy negyven évi életfolyamat alatt, a lassu és állandó átalakulások folytán, négy vagy öt teljesen új és különböző lény támad belőlünk.

Lelkéig fölkarvarva gondolkozott el mindezekben. Egyszerre csak arra az estére gondolt, amikor nejét meglepte a hercegné szobájában. Nem gondolt rá haraggal. Nem az a nő volt előtte most, az az akkori sovány, eleven kis baba.

Mit csináljon? Hogyan beszéljen vele? Mit mondjon neki? Ráismert-e ő is?

A vonat megint megállt. A báró fölállt, köszönt és így szólt: „Berta, nincs szüksége valamire? Rendelkezésére állnék . . .“

Az asszony végignézte és minden csodálkozás, zavar, vagy harag nélkül, tökéletes közönyösséggel válaszolta: „Nem — semmi se kell, köszönöm.“

A báró leszállt, járkált a Perronon, hogy fölrázza magát, mintha egy esés után akarná összeszedni magát. Mitévő legyen most? Másik kocsiba szálljon? Ugy tünnék föl, mintha szöknék. Udvarias, szolgálatkész legyen? Ugy tünnék föl, mintha bocsánatot kérne. Mint ura és parancsolója beszéljen hozzá? Ugy tünnék föl, mint egy faragatlan fráter és aztán, igazat megvallva, joga sincs hozzá.

Ujra fölszállt és visszaült a helyére.

Távolléte alatt az asszony is rendbeszedte magát s most sugárzón és érzéketlenül ült a karosszékeben.

A báró feléje fordult és így szólt hozzá: „Édes Bertám, minthogy ez az igazán különös véletlen megint összehozott bennünket hat évi különélés után, továbbra is úgy nézzünk egymásra, mint engesztelhetetlen ellenségek? El vagyunk zárva itt kettesben. Annál rosszabb, vagy annál jobb. Én nem megyek el innét. Nem helyesebb-e tehát, ha mint . . . ha mint . . . barátok beszélünk egymással . . . amig ez a közös utazás tart?“

Nyugodtan válaszolta: „Ahogy ön akarja.“

A bárónak elállt a szava, nem tudta mit mondjon. De aztán nekibátorodott, közelebb jött, a középső karosszékebe ült bele és udvarias hangon folytatta:

— Látom, hogy udvarolnom kell magának — jó. Különben gyönyörűségem nekem, mert maga igazán bájos. Nem is képzeli, mennyire előnyére változott hat év óta. Nem ismertem még nőt, ki oly nagy gyönyörü-

séget okozott volna, mint maga, mikor az imént takarói közül előkerült. Igazán, sohse hittem volna, hogy lehetséges legyen ilyen változás...

Fejét se mozdítva s oda se nézve felelte az asszony:

— Én nem mondhatom ugyanazt, mert maga biz' sokat veszített.

A báró elpirult, megzavarodott s aztán lemondóan mosolyogva szólt: „Maga kegyetlen.“

A báróné most feléje fordult: „Miért? Csak megállapítom. Nincs szándékában szerelmét följánlani, ugyebár? Akkor tehát teljesen közönyös lehet magának, hogy tetszik-e nekem, vagy nem. De látom, hogy ez a tárgy kinosan érinti. Beszéljünk másról. Mit csinált azóta, hogy nem láttam?“

A báró elvesztette önuralmát és dadogott: „Én? — Hát utaztam, vadásztam és megöregedtem, amint látja. És maga?“

Az asszony komolyan mondta: „Én megőriztem a látszatot, ahogy maga megparancsolta.“

Egy goromba szó készült elhagyni ajkát, de nem mondta ki, hanem megfogta felesége kezét és megcsókolta: „És én nagyon köszönöm ezt magának.“

A nő meglepődött. Férje igazán erősnek mutatkozott és mindig ura volt önmagának.

A báró folytatta: „Miután első kérésemet teljesítette, akarja-e már most, hogy keserűség nélkül beszéljünk egymással?“

Megvetést jelző kis mozdulatot tett: „Keserűség? Én nem érzek keserűséget. Maga tökéletesen idegen nekem. Csak azon igyekszem, hogy kissé megelevenítsem ezt a nehéz társalgást.“

A báró egyre csak nézte, szigorúsága ellenére is meghódította a nő és vad vágyat, ellenállhatatlan vágyat érzett iránta: uralkodni vágyott fölötte.

Az asszony, bár tudta, hogy megsérti, mégis kegyetlenül nekirontott a kérdésével: „Mennyi idős is maga most? Fiatalabbnak gondoltam, mint amennyinek látszik.“

A báró elhaloványodott: „Negyvenötéves vagyok“ s még hozzátette: „El is felejtettem Raynes hercegné felől érdeklődni. Gyakran látják egymást?“

Az asszony gyűlölködő pillantást vetett feléje: — Igen, nagyon sokszor. Nagyon jól tartja magát — köszönöm.

És izgatott szívvel és fölkavart lélekkel ültek egymás mellett. Hirtelen csak megszólalt a báró: — Kedves Bertám, én megváltoztatom a véleményemet. Maga az én feleségem és határozottan kívánom, hogy még ma házamba visszatérjen. Ugy találom, hogy sokat nyert szépségben és jellemben és én újra magamhoz veszem. Férje vagyok, jogom van hozzá.

A báróné elképedt és erősen a szeme közé nézett, hogy kiolvassa gondolatait. A báró arca érzéketlen, kifürkészhetetlen és elhatározott volt.

— Igazán, nagyon sajnálom, de nekem kötelezettségeim vannak — szolt az asszony.

A báró mosolygott: „Annál rosszabb magának. A törvény hatalmat ad nekem és én élni fogok vele.“

Marseille-be érkeztek. A vonat fütyölt és lassított. A báróné fölállt, nyugodtan összegöngyölte takaróit, aztán férjéhez fordult: „Kedves Raymond, ne éljen

vissza ezzel a találkozással, melyet — én készítettem elő. Tanácsához hiven óvatos akartam lenni és nem akarom, hogy félnem kelljen akár magától, akár másoktól, bármi történjék is velem. Maga ugye Nizzába megy?”

— Én odamegyek ahova maga.

— Nana. Figyeljen ide és biztosítom, hogy békén fog hagyni. Most mindjárt itt a perronon Raynes hercegnét és Henriot grófnét fogja látni, kik férjükkel rám várákoznak. Azt akartam, hogy együtt lássanak bennünket, magát és engem és hogy biztosak legyenek abban, hogy az éjszakát együtt töltöttük kettesben itt ebben a fülkében. Semmit se féljen. Ezek a hölgyek ezt mindenütt el fogják mesélni, mert anynyira meglepő dolognak tűnik föl nekik. Épp az imént mondtam magának, hogy minden pontban a maga előírásához hiven, gondosan megőriztem a látszatot. Csak ennyi volt a megállapodásunk ugyebár? Nos, ezt szem előtt tartva, én nagyon sokat adtam erre a találkozásunkra. Maga azt parancsolta nekem, hogy gondosan kerüljek minden botrányt, nos — én elkerülöm, kedvesem . . . mert attól félek . . . attól félek . . .“

A báróné megvárta míg a vonat egészen megáll, s midőn barátainak egész csapata törtetett a kocsi ajtajához és kinyitották azt, ekkép végezte szavait:

— Attól félek, hogy más állapotban vagyok.

A hercegné ölelésre tárta ki karjait. A báróné rámutatott a báróra, ki ostobán elcsodálkozott és az egész dolognak a velejét igyekezett megérteni:

— Te nem is ismered meg Raymondot? Tényleg,

nagyon megváltozott. Beleegyezett, hogy elkísér
nehogy egészen egyedül utazzam. El-elkövetünk mi
néha ilyesféle csinyeket, mint két jó barát, kik együtt-
élni mégse tudnak. Itt különben elválnak utaink.
Már betelt velem.

Kezét nyujtotta a bárónak, amit az gépiesen fo-
gott meg. Aztán leugrott a perronra a rá várakozók
közé.

A báró becsapta az ajtót. Sokkal izgatottabb volt,
semhogy egy szót mondani tudott volna, vagy valami
elhatározásra tudott volna jutni. Hallotta felesége
hangját és föl-fölcsengő nevetését amint egyre távo-
lodik.

Sohase látta többé.

Hazudott, vagy az igazat mondta? Máig se tudja.

ÖNGYILKOSSÁG

Georges Legrand-nak.

Alig telik el nap, hogy ilyen hirre ne akadna az ember valamelyik ujságban:

„Szerdáról csütörtökre virradó éjjel utca 40. számú házának lakóit egymásrakövetkező dörrenések riasztották föl. A zaj X. úr lakásából halatszott. Kinyitották az ajtót és a lakót tulajdon véreb-
ben fürödve találták, még kezében a revolverrel, mely-
lyel életét kioltotta.

„X. úr ötvenhét éves volt, tisztességes jólétnek örvendett és mindene megvolt ahhoz, hogy boldog legyen. Gyászos végének okát egyáltalán nem tudják.“

Mily nagy fájdalom, a szívnek mily sebei, mily titkolt kétségbeesések, gyötrő bántások hajthatják öngyilkosságba a megelégedett, boldog embereket? Kutat az ember, szerelmi drámát sejt, anyagi összeomlást gyanít s minthogy semmi bizonyosnak nyomára nem jön: megfejthetetlen, mondja az ilyen halálesetekre.

Egy ilyen meg nem értett öngyilkos levele, melyet asztalán találtak — az utolsó éjszakán, a töltött pisztoly mellett irta — kezem közé került. Azt hisszük, hogy érdekes az ilyen levél. Pedig nem rántja le a fátyolt semmiféle nagy katasztrófáról, melyet ily elkeseredett cselekedet mögött keresünk: csak az élet

apró nyomoruságainak egymásutánját tárja elénk, végzetes megbomlását egy magányos létezésnek, melynek ábrándjai szétfoslottak; azoknak a finom tragikumoknak adja az okát, melyeket csak a finom-idegzetű és érzékeny lelkek értenek meg.

Ime a levél:

„Éjfél van. Ha megirtam ezt a levelet, megölöm magam. Miért? Megkísérlem megmondani, nem azoknak akik e sorokat olvasni fogják, de önmagamnak: hogy növeljem hanyatló bátorságomat, belássam végzetes szükségességét most már ennek a cselekedetnek, mely késhetik, de el nem maradhat.

Egyszerű szülők neveltek, kik hittek mindenben. Hittem én is, mint ők.

Sokáig tartott az álmom. Utolsó foszlányai most vannak szakadozóban csak.

Néhány év óta már valami tünemény megy végbe bennem. A lét minden eseménye, mely valaha a hajnalok ragyogásával kápráztatta a szememet, most szinehagyottan tűnik elém. A dolgok jelentősége a maga brutális valóságában jelentkezik előttem és a szerelem igazi oka még a költőies gyögedéseket is megutáltatta velem.

A folyton ismétlődő, kedves, ostoba ábrándok örökös játékszerei vagyunk csak.

Közben, megöregedvén, megismertem a dolgok rettenetes nyomoruságát, igyekezeteink céltalanságát, reménykedéseink hiábavalóságát és új világosság gyúlt ki az egyetemes semmiség fölé, ma este az ebéd után.

Valamikor vidám voltam! Minden kedves volt

nekem: a járókelő nők, az utca mozgalmassága, a helyek ahol laktam, még öltözékeim szabása is érdekelt. De ugyanazon látványok ismétlődése végre unalommal és boszusággal töltött el, mint a színházbajárót, ha minden este ugyanazon darabot látná.

Nap nap után, harminc év óta ugyanabban az órában kelek föl és harminc év óta ugyanabban a vendéglőben, ugyanabban az órában eszem ugyanazokat a fogásokat, melyeket más és más pincérek hordanak elém.

Megkíséreltem utazni, de a magárahagyatottság, melyet az ismeretlen helyeken érez az ember, félelemmel töltött el. Annyira egyedülállónak s oly kicsinynek éreztem magam a földtekén, hogy hamarosan hazafelé vettem az utamat.

Ekkor meg harminc év óta egy helyen álló butoraim változatlan arculatja, kopott karosszékeim, melyeket valaha mint ujakat szemlélgettem, lakásom szaga (mert minden szoba sajátos szagot vesz föl idővel) minden este a megszokások undorával, az ilyen élet sötét melankóliájával töltöttek el.

Szünet nélkül, siralmasan ismétlődik minden. Még a mozdulat is, mellyel hazaérkezve a kulcsot a lyukba teszem, a hely hol mindig rátalálok a gyújtóra, az első szempillantás, melyet szobámra vetek, mikor a foszfor kigyul, üz az ablak felé hogy kiugorjam rajta és ezzel végezzem az egyhangu eseményeket, melyek elől nem menekülhetek el.

Borotválkozás közben naponta mértéktelen vá-

gyam támad, hogy elvágjam a torkomat és örökké egyforma ábrázatom, melyet naponta viszontlátok szapannal bekenve a kis tükörben, számtalanszor sirni késztetett szomorúságomban.

Nem tudom föltalálni magam még azok közt az emberek között sem, kikkel azelőtt öröm volt találkoznom: mert annyira ismerem őket, annyira tudom amit nekem mondani akarnak és amit én válaszolni fogok nekik, annyira látom változatlan gondolataik őrlőmalmát, okoskodásuk fordulatait. Minden agy olyan mint egy cirkusz, melyben egy nyomorult ló forog körben szakadatlanul. Bárhogy is erőlködünk, kanyargunk, fondorkodunk, a korlátok elhatárolt kis térre szorítanak bennünket s nincs ut a még nem látotthoz, nincs kapu az ismeretlenbe. Forognunk kell, örökké forognunk ugyanegy gondolatok, ugyanegy örömök, ugyanegy tréfák, ugyanegy szokások, ugyanegy meggyőződések, ugyanegy kiábrándulások körül.

Utálatos köd volt ma este. Ráfeküdt a boulevardra és az elhomályosult gázlámpák olybá tündek föl, mint pislogó gyertyák. A szokottnál is nagyobb teher nehezedett vállamra. Elrontottam a gyomromat valószínűleg.

Mert a jó gyomor minden az életben. Ez adja a művészeknek az ihletet, a fiatalembereknek a szerelmi vágyakat, a gondolkodóknak a világos eszméket, mindenkinek az életörömet és lehetővé teszi, hogy sokat együnk (ami még a legnagyobb boldogság). A rossz gyomor hitetlenné, kétkedővé teszi az embert, sötét gondolatokat, halál utáni vágyat szül. Gyakran észre-

vettem ezt. Talán nem öltem volna meg magamat, ha az este el nem rontom a gyomromat.

Mikor a karosszékre leültem, melyben harminc év óta naponta ülök, magam körül tekintettem és oly rettenetes gyötrelmeket szenvedtem, hogy azt hittem megőrülök.

Találgattam, vajjon mit csináljak, hogy szabaduljak önmagamtól? Minden foglalkozástól borzadtam, sokkal gyűlöletesebb lett volna mint a semmittevés. Ekkor eszembe jutott, hogy rendet csinálok irományaim között.

Már régóta foglalkozom azzal a gondolattal, hogy megtisztítom fiókjaimat, mert harminc év óta dobálom leveleimet, számláimat össze-vissza ugyanazon asztalfiókba és ezeknek a mindenféle írásoknak rendetlen halmaza gyakran okozott már gondokat. Oly erkölcsi és fizikai fáradságot érzek azonban csak a gondolatára is annak, hogy valamit elrendezzek, hogy sohse volt bátorságom nekiülni ennek az utálatos munkának.

Íróasztalom elé ültem tehát és kinyitottam, hogy majd osztályozom régi papírjaimat és nagyrészüket megsemmisítem.

Egyideig zavartan szemléltem a megsárgult papirok halmazát, aztán egyet a kezembe fogtam.

Ó! soha hozzá ne nyuljatok ehhez a butorhoz, a régi levelek e temetőjéhez, ha adtok valamit az életre! És ha véletlenül kinyitjátok, ragadjátok meg két kézzel a benne lévő leveleket, csukjátok be a szemeteket: nehogy egy szót elolvassatok, nehogy egy elfeledett és újra fölismert írás egy ütéssel az emlékezésnek ten-

gerébe vessen benneteket. Vigyétek a tűzbe ezeket a halott papirosokat és amikor hamuvá váltak, taposátok láthatatlan porrá őket . . . mert különben veszve vagytok . . . mint ahogy én egy óra óta elvesztem.

Ah! az elsőül olvasott levelek nem igen érdekeltek. Frissek voltak még, élő emberek irták, kikkel most is még gyakran találkozom és kiknek a jelenléte nincs nagyobb hatással reám. Ám hirtelen egy boríték láttára összerementem. Nagy irással volt a nevem ráírva és egyszerre könnyek hatoltak a szemembe. A legkedvesebb barátom írta, ifjúságom részese, reménységeim bizalmasa. Oly tisztán magam előtt láttam gyermekes mosolyával és felém nyújtott kezével, hogy beléreszkettek a csontjaim. Igen, igen, visszajönnek a halottak, mert hisz láttam őt! A mi emlékezésünk tökéletesebb világ mint a mindenség: életet ad annak is, aki nem létezik.

Reszkető kézzel, elborult szemmel olvastam újra az írást és szegény, zokogó szivemben oly fájdalmas kinszenvedést éreztem, hogy nyögések szakadtak ki belőlem, mintha tagjaimat tördelték volna.

Ekkor, mintha egy folyó forrása felé haladnék, végigtekintettem életem folyásán. Régesrég elfeledett emberek jelentek meg előttem, kiknek a nevét sem tudom már. Csupán az arcuk élt bennem. Anyám levelei elibém varázsolták a régi szolgálakat, házunk képét, jelentéktelen semmiségeket, melyekhez a gyermeki elme ragaszkodik.

Igen, egyszerre újra láttam édesanyám minden régi öltözékét, ahogy a divat formálta őket és a kalap-

jait, melyeket egymásután hordott. Különösen egy régi selyemruhája lebegett folyton a szemem előtt és eszembe ötlött egy mondása, mellyel egy napon, midőn ez a ruha volt rajta, illetett: „Róbert fiam, ha nem tartod magad egyenesen, görbe leszel egész életedre.“

Hirtelen aztán, kihuzva egy másik fiókot, szerelmi emlékeim tekintettek reám: egy báli félcipő, egy szétszakadt zsebkendő, sőt egy harisnyakötő, hajfürtök és összeszáradt virágok. Ekkor életem édes regényei, ma is élő, de már fehérhaju hősnőivel, az örökre elmúlt dolgok keserű melankóliájával árasztották el a szívemet. Ah! az aranyos hajjal körülvett arcok, a simogató kezek, a beszélő tekintet, a dobogó szivek, a mosoly, mely igéri az ajkakát, az ajkak, melyek igérik az ölelést! . . . És az első csók . . . az a végnélküli csók, mely lezárja a szemeket, elringat minden gondolatot a közeli birtoklás mérhetetlen boldogságában!

Két kézbe fogva a régmúlt szerelmek régi zálogait, szenvedélyes csókokkal halmoztam el őket s emlékezéseimtől földult lelkem újra földézte egyenként a szeretett lényeket odaadásuk édes óráiban és a poklokról költött minden mesék minden kinszenvedésénél kegyetlenebb kinokat szenvedtem.

Még egy utolsó levél maradt előttem. Én irtam; tanárom, aki irni tanított, diktálta ötven évvel azelőtt. Így szólt:

„Szeretett kis Édesanyám!

Ma vagyok hét éves. Ilyenkor jön meg az ész s most hálásan megköszönöm Neked hogy életet adtál nekem.

Téged imádó kis fiad

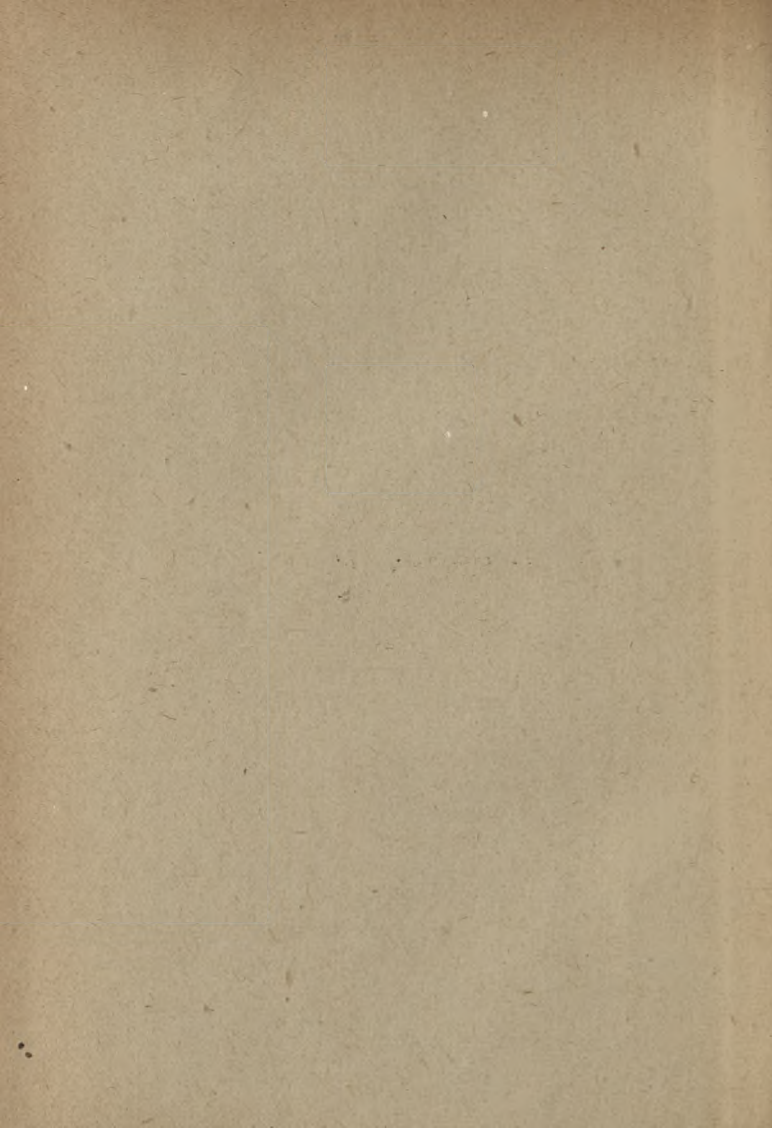
Róbert“.

Végeztem. Elérkeztem a forráshoz és hirtelen magambaszálltam és szembenéztem hátralevő napjaimmal. Láttam a magányos, rettentő öregséget; az elérkező elgyöngülést és a végét, a végét, a végét mindennek! És senki sincs mellettem!

Revolverem itt van az asztalomon . . . megragadom . . . Soha se olvassátok el régi leveleiteket.”

Ime, így öli meg magát nagyon sok ember, kinek életfolyását hasztalanul fürkésszük, nagy bánatok után kutatva.

A RENDJEL



Az emberekben uralkodó ösztönök jelentkeznek, hajlamok vagy csupán eleven vágyak, mihelyt beszélni, gondolkozni kezdenek.

Sacrement ur gyerekkora óta csak egy gondolatot forgatott a fejében, azt hogy rendjelre tegyen szert. Kicsi korában már egy bádog-becsületrendet viselt, mint ahogy más gyerekek katonasapkában járnak, és büszkén nyujtotta kezét anyjának az utcán, kifeszítve kis mellét, melyet a piros szalag és a csillogó rendjel diszitett.

Iskoláin ügyyel-bajjal tulesvén, elbukott az érettségi vizsgán és nem tudván mit kezdeni, elvett egy csinos leányt, mert vagyona megengedte.

Gazdag polgárokként éltek Párisban, érintkeztek a maguk körében, de nem jutottak előre az előkelőség körében: büszkélkedtek egy képviselő ismeretségével, ki még miniszter is lehet és két osztálytanácsos jóindulatával.

De a gondolat, mely Sacrement ur fejébe élete első napjaiban befészkelte magát, nem hagyta többé el és nagyon fájt neki az, hogy nincs joga kabátján a kis piros szalaggal diszelegnetni.

A rendjeles emberek, kik a körutakon utjába estek, szívfájdalmat okoztak neki. Elkeseredett féltékenységgel pillantott rájuk. Néha, az unalmas dél-

előttökön, számlálni kezdte őket. „Lássuk csak, hányval találkozom a Madeleine-től a Drouot-utcaig“ — mondta magában.

És lassan ment, vizsgálta a ruhákat, gyakorlott szemmel a kis piros foltnak messziről való meglátásában. Mikor végére ért a sétájának, mindig elcsodálkozott a számokon: „Nyolc tiszt és tizenhét lovag. Elég sok! Ostobaság ennyire szórni a rendjeleket. Lásuk csak, ennyivel találkozom-e visszafelé is.“

És lassu léptekkel jött vissza, ingerülten, ha a törekvő tömeg valahogy megakadályozta kutatásában s egyet elszalasztatott vele.

Tudta, hogy melyik negyedben van a legtöbb. A Palais-Royal körül hemzsegték. Az Avenue de l'Opérán több volt mint a rue de la Paix-n; a körut jobboldalát inkább fölkeresték mint a balt.

Ugylátszott előnyben részesítenek bizonyos kávéházakat, bizonyos színházakat. Minden alkalommal, mikor fehérhaju öreg urak csoportját pillantotta meg, amint a gyalogjaron álldogáltak és megakasztották a forgalmat, Sacrement ur így szólt magában: „Lám, a becsületrend tisztjei!“ És tisztelegni szeretett volna nekik.

A tiszték (gyakran megfigyelte ezt) másként viselkednek, mint az egyszerű lovagok. A fejtartásuk is más. Látható, hogy hivatalból is nagyobb tiszteletet, több tekintélyt élveznek.

Néha meg is haragudott Sacrement ur, megdühödött a rendjeles emberekre és a szociálista gyűlöletét érezte irántuk.

Ha aztán hazament, fölingerelve a sok rendjel

látásától — mint az éhező szegényember a nagy élelmiszerüzletek előtt elhaladtában — hangos szóval tört ki: „Ugyan mikor szabadulunk már ettől a piszkos kormánytól?”

Felesége meglepődve kérdezte: „Mi lelt ma téged?”

És ő felelte: „Az, hogy fölháborít az a sok igazságtalanság, amit lépten-nyomon elkövetni látok. Ah! mennyire igazuk volt a kommunistáknak!”

Am ebéd után újra kiment, hogy elnézegesse a rendjeles kirakatokat. Vizsgálta a különböző színezésű, különféle alaku jelvényeket. Szerette volna, ha valamennyit magára aggathatta volna és valami nyilvános ünnepségen, emberekkel, ámuló népséggel telt óriási teremben vonulhatott volna végig egy küldöttség élén: a melle csillogna a rendjelektől, melyeknek egymásra következő vonala zebrás csikokkal borítaná felsőtestét és ellépne nagykomolyan, klakkal a karja alatt, ragyogva mint egy csillag a csodálkozó suttogás és a tisztelet-nyilvánító morajlás közepette.

Fájdalom! semmi jogcime se volt semmiféle kiüntetéshez.

Mondta magában: „A becsületrend elnyerése vajmi nehéz olyan embernek, ki semmiféle közhivatalt nem tölt be. Hátha azt kísérelném meg, hogy az Akadémia tisztjévé nevezzenek ki?”

De nem tudta, hogy fogjon hozzá. Megemlítette neje előtt, ki nagyot bámult.

— „Akadémia tisztje?” Mivel szolgáltál rá erre?

Sacrement ur dühösködött: „De értsd meg hát, amit mondani akarok neked! Éppen azon töröm a fe-

jemet, hogy mit kellene csinálnom. De ostoba vagy néha.“

Felesége mosolygott: „Tökéletesen igazad van. Én biz ezt nem tudom!

Sacrement urnak eszméje támadt: „Hátha beszélnek Rosselin képviselővel, ő kitűnő utbaigazításokat adhatna nekem? Én — hisz érted — én nem érinthetem ezt a kérdést közvetlenül ő előtt. Eléggé kényes, eléggé nehéz ez — de ha tőled ered, egész természetesnek tűnik föl a dolog.“

Sacrement-né ráállt amire a férje kérte. Rosselin ur megígérte, hogy előhossa a minisztériumban. Ettől fogva üldözte őt Sacrement. A képviselő végül azt mondta neki, hogy folyamodványt kell beadni, elősorolván az érdemeit.

Az érdemeit? Nem rossz. Még érettségit se tett.

Mindamellett a dologhoz látott és egy röpirat irásához fogott: „A nép joga az oktatáshoz“ címmel. Eszmeszegénysége miatt be se tudta fejezni.

Könnyebb tárgyakat keresett és többet előszedett egymásután. Az első volt: „A gyermekek oktatása a szemeken át.“ Azt javasolta, hogy állítsanak föl a szegény városrészekben színházféléket ingyen a kis gyermekek részére. A szülők elvinnék őket ide a legzsengőbb korokban s megismertetnének itt velük vetítők segélyével mindenféle emberi tudományt. Ezek volnának csak igazi tanfolyamok. A szem oktatná az agyat és a képek örökre bevésődnének az emlékezetbe, láthatóvá tennék ugyszólván a tudást.

Mi lenne egyszerűbb, mint megértetni ekképen a

világtörténelmet, a földrajzot, a természetrajzot, a növénytant, az állattant, a boncolástant stb., stb.

Kinyomatta ezt az emlékiratot, küldött egy-egy példányt minden képviselőnek, tizet mindegyik minisztériumba, ötvenet a Köztársaság elnökének, ugyan-csak tizet minden párisi ujságnak, ötöt-ötöt vidéki lapoknak.

Aztán értekezést irt az utcai könyvtárak kérdéséről, javasolván, hogy az Állam járasson az utcákon kis kocsikat tele könyvekkel, a narancsárusok módjára. Minden lakosnak joga lenne havonként tiz kötetet kikölcsönözni egy garasnyi díjért.

„A nép, mondta Sacrement ur, csak a maga mulattatásával törődik. Miután nem törekedik a tudásra, a tudásnak kell jönnie ő hozzá, stb.“

Semmiféle érdeklődést se keltettek ezek az írá-sok. Mégis benyújtotta folyamodását. Azt felelték neki, hogy tudomást szereztek róla s foglalkozni fog-nak vele. Azt hitte, biztos a siker. Várakozott. Semmi se történt.

Ekkor elhatározta, hogy személyesen jár utána a dolognak. Kihallgatást eszközölt ki a közoktatásügyi minisztériumban és egy egész fiatal s máris komoly, sőt fontoskodó miniszteri fogalmazó fogadta, ki mint egy zongorán játszott a kis fehér gombok sorozatán, hogy hívja a szolgálkat, az ajtónállókat, valamint az alárendelt hivatalnokokat. Biztosította a folyamodót, hogy ügye jó uton van és tanácsolta neki, hogy csak folytassa fgyelemreméltó munkáját.

És Sacrement ur nekifeküdt művének.

Rosselin ur, a képviselő mostanában melegen ér-

deklődött a sikere iránt s ő maga tömegével adta ki-tünő, praktikus tanácsait. Egyébként neki is volt rendjele, bár senki se tudta, milyen címen szolgált. rá erre a nagy kitüntetésre.

Uj tanulmányozások tételére hívta föl Sacrement figyelmét, tudományos társulatokba vezette be, melyek a tudományok sajátos, homályos tereit kutatták, azzal a célzattal, hogy kitüntetésekert szerezzenek. Még a minisztériumba is beajánlotta.

Egy napon aztán, amidőn éppen nála villásreggelizett (néhány hónap óta gyakorta evett a házuknál) a kezét megszorítva, egész halkán így szölt hozzá:

— Nagy kegyet eszközöltem ki az ön számára. A történelmi kutatások bizottsága megbizást fog önre ruházni. Kutatásokról van szó Franciaország különböző könyvtáraiban.

Sacrement ur majd elájult, sem enni, sem inni nem tudott. Egy hét mulva elutazott.

Városról városra járt, tanulmányozva a katalógusokat, turkálva a poros, régi könyvekkel teletömött kamrákban, a könyvtárosok haragjának zsákmányaként.

Egy este aztán, midőn éppen Rouen-ban időzött, vágya támadt megölelni a feleségét, kit már egy hete nem látott. Fölült a kilencórás vonatra, mellyel éjféltre hazaérkezhetett.

Kulcsa nála volt. Zajtalanul lépett be, reszketett örömeben s boldog volt, hogy most meglepi a feleségét. Az magára zárta az ajtót — mily boszuság! Ekkor az ajtón át bekiáltott: „Jeanne, én vagyok!”

Az asszonyka nagyon megijedhetett, mert hal-

lotta, amint kiugrik az ágyból és magában beszél, mintha álmodnék. Aztán öltözőjébe szaladt, többször végigfutkosott a szobán gyors léptekkel, mezitláb, meg-meglökve a butorokat, melyeken megcsörrentek az üvegholmik. Végre kiszólt: „Igazán te vagy az, Alexander?”

— Persze hogy én, nyisd már ki! szólt Sacrement.

Az ajtó megnyilt és felesége a keblére vetette magát nagy dadogással: „Ó! hogy megijesztettél, hogy megleptél, hogy örülök!”

Férje már vetkőzni is kezdett, megfontoltan, mint ahogy mindent végezni szokott. És fogta felöltőjét, hogy a székről elviszi az előszobába, ahol fölakasztani szokta volt. De hirtelen elbáméskodott. A gomblyukban piros szalag volt!

— Ezen a . . . ezen a . . . felöltőn rendjel van! hebegte.

Felesége erre egy ugrással rávetette magát és kiragadta keze közül a felöltőt: „Dehogy . . . te tévedsz . . . add csak ide.”

De férje még mindig fogta egyik kezével, nem eresztette el s valami örülettől megszállva ismételtegette:

— Ugyan? . . . Miért? . . . Magyarázd meg . . . Kié ez a felöltő? . . . Az enyém nem, mert becsületrend van rajta?

Az asszony erővel el akarta venni tőle s rémülten dadogta:

— Hallgass csak . . . hallgass csak . . . add ide . . . nem mondhatom meg neked . . . titok . . . hallgass csak.

De férje megharagudott, sápadtra vált: „Tudni

akarom hogyan került ide ez a felöltő! Ez nem az enyém.“

Ekkor a felesége az arcába kiabálta: „Dehogynem, ne beszélj . . . bizzál bennem . . . ide hallgass . . . na hát, rendjelet kaptál!“

Annyira erőtvett rajta az izgatottság, hogy eleresztette a felöltőt és beledőlt egy karosszékbe.

— Rendjelet . . . azt mondd . . . rendjelet kaptam?

— Igen . . . de még titok . . . nagy titok...

Egy szekrénybe zárta a dicsőséges ruhadarabot és visszajött az urához, reszketve és haloványan. „Igen — folytatta — ez egy új felöltő, melyet neked csináltattam. De megfogadtam, hogy semmit se szólok neked erről. Csak egy hónap, vagy hat hét múlva lesz nyilvános. Előbb be kell hogy végezzed a küldetésedet. Te majd csak a visszatérted után tudhatod meg. Rosselin ur járta ki neked . . .“

Sacrement majd hanyattesve dadogta: „Rosselin . . . rendjelet . . . kijárta a rendjelet . . . nekem . . . ő . . . Ah! . . .“

És meg kellett innia egy pohár vizet.

Egy kis fehér papír hevert a padlón, a felöltő zsebéből esett ki. Sacrement fölkapta — egy névjegy volt. Elolvasta: „Rosselin — képviselő.“

— Na látod! szólt az asszony.

És férje sirvafakadt örömeiben.

Nyolc napra rá a *Hivatalos Közlöny* jelentette, hogy Sacrement urat rendkívüli szolgálataiért a becsületrend lovagjává nevezték ki.

CHÂLI.

Jean Beraud-nak.

De la Vallée admirális félig aludni látszott karos-
székében és az ő vénasszonyos hangján mondta:
„Nagyon különös kis szerelmi kalandom volt
nekem egyszer, akarják hogy elmeséljem önöknek?”

És megmozdulás nélkül beszélt széles karosszéke
mélyéből, azzal az állandó mosollyal ajkain, mely
megöröködött ráncokba kövesítette arcát, azzal a
Voltaire-mosollyal, mely konok kétkedőnek tüntette
őt föl.

I.

Harminc éves voltam akkor és tengerészhadnagy,
midőn egy csillagászati tanulmánnyal biztak meg
Közép-Indiában. Az angol kormány minden módon
oda törekedett, hogy vállalkozásom eredményes le-
gyen és én néhány ember kíséretében csakhamar be-
nyomultam ebbe a különös, meglepő, csodálatos or-
szágba.

Husz kötet telnék belőle, ha elmesélném egész
utazásomat. Elképzelhetetlenül pazar vidékeken ha-
ladtam át; elképzelhetetlenül szép fejedelmek fogad-
tak, kik hihetetlen pompában éltek. Két hónapig úgy
tűnt föl mintha álomban élnék, tündérorszámban jár-
nék mesebeli elefántok hátán. Elképzelhetetlen romo-

kat fedeztem föl, fantasztikus őserdők mélyén. Az álomi képzelet szülte régi városokban csodás emlékművek bukkantak előm, finomak és vésettek mint az ékszerek, könnyedek mint a csipke és óriásiak mint egy hegység: ezek a mesébevaló, isteni emlékművek, oly bájosak, hogy az ember épp úgy beleszeret a formáikba, mint beleszeret egy asszonyéba s fizikai és érzéki gyönyört okoz a szemléletük. Szóval, mint Victor Hugo mondta, a megvalósult álmok közt jártam.

Vége aztán utam végcéljához értem: hajdan Közép-India legvirágzóbb, ma alaposan lesüllyedt városába, Ganharába, mely fölött egy dús, gazdag, basáskodó, hatalmas, nemeslelkű és kegyetlen herceg uralkodik, Rajah Maddan, igazi keleti uralkodó, finomérzésű és barbár, leereszkedő és vérszomjas, nőiesen kegyes és könyörtelenül vérengző.

A város egy völgy mélyén fekszik, egy kis tó partján, melyet falaikat a vízben fürösztő pagodák sokasága övez.

Messziről a város fehér foltot alkot, amely egyre növekszik amint közeledik hozzá az ember; és lassan-lassan előtűnnek a kupolák, a csucok, a hegyes tetők, a kecses indiai emlékművek elegáns és karcsu kimagasodásai.

Egy órajárásnyira a kapuktól körülbelül, egy pompásan fölkontározott elefánt jött szembe, díszkísérettel körülvéve, melyet a fejedelem küldött előm. És nagy pompával a palotához kísértek.

Időt akartam szakítani magamnak, hogy díszbe öltözzek, de a fejedelmi türelmetlenség nem engedé-

lyezte. Először meg akart ismerni, megtudni milyen szórakoztatást nézhet ki belőlem. A többi majd következik.

Szobrokhoz hasonló, bronzszínű, csillogó egyenruhákba öltözött katonák között vezettek be egy karzatokkal övezett nagy terembe, ahol egy csomó ember állt tündöklő ruhákban, sziporkázó drágakövekkel.

Egy padon, mely olyan volt mint a mi kerti padjaink támla nélkül, de amely csodálatos szőnyeggel volt letakarva, egy csillogó tömeget pillantottam meg — olyan volt mint a nap. A Rajah volt az. Mozdulatlanul várt rám, valami nagyon halvány sárga ruhában. Tíz-tizenöt millió értékű gyémánt volt rajta: homlokán egymagában sziporkázott a hirneves „Delhi csillaga“, amely mindig a híres mundorei Parihara dinasztia tulajdonát képezte, melynek házigazdám egyenes leszármazottja volt.

Körülbelül huszonöt éves fiatalember lehetett, ereiben, úgy látszott, hogy néger vér folyik, bár a legtisztább hindu tipushoz tartozott. Nagy, merev, kissé bizonytalan nézésű szemei voltak, kiálló pofacsontjai, vastag ajkai, göndör szakállá, alacsony homloka és hegyes, ragyogó fogai, melyeket gyakran mutatott gépies mosolya közben.

Fölemelkedett és angol szokás szerint nyujtotta a kezét, aztán leültetett maga mellé egy padra, mely oly magas volt, hogy lábam alig érte a földet. Nagyon kellemetlen ülés esett rajta.

Rögtön tigrisvadászatot indítványozott másnapra. A vadászat és a párviadalok érdekelték csak és meg

se tudta érteni, hogyan foglalkozhatik valaki más dologgal.

Kétségbevonhatatlanul meg volt győződve róla, hogy én csak azért jöttem el olyan messziről, hogy őt kissé elszórakoztassam és részt vegyek a mulatásaiban.

Mínthogy nagy szükségem volt reá, megkíséreltem a kedvében járni. Figyelmem annyira kielégítette, hogy haladéktalanul be akart mutatni egy párviadalt és vele kellett mennem egy nagy arénafélébe, mely a palota belsejében volt.

Parancsára két meztelen, rézbőrű ember jelent meg, kezükben acél-karmokkal fölfegyverkezve. Rögön egymásnak rontottak, igyekeztek megütni egymást ezzel az éles fegyverrel, amely sötét bőrükön hosszú sebeket hasított, melyekből csak úgy dült a vér.

Sokáig tartott a mérkőzés. A testek már csupa seb voltak és a küzdők egyre csak hasogatták egymás husát ezzel az éles késekből álló gereblyefélével. Az egyiknek egészen össze volt szabdalva az arca, a másiknak három cafatban lógott a füle.

A fejedelem pedig vad és szenvedélyes gyönyörrel nézte őket. Meg-megrázkódott boldogan, dörmögött egyet-egyet örömeiben és önkénytelen taglejtésekkel utánozta a küzdők minden mozdulatát s minduntalan kiabálta: „Üsd hát, üsd.“

Az egyik eszméletlenül összeesett. Ki kellett vinni a vértől piros arénából és a Rajah egy hosszú, bánatos sóhajt hallatott, szomorúságában amiatt, hogy vége szakadt a látványnak.

Aztán felém fordult, hogy hallja véleményemet. Én föl voltam háborodva, de élénk dicséretekkel halmoztam el. És rögtön elrendelte, hogy vezessenek a Conch-Mahal-ba (gyönyörök palotája), ahol lakni fogok.

Gyönyörű kerteken át, aminőket csak ott lent látni, érkeztem rezidenciámhoz.

A palota, valóságos csecsebecse, a fejedelmi park végében, a szent Vihara tóban fürdette egyik egész oldalát. Négyszögletes volt és mind a négy oldalán egymásfelé épített, istenien kifaragott oszlopos galériák vonultak végig. Mindegyik sarkon kecses tornyocskák szöktek a magasba: magasak vagy alacsonyok, egyedülállóak vagy kettősek, különböző vastagok és elütő jellegűek, — valóban, mintha e kecses keleti építészetből kihajtott virágok lennének. Valamennyit különös alaku tető fődte, kacér hajdiszhez hasonlóan.

A remekmű közepén egy hatalmas kupola magasodott, tetején elbájoló, karcsu és áttört harangtornyocska, melynek hosszas és gömbölyded kupolácskája mint fehér márványkebel furódott az égbe.

Az egész emlékmű, talapzatától föl a tetejéig, meg volt rakva szoborművekkel, csodás arabeszkekkel, melyek megrészegítik a szemet, finomfaragásu alakok mozdulatlan hosszu soraival, melyeknek kőberögzített testtartása és taglejtései India erkölcsseiről és szokásairól regéltek.

A szobákat a kertfelőli csipkés-ives ablakok világitották meg. A márványpadlót onixból, lapisla-

zuliból és agátból kirakott bájos virágcsokrok tarkították.

Alig, hogy elkészültem az öltözködésemmel, mikor egy magasrangu udvari tisztviselő, Haribadada, ki a fejedelem és köztem való érintkezéssel volt különösen megbizva, jelentette uralkodója látogatását.

A sáfrányszinü Rajah megjelent, újból megszorította kezemet és ezerféle dologról mesélt, minduntalan a véleményemet tudakolva, amit nagynehezen tudtam csak neki megadni. Aztán a régi palota romjait akarta megmutatni a kert másik végén.

Igazi kő-rengeteg volt ez, melyet nagytestü majmok egész hada lakott. Közeledtünkre a himmajmok a falakra szaladtak föl rettenetes arcfintorokat vágva, a nősténymajmok meg csupasz hátuljukat mutatva menekültek, fiókáikkal karjuk között. A király bolondmód nevetett, megcsipte a vállamat nagy öröme jeléül és leült a kötörmelékekre, mialatt körülöttünk, a falak tetején guggolva, a kiszögellésekre rászállva a fehér pofaszakállas állatok serege öltögette ránk a nyelvét és mutogatta felénk az ökleit.

Midőn beteltünk ezzel a látvánnyal, a sárga fejedelem fölállt és komolyan megindult, örökösen magával cipelve engem, boldogan, hogy ilyesmiket mutathatott már a megérkezésem napján és eszembe juttatta, hogy a holnapi napon nagy tigrisvadászatot rendeztet tiszteletemre.

Nemcsak ezen a vadászaton vettem részt, hanem másodikon, harmadikon is, tizediken, huszadikon egymásután. Sorba üztük mindazokat az állatokat, melyek ezen a vidéken tanyáznak: a párducokat, a

medvéket, az elefántokat, az antilopokat, a vizilovakat, a krokodilusokat, mit tudom én még miket, szóval a teremtés fele vadját. Egészen kimerített, megundorított a sok kifolyt vér látása és halálrauntam már ezt a mindig egyforma mulatságot.

Végre a fejedelmi hév elcsillapodott és sürgető kéréseimre engedett némi időt, hogy dolgozhassam. Megelégedett most azzal, hogy ajándékokkal halmozzon el. Ékszereket küldött, gyönyörű kelméket, betanított állatokat, melyeket Haribadada látható komoly tisztelettel adott át, bár magában alaposan lebecsült.

Naponta a szolgák egész hada hordta hozzám, lefödött tálakon, a királyi ebéd minden egyes fogását. Naponta ujjabb-ujabb mulatságokat rendeztek a tiszteletemre, melyeken meg kellett jelennem és legnagyobb örömmel résztvennem: bajadértáncokat, bűvészmutatványokat, csapatszempléket, mindent amit csak ez a vendégszerető, de fölötte kellemetlen Rajah ki tudott eszelni, hogy egész bájában és egész ragyogásában bemutassa csodás országát.

Amint egy kissé magamra hagyott, dolgoztam vagy pedig a majmokat nézegettem, melyek társadalma sokkal kedvemrevalóbb volt, mint a királyé.

Egy este aztán, mikor sétáról jöttem meg, Haribadadát láttam ünnepélyesen palotám kapuja előtt. Titokzatos körülírásokkal jelentette, hogy a fejedelemnek egy ajándéka várakozik reám a szobámban és közölte gazdám bocsánatkérését, hogy már előbb nem gondolt oly dolog fölajánlására, amiben szükségét szenvedhettem.

E homályos beszéd után a követ meghajolt és eltűnt. Beléptem a szobámba és a fal mellett, nagyság szerint sorakozva, egymás mellett mozdulatlanul állva: hat kis lányt pillantottam meg. A legidősebb talán nyolc éves volt, a legfiatalabb hat. Első pillanatban nem értem föl ésszel, hogy miért küldték hozzám ezt a lányintézetet, de aztán kitaláltam a fejedelem gyöngéd figyelmét: egy hárem volt ez, melylyel megajándékozott. Különös kegyeként a legfiatalabbjából válogatott. Mert ott lent minél zöldebb a gyümölcs, annál többre becsülik.

És én egészen megzavarodtam, szégyenkeztem a kis csitrik előtt, akik nagy, komoly szemekkel néztek rám s úgy látszott, tudhatták, hogy mit fogok követelni tőlük.

Nem tudtam mondani nekik semmit. Szerettem volna visszaküldeni őket, de nem lehet visszautasítani a fejedelem ajándékát. Halálos sértés lett volna ez. Magamnál kellett hát tartanom ezt a gyereksereget és szállást adnom nekik.

Ők csak álltak mereven, egyre rajtam függött tekintetük, várva parancsomat, szememből próbálva kiolvasni gondolataimat. Ó! ez az átkozott ajándék! Mennyire megzavart! Végre nevetségesnek érezvén magamat, azt kérdeztem a legnagyobbiktól:

— Hogy hívnak téged?

— Châli, — felelte az.

Ez a kissé sárgás, elefántcsontszinü, szép bőrű kis csitri egy csoda volt, szobor, hosszas és komoly arcvonásokkal.

Hogy mit tudna felelni s talán hogy zavarba hozzam, azt kérdeztem tőle:

— Miért vagy te itt?

Lágy, szépen csengő hangon felelte: „Hogy azt csináljam, amit parancsolsz, uram.“

Be volt tanítva a csitri.

Ugyanezt a kérdést intéztem a legkisebbikhez is, aki rögtön válaszolt kissé gyöngébb hangján: „Azért vagyok itt, hogy kívánságaidat teljesítsem, uram.“

Olyan volt, mint egy kis egér, ez a bájos kis lányka.

Karjaimba kaptam és megcsókoltam. A többiek olyan mozdulatot tettek, mintha vissza akarnának vonulni, bizonyára azt gondolva, hogy ezzel jeleztem választásomat; de én megparancsoltam nekik, hogy maradjanak és indus módra leülve, körém ültettem őket és mesét kezdtem mondani nekik, mert meg lehetőszen beszéltem a nyelvüket.

Csupa figyelem voltak, a csodás részleteknél megmegrázkódtak, remegtek aggodalmukban, tapsoltak a kezükkel. Szegény kicsikék, már nem is gondoltak arra, amiért voltaképpen ide küldték őket.

Amikor bevégeztem a mesémet, bizalmas szolgálomat, Latchmân-t hívtam és cukorkákat, édességeket, süteményeket hozattam vele, amikből beteggéttek magukat és miután nagyon fura-kedvesnek találtam az egész esetet, játékokat rendeztem nőcskéim mulattatására.

Egy ilyen játék különösen óriási sikert aratott. Hidat csináltam a lábaimból és hat kisdéd nőcském szaladva haladt át alatta. A legkisebbik ment leg-

elől, a legnagyobbik meg mindig meglökött kissé, mert sohse hajolt meg eléggé. Ezen aztán fülhasogató éles nevetésben törtek ki és ezek a fiatal hangok pazar palotám alacsony boltivei alatt, amint elharsantak, megelevenítették, gyermeki vidámsággal töltötték meg azt, életet hoztak bele.

Erősen foglalkoztatta aztán érdeklődésemet a közös hálóterem elrendezése, ahol az én ártatlan ágyastársaim pihenőre térnek. Elzártam őket a négy nőszolga fölügyelete alatt, kiket a fejedelem küldött velük egyidőben, hogy gondját viseljék szultánáimnak.

Nyolc napig valóságos gyönyörűség volt, papát játszanom ezekkel a kis babákkal. Nagyszerű bujósckákat, fogósdikat játszottunk, ami mámoros boldogsággal töltötte el őket, mert mindennap más-más ismeretlen, érdekes játékra tanítottam őket.

Lakásom most olyan volt, mint egy iskola. És kis barátnőim csodálatos selyemruhákba öltözve, arannyal, ezüsttel kihimzett kelmékben, apró kis emberi állatok módjára szaladgáltak a hosszú galériákon keresztül és a csöndes termekben, melyekbe az ablaküvegeken át homályos világosság szüremkedett.

Egy este aztán, nem is tudom már, hogyan esett meg: a legnagyobbik, az, akit Châli-nak hívtak s aki régi, elefántcsontból faragott szobrocskához hasonlított, valósággal a nőmmé lett.

Imádnivaló kis teremtés volt, szelid, félénk és vidám, aki csakhamar forró vonzalommal szeretett és akit magam is sajátos módon szerettem, szégyenkezve, habozással, az európai törvénytől való bizonyos félelmemmel, tartózkodással, aggodalmak közt

és mégis szenvedélyesen érzékies gyöngédséggel. Dédelgettem, mint egy apa és szerettem, mint egy férfi.

Bocsánat, hölgyeim, kissé messze járok . . .

A többiek hancuroztak tovább a palotában, mint egy csomó kis cica.

Châli nem maradt el mellőlem, csak akkor, ha a fejedelemhez mentem.

Boldog órákat töltöttünk el kettesben a régi palota romjai közt, a barátainkká vált majmok társaságában.

A lányka az ölembe feküdt és úgy maradt ott, szfinx-fejecskéjében százféle gondolatot forgatva vagy semmire se gondolva, e nemes és álmodozó népek szép, elragadó, öröklött pózában, a szent szobrok szertartásos pózában.

Egy nagy fémtálcán süteményeket, gyümölcsöket, mindenféle eledelt hoztam oda. És a nősténymajmok lassan-lassan közeledtek, nyomukban nagyfélénken a kis fiaik s leültek körülöttünk: de egészen közel nem mertek jönni hozzánk, várva, hogy a nyálánkságokat szétosszam köztük.

Ilyenkor, majdnem mindig, a legmerészebb him egészen hozzám közeledett, karját nyujtotta, mint a kéregető. Adtam neki valamit, amit aztán az aszszonyának vitt. A többiek féltékenységükben és haragjukban dühös kiáltásokban törtek ki s csak úgy tudtam végét vetni ennek a rémitő zshivajnak, hogy mindegyiknek adtam egy-egy darabot.

Nagyon jól éreztem magamat itt e romok között s ide akartam hozni eszközeimet is, hogy majd

itt dolgozom. De amint megpillantották réz-műszereimet, bizonyára haláltosztó holmiknak vélvén őket, iszonyatos ordításokat hallatva, szerteszét futottak.

Estéimet Châliban gyakran a külső galériákon is töltöttem, melyek a Vihara tóra néznek. Szó nélkül néztük a ragyogó holdat, amint az ég aljáról feljött, reszkető ezüstmentét vetve a tóra és távol a tulsó parton, a kis pagodák vonalát, melyek a vízből kikelt kecses csiperkegombákhoz voltak hasonlók. És karjaim közé fogva kis kedvesem komolyvonású arcocskáját, lassan, hosszasan csókolgattam sima homlokát, nagy szemeit, melyekben ez antik és mesébeillő föld minden titkát véltem meglátni és néma ajkait, melyek szétnyíltak csókjaimra. És valami zavaros, hatalmas, főként költőies érzés támadt bennem: az az érzés, hogy egy egész fajt ölelek át ebben a kis lánykában, a szép, titokzatos fajt, melyből valószínűen a többi is mind eredhetett.

A fejedelem azonban folytatta ajándékaival való zaklatását.

Egy napon egy igazán nem várt tárgyat küldött, mely Châliban szenvedélyes csodálkozást keltett föl. Egész egyszerű, kagylókkal kirakott szelence volt, közönséges keménypapírból készült doboz, minden oldala kagylókkal teleragasztva. Franciaországban legföljebb negyven sous-ba került volna, ott lent azonban megbecsülhetetlen értéke volt ennek a csebecbecsének. Valószínűen ez volt az első az országban.

Rátettem valamelyik butorra és otthagytam, nevetve azon a fontosságon, melyet e csunya vásári portékához fűztek.

De Châli nem tudott betelni a nézésével, a csodálatával, annyira becsesnek tartotta és elragadtatta. Néha-néha megkérdezte: „Megengeded, hogy megérinthessem?” És mikor megengedtem, fölemelte a fedelét, végtelen óvatosan ismét becsukta, szép lassan végigcirógatta finom kis ujjáival az apró kagylókat és ez az érintés szívéig ható gyönyört látszott neki okozni.

Ám én bevégeztem munkámat és vissza kellett térnem. Sokáig tartott, míg elhatároztam magam; kis barátnőm iránti vonzalmam visszatartott. Végre mégis mennem kellett.

A fejedelem egészen oda volt: újabb vadászatok, újabb párviadalkokat rendezett, de két heti ilyenmü szórakozások után kijelentettem neki, hogy nem maradhatok tovább és erre visszaadta szabadságomat.

Châli bucsuzkodása szivettépő volt. Sirt, rámborult, fejét keblemhez szoritotta, a fájdalom megmegrázta. Nem tudtam, mivel vigasztaljam, csókjaim hiábavalók voltak.

Hirtelen egy eszmém támadt; előkerestem a kagylószelencét és kezébe adtam: „Ez a tied lehet. Tartsd meg.”

Mindjárt mosolyra derült az arca. Benső öröm sugárzott róla, az a mély öröm, mely csak a hirtelen megvalósult álmok teljesedésével jelentkezik.

Szenvedélyesen össze-vissza csókolott.

De azért az utolsó istenhozzád pillanatában mégis csak úgy patakszott szeméből a könny.

Én atyai csókokat és süteményeket osztogattam többi kis nőimnek és távoztam.

II.

Eltelt két év. A tengeri szolgálat véletlene visszahozott Bombay-ba. Előreláthatatlan körülmények folytán egy új küldetéssel biztak meg, azon előnyömnél fogva, hogy ismerem az országot és a nyelvét.

A lehető leggyorsabban elvégeztem a dolgomat s miután még három hónap volt előttem, meg akartam látogatni barátomat, Ganhara királyát és kedves kis nőmet, Châlit, ki bizonyára nagyon megváltozhatott azóta.

Rajah Maddan tüntető, frenetikus örömmel fogadott. Három gladiátort megöletett előttem és egy percre se hagyott magamra megérkezésem napján.

Este végre megszabadulván tőle, Haribadadát hivattam és számtalan különféle kérdés után, melyek csak arravalók voltak, hogy figyelmét a lényegtől eltereljem, azt kérdeztem tőle: „No és mi lett a kis Châliból, kit a Rajah nekem ajándékozott?”

Emberem kissé boszus és szomorú arcot vágott és nagy zavarral felelte:

— Jobb, ha nem is beszélek róla.

— Miért? Hisz olyan kedves kis nő volt.

— Rosszul viselte magát, uram.

— Hogyan, Châli? Mi történt vele? Hol van?

— Azt akarom mondani, hogy rossz vége lett.

— Rossz vége? Meghalt talán?

— Igen, uram. Nagyon bűnös dolgot cselekedett.

Nagy nyugtalanság fogott el, szívem erősen vert és aggodalom szorongatta mellemet.

— Bűnös dolgot cselekedett, — ismételtem. — Ugyan mit? Mi történt vele?

Emberem mindjobban megzavarodva mormogta:

— Jobb, ha nem is kérdezi.

— De ha tudni akarom.

— Lopott.

— Hogyan? Châli? Kitől lopott?

— Öntől, uram.

— Tőlem? Hogy-hogy?

— Mikor ön elutazott, elcsente azt a kis ládikát, melyet a fejedelem önnek ajándékozott. Megtalálták nála.

— Micsoda ládikát?

— Azt a kagylós ládikát.

— De hiszen azt én adtam oda neki!

Az indus rámemelte bámuló szemét és válaszolta: „Igen, tényleg esküdözött minden szent esküvel, hogy ön adta oda neki. De nem hitte el senki, hogy ön a király ajándékát egy rabszolgának fölajánlotta volna és a Rajah megbüntettette.

— Hogyan büntette meg? Mit csináltak vele?

— Bevarrták egy zsákba, uram és a tóba dobták: ebből az ablakból, ennek a szobának az ablakából, ahol vagyunk, ahol elkövette a lopást.

A legkegyetlenebb fájdalom, amit valaha csak éreztem, járta át egész valómat és jelt adtam Hari-badának a távozásra, nehogy sirni lásson.

Az éjszakát a tóra tekintő galérián töltöttem, azon a galérián, amelyen oly sokszor az ölemben tartottam a szegény gyereket.

Elgondoltam, hogy szép kis teste immár föl-
oszolva itt van alattam egy bevarrt zsákban, a mé-

lyén ennek a fekete viznek, melyet valamikor együtt nézegettünk.

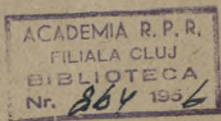
Másnap, bárhogy is kérelt és buslakodott a Rajah, elutaztam.

És azt hiszem, sohse is szerettem más nőt, csak Châlit.

Consiliul Județean Cluj
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

TARTALOM.

	Oldal
A Rondoli nővérek	3
A háziasszony	45
A kis hordó	57
Ő?	69
Az én Sosthène nagybátyám	81
André betegsége	93
Átkozott kenyér	103
Luneau asszony ügye	113
A bölcs	123
Az esernyő	135
A retesz	149
Találkozás	159
Öngyilkosság	173
A rendjel	183
Châli	193



R